

โปริสมโท วุจจติ ปุริสมานโ
 อสทุมมเสวนาย สมตถตํ นิสฺสาย
 ปวตฺโต มาโน, ราโค เอวาติ
 เกจิ. สพฺเพสํ ปเวสโยคฺยตาย
 เวสิโย รุปฺปชีวินิโย. นญาติ
 รงฺคนญา. นจฺจกา ลงฺฆกาทโย.
 วิภูสํ นาม สรีโรสภาสมฺบุปฺปาทนนฺติ
 อาห 'ปสนฺนจฺจวีนฺนตฺตานิมิตฺตณฺ'ติ.

มุ่งความเมาในกำลัง ความว่า ความ
 มัวเมาเกิดขึ้น อาศัยกำลังกาย. อธิบาย
 ว่า มีความเมาในกำลังกายนั้นเป็นนิมิต,
 คือมีประโยชน์ให้กำลังกายเกิดขึ้น. ความ
 ถือตัวว่าเป็นบุรุษ คือความถือตัวเป็นไป
 อาศัยความเป็นผู้มีความสามารถ เพื่อ
 เสพสัทธรรม ท่านเรียกว่า ความเมา
 ในความเป็นชาย, อาจารย์บางพวก
 กล่าวว่ารากะนั่นเอง. ชื่อว่า หญิงแพศยา
 คือหญิงที่อาศัยรูปเลี้ยงชีวิต เพราะ
 ประกอบการอยู่รวมได้กับชายทั้งปวง.
 นางละครบนเวทีแสดง ชื่อว่า นักฟ้อน.
 หญิงที่ชอบเต้น ชื่อว่า ตัวระบำ. การ
 ให้สรีระเกิดความสวยงาม ชื่อว่า
 การประดับ เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่า
 'มุ่งฉวีวรรณผ่องใส'.

โมหนิปฺพนฺนตา อฺปรุปริ (๑)
 ตาทิสฺสฺส อฺปนฺนิสฺสโย โหตีติ อาห
 'โมหฺปนฺนิสฺสยปฺปหานตฺถนฺ'ติ. พลมทาทีนํ
 เยภฺยฺเยน โทสฺปจฺจยตฺตา วุตฺตํ
 'โทสฺปนฺนิสฺสยปฺปหานตฺถนฺ'ติ. มณฺทน-

อุปนิสัยแห่งโมหะเช่นนั้นย่อมมีมากขึ้น
 เพราะการกินเล่นสำเร็จได้โดยโมหะ
 เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่า 'เพื่อละ
 อุปนิสัยแห่งโมหะ'. ท่านกล่าวว่า 'เพื่อ
 ละอุปนิสัยแห่งโทสะ' เพราะโดย

๑ ไป. เหตุฉนฺนตเร ตาทิตี ทิสฺสตี.

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิภูษณ์ นิสฺสาย ราคูปฺปตฺติ
 สนฺธาย วุตฺตํ 'ราคูปนิสฺสยปฺ-
 ปหานตฺถน'ติ. อตฺตนิ ปมเท นิสฺสาย
 ปเรสํ สญฺโฆชนูปฺปตฺติโต อตฺตโน
 ปการาทินา สญฺโฆชนูปฺปตฺติ
 สาทิสยาติ อาท 'อตฺตโน
 สญฺโฆชนูปฺปตฺติปฏิเสธนตฺถน'ติ.
 ปรสฺสปีติ อปี-สทฺเทน อตฺตโนปีติ.
 ทวาทินํ จตฺตุนมฺปิ อตฺตถาย ภูณฺชนํ
 นาม ยถา อโยนิโส ปฏิปตฺติ นาม
 โหติ, ตถา กามสฺขลฺลิกานุโยโคติ
 อาท 'กามสฺขลฺลิกานุโยคสฺส จา'ติ.
 ทวมทานํ อตฺตถาย ภูณฺชนํ กามสฺขสฺสปี
 ปจฺจโย โหติ.

มากความมัวเมาในกำลังเป็นต้นเป็นปัจจัย
 แห่งโทษะ. ท่านกล่าวว่า "เพื่อละ
 อุนิสัยแห่งราคะ" หมายถึงราคะเกิดขึ้น
 เพราะอาศัยการประดับและการตกแต่ง.
 เพราะอาศัยความมัวเมาทั้งหลายในตน
 ชนเหล่าอื่นจึงเกิดสัญญาขึ้นขึ้น ความ
 เกิดสัญญาขึ้นขึ้นแก่ตน โดยประการ
 ต่าง ๆ เป็นต้น จึงเป็นเหตุมีความสำคัญ
 อย่างยิ่ง เหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า "เพื่อ
 ห้ามการเกิดขึ้นแห่งสัญญาขึ้นของตน".
 คำว่า สำหรับคนอื่น ความว่า ด้วย
 อปี-ศัพท์ จึงมุ่งถึงแม่แก่ตน. ชื่อว่า
 การบริโภคเพื่อประโยชน์แก่เหตุ แม่
 ๔ ประการมีการเล่นเป็นต้น จัดเป็น
 กามสฺขลฺลิกานุโยคเหมือนกับเป็นการ
 ปฏิบัติโดยไม่แยบคายฉะนั้น เพราะ
 เหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า "และแห่ง
 กามสฺขลฺลิกานุโยค". การบริโภคเพื่อ
 ประโยชน์แก่การเล่นและความมัวเมาทั้ง-
 หลาย ย่อมเป็นปัจจัยแม่แก่กามสุข.

จิรกาลภูจิตตฺถนฺติ ยาวตายุํ
 จิตฺติยา. ฆรฺอุปตฺถมฺภนาทินิทสฺสนทวํ
 จิตฺติยา ยาปนายาติ ปททวสฺส

คำว่า เพื่อตั้งอยู่ตลอดกาลนาน
 ความว่า เพื่อตั้งอยู่ตลอดอายุ. ตัวอย่าง
 ทั้ง ๒ มีเสาค้ำเรือนเป็นต้น ฟิงถือเอา

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ยถากุภมฺ คเหตุพพฺ. น ทวมทมณฺทาน-
 วิภูสณฺตถนฺติ. อิทํ ยาวเทวาทิ
 อวธารณน. นีวตฺติตตฺตถทสฺสนํ.
 ติฏฺฐนฺติ. อฺปาทินฺนธมฺมา. เอตยาติ
 จิตฺ. ชีวิตินฺทฺริยนฺติ. อาห. 'จิตฺติ
 ชีวิตินฺทฺริยสฺเสตํ. อธิวจนนฺ'ติ. จิตฺติยา
 ยาปนาयाติ. ชีวิตินฺทฺริยสฺส. ปวตฺตนตถํ.
 อาพาธนฺนุเจนาติ. วิพาธนฺนุเจน,
 โรคนฺนุเจน. วา. ตปฺปฏิการํ. วิทยาติ
 สิตฺตฺนุหาทิ. วย. ปฏฺิเสวตฺตีติ. ปกเตน
 สมพฺนโร. มคฺคพฺรหฺมจฺริยสฺส. วิสฺสุ
 คหิตตฺตฺตา. ตทณฺญา. สพฺพาปิ. ปฏฺิปกทา
 'สาสนพฺรหฺมจฺริยนฺ'ติ. คเหตุพฺพา.
 อนฺนุคฺคหตฺตถนฺติ. อนฺนุคฺคหณตถํ
 สมปาทนตถํ. ปฏฺิเสวตฺตีติ. อคิทุโร
 อมฺุจฺฉิโต. ปิณฺทปาตํ. ปรีภฺุญชติ.
 เตนอาห. 'ปฺุตฺตมํสํ. วิทยา'ติอาทิ.

ตามลำดับทั้ง ๒ บทว่า เพื่อความ
 ดำรงอยู่ เพื่อความเป็นไป. คำว่า
 หาใช่เพื่อเล่น มัวเมา ประดับ ตกแต่ง
 ไม้ นี่เป็นการแสดงไขเนื้อความห้าม
 ไว้แล้ว ด้วยการห้ามเนื้อความว่า เพียง
 เท่านั้น. ชีวิตินทฺริย ชื่อว่า จูติ
 ด้วยอรรถว่า เป็นเครื่องดำรงอยู่แห่ง
 อฺปาทินนธรรมทั้งหลาย เหตุนั้น ท่าน
 จึงกล่าววว่า 'คำว่า จูติ นี้ เป็นชื่อ
 แห่งชีวิตินทฺริย'. คำว่า เพื่อความ
 เป็นไปแห่งจูติ ได้แก่ เพื่อความเป็นไป
 แห่งชีวิตินทฺริย. คำว่า ด้วยอรรถว่าป่วย
 ได้แก่ ด้วยอรรถว่าเบียดเบียน หรือ
 ด้วยอรรถว่าเสียดแทง. คำว่า เหมือน
 เครื่องแก้ต่อความหนาวและร้อนนั้น
 ความว่า เหมือนเครื่องแก้มีความเย็นและ
 ความร้อนเป็นต้น. คำว่า เสาพเฉพาะ
 เป็นคำเชื่อมความตามปกติ. ข้อปฏิบัติ
 แม้ทั้งหมดอย่างอื่นจากมรรคพรหมจรรย์
 นั้น ฟังถือเอาว่า 'เป็นศาสนพรหมจรรย์'
 เพราะท่านจัดมรรคพรหมจรรย์ แยกไว้
 เป็นส่วนหนึ่ง. คำว่า เพื่อบุเคราะห์
 ความว่า เพื่อบุการอนุเคราะห์ คือเพื่อ
 ให้ถึงพร้อม. คำว่า เสาพเฉพาะ ความว่า

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ผู้ไม่อยาก ผู้ไม่มีความพอใจ บริโภค
 วิตถวาต. เพราะเหตุนี้ ท่านจึง
 กล่าวว่่า 'เหมือนคู้สำมึภรรยาบรึภค
 เนือบุตร' ดังนึ้เป็นต้น.

อิติ-สททส อตถกถนั 'เอว
 อิมินา'ติอาทึ. เอว วุตตปฏกาเรน
 ปิตุทปาตปฏิเสวเนนาติ อตถโก.
 ปฏิหังขามิติ ปฏิหนิสสามิติ ปฏิเสวตีติ
 โยชนา. โย อิมสส กายสส
 จิตฺตอตถเมว เสวติ, โส
 รสตณฺหาวเสน อปริมิตํ โภชนํ น
 กโรตีติ อาห 'นวณฺจา'ติอาทึ.
 อปริมิตโภชนปจฺจยนฺติ อิทํ
 นวเวทนาวิเสสนํ. โย พหุ ญฺญชิตฺวา
 อญฺจาทุํ น สกโกติ, โส 'อาห
 รหตฺถน'ติ วทตี สีเลนาคี
 อาหรหตฺถโกติ วุตโต. โย ตถา
 อจฺจุทฺฐมาตจฺจุฉิ, โส วิคตสมตฺถตาย
 อลํ นีรตฺถกํ สากฺกํ เอตสฺสาตี
 อลํสากฺโก. โย อญฺจาทุํ อสกโกนฺโต
 ตตฺถ ญฺจตฺถจฺจเน เอว ปาวญฺจตี, อยํ

คํว่่า 'ด้วยประการฉะนึ้' ดังนึ้
 เป็นต้น เป็นคํากล่าวเนือความแห่งอิติ
 ศัพท์. อธิบายว่่า ด้วยการเสพ
 วิตถวาตอย่างนึ้ คื้อมึ้ประการที่กล่าว
 แล้ว. คํว่่า จักบํ้าบัด มึ้วจาประกอบ
 ความว่่า เสพด้วยคึ้ดว่่าเรากักกํ้าจัด.
 ผู้ใดย้อมเสพเพือให้กายนึ้ดำรงอยู่เท่านึ้น
 ผู้นึ้น ย้อมมิ้กระทําการบริภคเกิน
 ประมาณ ด้วยอำนาจความเยือโยในรส
 เหตุนี้ ท่านจึงกล่าวคํามึ้อาทึว่่า
 'และใหม่'. คํว่่า มึ้การบริภคเกิน
 ประมาณเป็นปัจฉัย นึ้ เป็นวิเสสนะของ
 เวทนาใหม่. พราหมณฺ์ผู้ใด บริภค
 อาหารมากมิ้อาจลุกขึ้นได้ พราหมณฺ์
 ผู้นึ้นกล่าวอยู่เป็นปกคึ้ว่่า 'ท่านจงจุด
 มึ้มือทึ้' เหตุนี้ พราหมณฺ์ผู้นึ้น ท่าน
 เรียกว่่า ผู้จุดมึ้มือทึ้. พราหมณฺ์ผู้ใดมึ้

^๑ ประมคตมณฺุชา, ปรีวคตคึ้.

สมเด็จพะเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภภาพณฺ์วดี
 สร้างต้นฉบับพระคัมภึร์เพือถวายเป็นพุทธบูชา

ตตฤฎฏโก. โย ยถา กาเกหิ ท้องพองขึ้นจัด พราหมณ์ผู้นั้น ชื่อว่า
 อามสิตุ์ สกกา, เอว ยาว ผู้หย่าผ้า เพราะอรรถว่า เขามีผ้าเป็น
 มุขทวารารอาหารติ^๑ โส ยาว ของห้ามคือเป็นของไม่มีประโยชน์ โดย
 กากมาส กุณชิตุ์ สิลมสฺสาติ ที่เขาไร้ความสามารถ(จะนุ่ง). พราหมณ์
 กากมาสโก. โย พหุ กุณชิตุวา ผู้ใด ไม่อาจลุกขึ้น นอนกลิ้งเกลือกอยู่
 ตตเถว วมติ โส กุตุตสฺส วมิเต ในที่กินนั้นนั่นเอง พราหมณ์ผู้นี้ ชื่อว่า
 วมเน นิยุตฺโตติ กุตุตวมิตโกติ วุตโต. ผู้กลิ้งอยู่กับที่. พราหมณ์ผู้ใด กินอาหาร
 เต็มปากอย่างเดียวกับกากิน, พราหมณ์
 ผู้นั้น ท่านกล่าวว่า ผู้กินอย่างกา
 เพราะอรรถว่า เขามีการกินอย่างกา
 เป็นปกติ. พราหมณ์ผู้ใด กินจุเกินไปถึง
 คายออกมาในที่นั้น พราหมณ์ผู้นั้น ท่าน
 กล่าวว่า ผู้คายข้าว เพราะอรรถว่า
 ประกอบในการคายเป็นการ สำรอกข้าว.

ยาติ เวทนา. ปุราณกมฺมปัจจุยวเสนาติ คำว่า ใด ได้แก่ เวทนา. คำว่า
 ปุราณกมฺมสงฺฆาตสฺส ปัจจุยสฺส วเสน. ด้วยอำนาจกรรมเก่าเป็นปัจจัย ความว่า
 ตสฺสาติ เวทนาย. ปัจจุยนฺติ ด้วยอำนาจปัจจัย กล่าวคือกรรมเก่า.
 อสฺปฺปายาปริมิตโกชนสฺส กุณฺชน- คำว่า นั้น ได้แก่ เวทนานั้น. คำว่า
 ปโยคฺวิปฺตฺติสงฺฆาตํ สหการิปฺจฺยํ. ปัจจัย ความว่า ปัจจัยมีปกติทำร่วมกัน
 อยุตฺตปริโกโค กทฺธิตปริโกโค. โสเอว คือความเสียหายในการพยายามบริโภค
 กตฺตฺติกมฺมตฺตาย กมฺมฺปัจโย. อาหารที่ไม่เป็นสัปปายะ และที่กิน

^๑ น. มุขทวาร อหารติ.

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตณฺนิสฺสาย อายุตี นิริยาทีสุ
 อุบุชฺชนโต ยา จายํ 'นวเวทนา'ติ
 วุจฺจติ, ตสฺสา เวทนาย มุลฺกุตํ
 อยฺยตฺตปริโภคกมฺมุจฺยปจฺจเวกฺขิตฺตปริโภค-
 วเสน อนิพฺพตฺเตนโตติ, โยชนา.
 เอตฺตาวตาทิ อิมสฺส กายสฺส
 จิตฺติยาติอาทินา ปาพิยํ, ตํวิธินา ตโต
 ปุริมานํ จตุณฺนํ ปหานนฺคานํ
 จตุหิปี เจเตหิตฺติอาทินา วิสุํ
 ปิณฺฑตฺตสฺส ทสฺสิตฺตฺตา. หิตํ
 สปุปายํ อุทฺรคฺคิปุปฺมาณโภชนํ ตสฺเสว
 ปริภุญฺชเนน.

ประมาณ. การบริโภคที่ถูกความอยาก
 ครอบงำ ชื่อว่า การบริโภคที่ไม่ชอบ.
 การบริโภคนั้นนั้นแล ชื่อว่า เป็นการ
 ก่อกรรม เพราะมีกรรมที่ก่อขึ้นแล้ว.

มีวาจาประกอบความว่า อนึ่ง เวทนานี้
 ไต ท่านเรียกว่า 'เวทนาใหม่' เพราะ
 อาศัยการก่อกรรมนั้น เกิดในนรก
 เป็นต้นได้ต่อไป ไม่ยังอาหารที่เป็นมูล
 เวทนานั้นให้เกิด ด้วยอำนาจการ
 พิจารณาว่าบริโภคไม่สมควร และว่า
 เป็นการก่อกรรมก่อน แล้วจึงบริโภค.
 คำว่า ด้วยคำเพียงเท่านี้ ความว่า
 เพราะแสดงประโยชน์ของก้อนข้าวไว้ใน
 พระบาลี ตามนัยมีอาทิวา เพื่อความ
 ดำรงอยู่แห่งกายนี้ แล้วแสดงองค์ แห่ง
 การละทิ้ง ๔ ซึ่งมีในก่อนโดยพระบาลี
 นั้นตามวิธีที่มีในพระบาลีนั้น และแสดง
 ประโยชน์ของก้อนข้าวไว้แผนกหนึ่งโดย
 นัยเป็นต้นว่า ด้วยองค์ทั้ง ๔ แม้เหล่านี้
 ด้วย. ด้วยการบริโภคอาหารที่พอ
 ประมาณแห่งไฟในท้องเป็นสัปปายะเป็น
 ประโยชน์เกื้อกูล.

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปริสฺสยสุสาติ โรคสฺส. โย
 โรโค อสาโรย, นีรนฺตรเมสชฺชูปโมเค
 สติ น ชีวิตวินาโส, โส ยาปฺยโรโค.
 โส เอตสฺส อตุถิตติ ยาปฺยโรคี.
 ปุพฺเพ ยาปนาติ ปทํ ชีวิตินฺทฺริยยาปนํ
 สนฺธาย วุตฺตํ. อีธ ปน ยาตุราติ
 ปทํ อิริยาปถานํ อวิจฺเจทสงฺฆาตํ
 ยาตุรํ สนฺธาย. ปุริมํ วา
 อาหารเสวนนินฺวตฺติยา วุตฺตํ, ปจฺจิมํ
 อสฺปฺปายเสวนนินฺวตฺติยา วุตฺตนฺตติ
 อยเมเตสํ วิเสโส เวทิตพฺโพ.

ถาว่า แห่งอันตราย คือแห่งโรค.
 โรคใดเป็นโรคที่แก้ไขไม่ได้ เมื่อมีการ
 กินยาติดต่อกัน ชีวิตก็ไม่พินาศไป,
 โรคนั้น ชื่อว่า โรครักษาไม่หาย. ภิกษุนี้
 เป็นโรค นั้น เหตุ นั้น ภิกษุ นั้น ชื่อว่า
 เป็นโรคที่รักษาไม่หาย. บทต้นว่า ยัง
 อรรถาพให้เป็นไป นี้ ท่านกล่าวหมายเอา
 การยังชีวิตินทรียให้เป็นไป. ส่วนถาว่า
 ความเป็นไป ในถาหลัง ท่านกล่าว
 หมายเอาความเป็นไป กล่าวคือ ความ
 ไม่ขาดสายแห่งอิริยาบถ. อีกอย่างหนึ่ง
 บทต้น กล่าวโดยการห้ามเสพอาหาร
 บทหลังกล่าวถึง โดยการห้ามเสพอาหาร
 ไม่เป็นสัปปายะ เหตุ นั้น พิงทราบความ
 แตกต่างกันของทั้ง ๒ บทเหล่านี้.

พุทฺธปฏิกุฎฺฐวายาเมน ปจฺจยปฏิเสวนา
 อยฺยตฺตปริเยสนา. ทายกเทยฺยธมฺมานํ
 อตฺตโน จ ปมาณํ อชานิตฺวา
 ปฏิคฺคหณํ, สทฺฐาเทยฺยวินิปาตนตฺถํ
 วา ปฏิคฺคหณํ อยฺยตฺตปฏิคฺคหณํ,
 เยน วา อาปตฺตตี อาปชฺชติ.

การแสวงหาปัจจัย ด้วยความพยายามที่
 พระพุทฺธเจ้าทรงตำหนิ ชื่อว่า การ
 แสวงหาไม่สมควร. การรับที่ไม่รู้จัก
 ประมาณของทายกไทยธรรมและของตน
 หรือการรับเพื่ออันทำศรัทธาไทยให้ตกไป
 หรือการรับที่เป็นเหตุให้ภิกษุต้องอาบัติ

วสุทฺธมฺมรจฺจุพฺพฎฺฐกา.ป-ท.๑-๘

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อปจฺจเวกฺขิตปริโภโค^๑ อยุตฺตปริโภโค.

อรตฺติ อธิกุสฺสธมฺเมสุ อนภิริติ.
 ตนฺทิตฺติ จปฺลายนิกฺกิตฺทา. วิชฺฌมฺภิกาทิ
 กายวิชฺฌมฺภนเมว. "โรคุปฺปตฺตตินิมิตฺตํ
 อติโภชนํ ปริวชฺเชตฺตํ อสฺกโกณฺโต
 ตเมว อายตฺติ อปายทุกฺขนิมิตฺตํ
 อกุสฺลํ ปชฺหิสฺสตี"ติ เอวํ วิญญูกรหา
 เวทิตพฺพา.

ยาวทตฺถนฺติ ยาวตฺตโก โภชนเนน
 อตฺตโก อิจฺฉา, ตสฺส สาธเนน
 ยาวทตฺถํ อุกฺรฺสฺส ออาหาเรน
 อวทหนํ สมฺนตฺโต ปรีปฺรณํ ยถา
 โหติ ตถา ภาณฺชนํ ยาวทตฺถํ
 อุกฺรเวทเทหฺกโภชนํ, ตสฺส ปรีวชฺชเนน.
 อติโภชนสมฺมุขนิตาย เสยฺยยาย สยเนน
 สมฺมุชาตสฺสุขสฺส เจว อุกฺโภหิ ปสฺเสหิ

ชื่อว่า การรับไม่ชอบ. การไม่พิจารณา
 ก่อนแล้วบริโภค ชื่อว่า การบริโภคไม่
 สมควร.

ความไม่ยินดียิ่งในกุศลธรรมที่ยิ่ง ชื่อว่า
 ความไม่ยินดี. คำว่า ความคร้าน ได้แก่
 การนอนกระสับกระส่าย. ความบิดกาย
 นั้นเทียว ชื่อว่า ความอืดอาด. ความถูก
 ผู้รู้ติเตียน ฟังทราบอย่างนี้ว่า "ผู้ไม่
 อาจเว้นการบริโภคเกิน ซึ่งเป็นเหตุให้
 เกิดโรคได้ ละการบริโภคเกินนั้นนั้นแล
 อันเป็นอกุศลซึ่งเป็นเหตุแห่งทุกข์ ใน
 อบายในอนาคต".

คำว่า ตามที่ตองการ คำว่า การ
 บริโภคโดยประการทำทองให้เต็มด้วย
 อาหารตามที่ต้องการ ซึ่งยังความตองการ
 คือความปรารถนาด้วยการบริโภคตามที่
 ตองการให้สำเร็จ คือยังทองให้เต็มโดย
 ทัวถึง ชื่อว่า การบริโภคอาหารยังทอง
 ให้เต็มตามตองการ, ด้วยเว้นการบริโภค
 ยังทองให้เต็มตามตองการนั้น. เพราะละ

^๑ ฉ. อปจฺจเวกฺขิตฺวา ปริโภโค.

สมปริวตตกั สยนุตสส ปสฺสสุขสฺส
จ มิตฺทปจฺจยตาทีนิตฺททาสุขสฺส จ
ปริมิตโกชนน ปหานโต^๑

ความสุขที่เกิดจากการนอน คือ กิริยา
ที่นอนอันเกิดจากการกินมากจัด และ
ความสุขในการเอนหลังของผู้นอนพลิกไป
พลิกมาทั้ง ๒ ข้าง ทั้งความสุขจาก
การหลับโดยมีความง่วงเหงาเป็นปัจจัย
เป็นต้น ด้วยการบริโภคพอประมาณ.

เอตฺตวตฺตตี 'ยาตรา'ติอาทีนา วุตฺเตน
ปทตฺตเยน. ตตฺร ที ยาตราวจนน
ปโยชนปริคฺคโห. อนวชฺชตาผาสุ-
วิหารปเทหิ ธมฺมิกสุขาปริจฺจจากวเสน
มชฺฌิมา ปฏิปทา จ ทีปิตา.
'อฏฺฐจฺงคสมนฺนาคตํ ออาหารํ
อาหาเรนฺโต'ติ วจนโต ปเนตฺถ
อฏฺฐจฺงคาทีนึ เวทิตพฺพานึ.

คำว่า ด้วยปาฐะเพียงเท่านั้น ความว่า
ด้วย ๓ บทที่กล่าวแล้วเป็นต้นว่า 'ความ
เป็นไป'. จริงอยู่ ในคำนั้น การกำหนด
ประโยชน์ ท่านแสดงไว้ด้วยคำว่าความ
เป็นไป. ชื่อว่า มัชฌิมาปฏิปทา ด้วย
อำนาจการไม่ละเลยสุขที่ประกอบด้วย
ธรรม ท่านก็แสดงแล้วด้วยบทว่าความ
ไม่มีโทษ และการอยู่ผาสุกด้วย. แต่ใน
ที่นี่ ฟังทราบองค์ ๘ เป็นต้น เพราะ
ท่านกล่าวว่า 'เมื่อกลืนกินอาหารที่
ประกอบด้วยองค์ ๘' ดังนี้.

ตตฺถ ที เนว ทวยาตีอาทีนึ
จตฺตารี ปฏิกฺขเปงฺกานึ, 'อิมสฺส
กายสฺส จิตฺติยา ยาปนายา'ติ เอกํ,
'วิหีสฺสปฺรติยา พุรหมฺจฺริยานุคฺคหายา'ติ

ก็บรรดาคำเหล่านั้น คำเป็นต้นว่า
ไม่ใช่เพื่อเล่น เป็นองค์แห่งการห้าม
๔ ประการ, คำว่า 'เพื่อการดำรงอยู่
เพื่อยังอัตภาพแห่งกายนี้ให้เป็นไป' เป็น

^๑ ไป. ปรีหานโต.

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอก, 'อิติ ปุราณญจา'ติอาทิ เอก,
'ยาตุรา จ เม ภวิสฺสตี'ติ เอก,
อนวชฺชตาทิ โภชนานิสีโส. มหา-
สิวัตถโร ปนาห 'อาทิโต จตุตตาริ
ปฏิกุเขโป นาม, ตโต อุปริเอว
ปน อฏฺฐจฺจนานิ สโมธาเนตพฺพานิ'ติ.

ตตถ 'ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส
จิตฺติยา'ติอาทิ นิ 'อนวชฺชตา'ติ-
ปทปริโยसानานิ อฏฺฐจฺจนานิ. 'ผาสฺสุ-
วิหาโร'ติ ปเนตฺ โภชนานิสีโสติ
ทฏฺฐพฺพ. เกจิ ปน 'ปหานจฺจนานิ
จตุตตาริ, พุรหฺมจฺริยานุคฺคหยาติ-
ปทปริโยसानานิ จตุตตาริ วจนานิ
อฏฺฐจฺจนานิ, อิติ ปุราณญจาติอาทิ
สพฺพํ ปโยชนวจนนุ'ติ วทนฺติ.

องค์ ๑, คำว่า 'เพื่อระงับความเบียดเบียน
เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์' เป็นองค์ ๑,
คำเป็นต้นว่า 'ด้วยประการฉะนี้ (จัก
บรรเทา)เวทนาเก่า' เป็นองค์ ๑, คำว่า
'ความเป็นไปจักมีแก่เรา' เป็นองค์ ๑,
ความไม่มีโทษเป็นต้น เป็นอานิสงส์แห่ง
การบริโภค. ฝ่ายพระมหาสิวัตถะ
กล่าวว่า 'องค์ ๔ ข้างต้น ชื่อว่า
การห้าม, ก็ท่านประมวลองค์ ๘ ข้างหน้า
จากการห้ามนั้นนั่นเอง'.

บรรดาองค์เหล่านั้น องค์ ๘ มีคำว่า
'เพื่อความดำรงอยู่แห่งกายนี้' เป็นเบื้องต้น
มีคำว่า 'ความไม่มีโทษ' เป็นบท
สุดท้าย. ส่วนคำว่า 'ความอยู่ผาสุก' นี้
พึงเห็นว่า 'เป็นอานิสงส์แห่งการบริโภค'.
ส่วนอาจารย์บางพวกกล่าวว่า 'องค์แห่ง
การละ ๔ ประการ ถ้อยคำที่กล่าวมี ๔
มีบทว่า เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์
เป็นที่สุด รวมเป็นองค์ ๘ ประการ,
คำทั้งหมดมีอาทิว่า ด้วยประการนี้ (จัก
บรรเทา)เวทนาเก่า เป็นคำพูดถึง
ประโยชน์'.

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อชฏโยคาทิมหิติ อาทิสทุแทน
 ปาสาทมณฺจาทิจฺจ สงฺคณฺหาติ.
 ปรีสหนฺนุเสนาติ อภิภาวนฺนุเจเน.
 อุตฺตเยวาติ อสฺปฺปายสีตฺตุนฺนุหฺตุ เอว.
 นานารมฺมณฺโต ปฏิสฺหริตฺวา
 กมฺมฺนุจฺาเน จิตฺตสฺส สมฺมเทว ลยฺนํ
 ปฏิสฺลฺลนํ, ตตฺถ อาราโม อภิริติ
 ปฏิสฺลฺลนาราโม. ตํ อตฺถโต
 ภาวนาสฺสุขเมวาติ อาห. เอกีภาว-
 สุขตฺถนฺนุติ เอกีภาเวเน กายวิเวกาทินา
 สุขตฺถํ. สีตฺตุนฺนุหฺตุพฺยติเรเกเน อุตฺต นาม
 นตฺถิติ อาห 'มณฺจา'ติอาทิจฺ.

คำว่า มีเพียงเป็นต้น ท่านสงเคราะห์
 ปราสาทและเตียงเป็นต้น เข้าด้วย อาทิส-
 ศัพท์. คำว่า เพราะอรรถว่าเบียดเบียน
 ความว่า โดยความหมายว่าครอบงำ.
 คำว่า อุตุนั้นเอง ความว่า ฤดูหนาวและ
 ฤดูร้อนที่ไม่เป็นสัปปายะนั่นเอง. การที่
 จิตถอนออกจากอารมณ์ต่าง ๆ แล้ว
 หลีกเร้นอย่างดีที่สุดทีเดียวในกัมมัฏฐาน
 ชื่อว่า การหลีกเร้น, ความพอใจคือ
 ความยินดียิ่งในการหลีกเร้นนั้น ชื่อว่า
 ความพอใจในการหลีกเร้น. โดยใจความ
 ท่านกล่าวความพอใจในการหลีกเร้นนั้น
 ว่า สุขเกิดจากภาวนานั้นเอง. คำว่า
 เพื่อเอकीภาวสุข ความว่า เพื่อสุขเพราะ
 ความเป็นผู้เดียว คือเพราะมีกายวิเวก
 เป็นต้น. ชื่อว่า ฤดู โดยยิ่งไปกว่า
 ความเย็นและความร้อนไม่มี เหตุุนั้น
 ท่านจึงกล่าวคำมีอาทิจา 'เตียง'.

ตตฺถ นียตํ อุตฺตปรีสฺสยวิโนทนนฺนุติ
 เอเตเน 'สีตฺตุนฺนุหฺานิ อธิมตฺตานิ
 สตฺตฺตาหฺวทฺทลิกทวทาหาทิจฺโต กทาจิ
 กทาจิ อฺปฺปชฺชนกานิ อธิปฺเปตานิ,
 อุตฺต ปน เหมนฺนุติกาทิจฺจกาเสสุ

บรรดาคำเหล่านั้น ด้วยคำว่า บรรเทา
 อันตรายคือฤดูเป็นประโยชน์ประจำนี้ ท่าน
 แสดงว่า 'พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์
 เอา ความเย็นและความร้อนมีประมาณ
 ยิ่ง ซึ่งเกิดบางครั้งบางคราวจากฝนพราว

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิสุทธิธรรมรังษณูปการ.ป-ท.๑-๘

ยถารหํ สพพทามาวิ'ติ ทสฺเสติ.
 อิทานิ อุตฺตปริสฺสโย^๑ จ อุตฺต จ
 ปริสฺสโย จ อุตฺตปริสฺสโยติ
 อตฺตทวยวเสน ปทํ วิภชฺชิตุ
 'อถวา'ติอาทิ วุตฺตํ.

ตตฺถ อปริคฺคฺติยา สุตฺตทวาราทิ-
 เสนาสนปริคฺคฺติอภาเวน โย
 ปากฺกปริสฺสโย จ ตาย เหว
 อปริคฺคฺติยา รุปาทิสฺสสนสวานาทิเหตุ
 อปากฺกปริสฺสโย จาติ เต อุมปิ
 ยตฺถ กุตฺเต เสนาสนเน อาพาธํ น
 กโรนฺติ. เอวํ ชานิตฺวาติ อุมย-
 ปริสฺสยรหิตนฺติ เอวํ ฅตฺวา
 ปฏิเสวนฺโตติ โยเชตพฺพํ.

ตลอด ๗ วัน และไฟใหม่ป่าเป็นต้น, ส่วน
 ฤดูแล้ง มีอยู่ทุกฤดูกาลตามควร บรรดา
 ฤดูกาลทั้งหลาย มีฤดูหนาวเป็นต้น'. บัดนี้
 เพื่อจำแนกบทว่ามีอรรถ ๒ อย่าง คือ
 คำว่า ฤดูแล้งคืออันตราย และฤดูแล้งด้วย เป็น
 อันตรายด้วย ชื่อว่า อันตรายคือฤดูแล้งและ
 ฤดูแล้งเป็นอันตราย ท่านจึงกล่าวคำมีอาทิ
 ว่า 'อีกอย่างหนึ่ง'.

ในคำนั้น อันตรายแม้ ๒ อย่างเหล่านั้น
 คือ อันตรายที่ปรากฏ เพราะไม่ได้คุ้มครอง
 คือ เพราะไม่มีการคุ้มครองด้วยเสนาสนะ
 มีประตูที่ปิดมิดชิดเป็นต้น อันตรายปกปิด
 เพราะการไม่คุ้มครองนั้นนั่นเอง และ
 เพราะกิริยามีการเห็นรูปและฟังเสียง
 เป็นต้นเป็นเหตุ ย่อมไม่กระทำการ
 เบียดเบียน ในเสนาสนะใดที่คุ้มครองแล้ว.
 คำว่า รู้อย่างนี้แล้ว ฟังประกอบว่า
 ภิกษุรู้อย่างนี้ว่า เว้นอันตรายทั้งสอง
 จึงเสพเสนาสนะนั้น.

^๑ ไป. อุตฺต จ ปริสฺสโย จ อุตฺต จ ปริสฺสโย จ
 อุตฺตปริสฺสโยติ ปาจา ทิสฺสนติ.

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิยณณภูเณชาติ ปฏิปกุขตาย
 ปวตตณณูเจน. สปปายสุสาติ
 สปปิยาทีโน หิตสุส เภสชชสุสาติ
 อตฺโถ. ภีสกสุส กมฺมนฺติ เวชชสุส
 กมฺมํ เตน วิธาดพฺพโต. เตนหา
 'เตน อนุญญาตตฺตา'ติ. นคร-
 ปริกฺขารเหหิตี นครํ ปรีวารेतฺวา
 รกฺขณเกหิ. เตน 'วาทฺฏปริกฺขเโป'^๑
 ปริกฺขา อุกฺกทาโป ปากาโร เอลิกา
 ปลิฆา ปาการปตฺถณฺทิลนฺติ สตฺต
 นครปริกฺขาราทิปิ วทนฺติ. อปเร
 ปน ปพฺพตพฺพคฺขมฺสนฺชาทิวาพมิก-
 ปริกฺขาอุกฺกทาปปาการอญฺญาลกปริกฺ-
 ขเปาติ สตฺตทาติ.

ถาว่า เพราะอรรถว่าเป็นเหตุ
 ต่อด้าน ความว่า เพราะอรรถว่า
 เป็นไปโดยความเป็นปฏิบັกษ. ถาว่า
 เป็นสัปปายะ ความว่า เภสัชที่เป็น
 ประโยชน์แกือกูล มีเนยใสเป็นต้น. ถาว่า
 หน้าที่ของหมอ ความว่า ชื่อว่า การงาน
 ของแพทย์ เพราะเขาพึงจัดแจง. เพราะ
 เหตุนั้น ท่านจึงกล่าววาท 'เพราะ
 หมอนั้นอนุญาต'. ถาว่า ด้วยบริขาร
 แห่งนคร ความว่า ด้วยเครื่องแวดล้อม
 พระนครแล้วรักษาไว้. เพราะเหตุนั้น
 อาจารย์ทั้งหลายกล่าววาท 'เครื่องล้อม
 พระนคร ๗ ประการ คือมูลดิน ๑ คูเมือง
 ๑ เข็งเทิน ๑ กำแพง ๑ เสาระเนียด ๑
 ลิมสลัก ๑ หอรบ ๑'. แต่อาจารย์พวกอื่น
 กล่าววาท เครื่องล้อม ๗ ประการ คือ
 ภูเขา ๑ เนื้อร้ายมีราชสีห์สุนัขเป็นต้น ๑
 คูเมือง ๑ เข็งเทิน ๑ กำแพง ๑ หอคอย ๑
 รั้ว ๑.

วิสุทฺธิมรรคจูฎฎิกา.ป-ท.๑-๘

^๑ ส. กวาทฺฏปริกฺขเโป, ฉ. วิวาทฺฏปริกฺขเโป.

รโถติ อริยมกุโค อธิ วุตโต.
 สีสปรักขารโธติ^๑ สุวิสุทฺธสีลาลงฺกาโร.
 จกุกํ วีริยเมตสฺสชาติ จกุกวีริโย,
 วีริยจกุกโก. ปรีโต นํ หิตํ
 กโรนฺตฺติ ปรีกฺขารา, อุปฺกรณานิ.
 สมฺมาเนตพฺพชาติ อานเนตพฺพชา
 สมฺปาเทตพฺพชา. ปรีวาโรปิ โหติ
 อนฺตรายานํ ปรีโต วารณฺโต.
 เตนานห 'ซีวิต ๗เปฯ รกฺขณโต'ติ.
 ชาตานิ นฺตฺติอาทีนํ อณฺณมณฺณเวจฺจนานิ,
 ธาตุกฺโขภโต สมฺภูจิตานนฺตฺติ อตฺตโก.
 ตาสมฺปน เวทนานํ ปฏฺิฆาตวจนน
 ตปฺปจฺจยานํ วิสมธาทุนํ วินาสो
 อธิปฺเปโต การิยฺอุปจาเรน.

ในที่นี้ อริยมรรค ท่านกล่าวว่ รธ. คำว่า
 มีศีลเป็นบริวาร ความว่า มีศีลที่
 หมดจดีเป็นเครื่องประดับ. ชื่อว่า มี
 ความเพียรเป็นล้อ ด้วยอรรถว่ มีล้อ
 คือความเพียร, ได้แก่ มีความเพียรเป็น
 เครื่องจักร. ชื่อว่า เครื่องล้อม ด้วยอรรถว่
 ทำเครื่องล้อมนั้นให้เป็นประโยชน์เกื้อกูล
 รอบด้าน, ได้แก่ เครื่องอุปกรณ์. คำว่า
 พึ่งประมวลมา ความว่า พึ่งนำมา คือ
 พึ่งให้ถึงพร้อม. ชื่อว่า ย่อมเป็นทั้งบริวาร
 เพราะห้ามอันตรายได้รอบด้าน. เพราะ
 เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่ 'ซีวิต ๗
 เพราะรักษา'. คำมีอาทิว่ เกิดแล้ว
 เป็นไวพจน์กันและกัน, ความว่า ตั้งขึ้น
 แล้วเพราะธาตุกำเริบ. ก็ท่านประสงค์
 เอาความพินาศแห่งธาตุที่ไม่เสมอกันซึ่งมี
 เวทนานั้นเป็นปัจจัย เพราะพูดถึงการ
 บำบัดเวทนาเหล่านั้น โดยใกล้ต่อการ
 กระทำ.

โส จ ตาหิ วิสมธาทูหิ เกสชฺช-
 สหการินีหิ สมธาทุนํ สมฺปาทนเมว

ก็ความพินาศนั้น คือความต่างกันอย่างนี้
 คือการทำธาตุที่สงบให้ถึงพร้อมด้วยการ

^๑ โป. เสตปรักขารโ.

เอว วิเสโส. สมุปฺปาทนมเว หิ
 วินาสโวหาโร โลเก สมเหตุก-
 วินาสาสมุภาวา พยาพาโธ โรโค,
 ตโต นิพฺพตฺตํ พยาปชฺชํ ทุกฺขํ, น
 พยาปชฺชํ อพฺยาปชฺชํ, ตทภาโว
 ตปฺปปฏิปกฺขํ วา สุขํ, ตํ ปรมํ
 ปโยชนมสฺสาติ อพฺยาปชฺชปรโม, ตสฺส
 ภาโว อพฺยาปชฺชปรมตา, ตทตฺถาย.
 เตนาห 'นิตฺทุกฺขปรมตaya'ติอาที.

ประกอบเกสร่วมกันกับธาตุที่ไม่เสมอ-
 กันเหล่านั้น. จริงอยู่ การทำธาตุที่สงบ
 ให้เกิดขึ้นพร้อมนั่นเอง เป็นโวหารเรียก
 ความพินาศในโลก ความเบียดเบียน
 ชื่อว่าโรค เพราะความพินาศไม่เกิดมี
 โดยมีเหตุเสมอกัน, ความลำบาก คือทุกข์
 ซึ่งบังเกิดเพราะโรคนั้น, ความลำบาก
 หามิได้ ชื่อว่า ความไม่ลำบาก, ภาวะ
 คือความไม่ลำบากนั้น หรือความสุขที่
 ตรงกันข้ามกับความลำบากนั้น เป็น
 ประโยชน์อย่างยิ่งต่อสังขารนั้น เหตุนั้น
 สังขารนั้นชื่อว่า มีความไม่ลำบากเป็น
 ประโยชน์อย่างยิ่ง, ภาวะแห่งสังขารที่มี
 ความไม่ลำบากเป็นประโยชน์อย่างยิ่งนั้น
 ชื่อว่า อภัยปัชฌปรมตา, เพื่อประโยชน์
 ต่ออภัยปัชฌปรมตานั่น. เพราะเหตุนั้น
 ท่านจึงกล่าวว่า 'เพื่อความไม่มีทุกข์เป็น
 อย่างยิ่ง' ดังนี้เป็นต้น.

จิวราทีนํ ปจฺจยानํ ปจฺจยนํ
 นิสฺสยนํ นาม ปรีโกโค เอวาติ
 ทสฺเสตฺตุ 'เต ปฏิจฺจ นิสฺสaya'ติ วตฺวา
 'ปรีกฺขณชamana'ติ วุตฺตํ. อยฺนตฺตีติอาที
 อย-สทฺทสฺส อตฺถกถนํ. เอเตน ปฏิจฺจ

พระผู้มีพระภาค ทรงแสดงว่า
 เครื่องอาศัยปัจจัยทั้งหลายมีจิวรเป็นต้น
 ชื่อว่า นิสัย คือเครื่องบริโภคนั่นเอง จึง
 ตรัสว่า 'อิงอาศัยปัจจัยเหล่านั้น' แล้ว
 ตรัสว่า 'ใช้บริโภค'. คำมีอาทิวา ย่อมไป

คุณสุมาลี เก่งสกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อายนฺติ เอเตหิติ ปจฺจยาติ กรณสาธนํ
ทสฺเสติ.

ปจฺจยสนฺนิสฺสิตศีลกถาวณฺณนา
นิฏฺฐิตา.

นี้ เป็นการกล่าวความหมายศัพท์ว่า
ไป. ด้วยคำนี้ ท่านจึงแสดงความเป็น
กรณสาธนะว่า ชื่อว่า ปัจจย เพราะ
เป็นเหตุให้สัตว์ทั้งหลายอาศัย ไปได้.

พรรณนากถาว่าด้วยปัจจยสนฺนิสฺสิตศีล
จบ.

จตุปาริสุทธิสมุปาทนวิธีกถาวณฺณนา

พรรณนากถาว่าด้วยจตุปาริสุทธิ-
สมุปาทนวิธ

๑๙. อิทานิ ปาติโมกฺขสํวราทินํ
สมุปาทนุपाยวิภาคํ ทสฺเสตุ 'เอว-
เมตสฺมินฺ'ติอาทิ วุตฺตํ. ตตฺถ สาธยติ
สมุปาทยติ เอเตนาติ สาธนํ, สทฺธา
สาธนํ เอตสฺสาติ สทฺธาสาธโน.
สาวกานํ อตฺตโน วิสยาตีตตฺตํ
สทฺธา เอว สมุปาทนินฺนติ อาท
'สาวกวิสยาตีตตฺตา'ติ. เอตฺถ
นิทสฺสนนฺติ อวิสยตฺเต สาธนํ.
ตสฺมาติ สทฺธาสาธนตฺตา. อตฺตนา
อณฺเฑตปฺปโยชนมฺปิ สิग्ฆาปทํ ภควติ

๑๙. บัดนี้ พระผู้มีพระภาค เพื่อ
ทรงแสดงการจำแนกอุบายแห่งปาติ-
โมกขสังวรศีลเป็นต้นให้ถึงพร้อม ตรัส
คำมีอาทิว่า 'ในศีล ๔ นี้ อย่างนี้'. ใน
ศีล ๔. นั้น พึงทราบสาธนะดังนี้ ชื่อว่า
สาธนะ ด้วยอรรถว่า เป็นเครื่องสำเร็จ
คือเป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, สาธนะ
คือศรัทธาของภิกษุนี้ เหตุนั้น ภิกษุนี้
ชื่อว่า ผู้ยังศรัทธาให้สำเร็จ. การที่
พระสาวกทั้งหลายล่วงวิสัยของตน พึง
ให้ถึงพร้อมคือศรัทธา เหตุนั้น ท่าน

คุณสุมาลี เก่งสกุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สทุธาย เอว สมายิตวา
สมปาทตพพนติ โยชนา.

จึงกล่าวว่่า 'เพราะลวงวิสัยของพระ-
สาวก'. ในข้อนี้ คำว่า เป็นนิตฺตนะ นี้
ให้สำเร็จในความไม่เป็นวิสัย. คำว่า
เพราะเหตุ นั้น ความว่า เพราะยังศรัทธา
ให้สำเร็จ. มีวจาประกอบความว่่า
ภิกษุสมาทานสิกขาบท แมตदनยังไม่รู้ถึง
ประโยชน์ให้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาในพระ
ผู้มีพระภาคเท่านั้น.

กิกิวัตติ กิกิ สกุกนิกา ยถา,
ยถาสททตเต หิ อธิ อิว-สทโท. ปิยว
ปุตตํ ปิตา เอกกนฺติ อาเนตวา
สมพนฺธิตพพ. นยนํว เอกกํ
เอกนยโน ยถา รกฺขติ, ตเถว.
อนุรกฺขมานกาทิ อนุกมฺปตเต กกาโร.
สุเปสลาติ สุกฺกุ จ ปิยสีลา, สีลรกฺขเน
วา สุกฺกุ สมตฺถาติ อตฺโถ.

คำว่า จุกนท้อยตีวิต ความว่่า
เหมือนนท้อยตีวิต, ก็ศัพท์ว่่า จุก ในที่นี้
ลงในอรรถแห่งศัพท์ว่่า เหมือน. ฟิงนำ
ข้อความมาเชื่อมว่่า เหมือนบิดารักษา
บุตรที่รักคนเดียว. เหมือนคนตาเดียว
รักษานัยน์ตาข้างเดียวฉนั้น. คำว่่า
ตามรักษา ความว่่า กอักษรลงในอรรถว่่า
ประคับประคอง. คำว่่า เป็นผู้มีศีลเป็น
ที่รักดี ความว่่า เป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก
ด้วยดี หรือว่่าจงเป็นผู้สามารถด้วยดีใน
การรักษาศีล.

เอวเมว โขติ ยถา มหาสมุทฺโท
จิตฺตมฺโม^๑ เวลํ นาติกุกมติ, เอวเมว.

คำว่า ฉนั้นนั้นเหมือนกันแล ความว่่า
เหมือนมหาสมุทรมีความคงสภาพอยู่เป็น

^๑ ฉ. จิตตมฺโม.

อิมสุมิ อตฺเถติ ชีวิตเหตุปิ สีสส อวีตีกุภมสมตฺเถ.

มหาวตฺตนิอฏฺวี นาม วิชฺฌาฏฺวี.
หิมานุตปฺสเส อฏฺวีติ เกจิ.
นิปชฺชาเปสฺสุ กสฺสจฺจิ คนฺตฺวา มา
อาโรเจยฺยยาติ.

ปุคฺคิตายาติ คโฬิจฺฉิตาย. สมสฺสีสฺสีติ
ชีวิตสมสฺสีสฺ. ยสฺส หิ กิเลสสฺสีสฺ
อวิชฺชํ มคฺคปฏฺฐิปาฏฺฐิยา อรหตฺตมคฺโค
ปริยาทียติ, ตโต ปจฺจเวกฺขณณฺณานสฺ-
สนฺเต ชีวิตินฺทฺริยสงฺฆาตํ ปวตฺตสฺสีสฺ
จฺจติจฺจิตํ ปริยาทียติ. โส อิมาย
วารสมตฺตาย 'ชีวิตสมสฺสีสฺ'ติ วุจฺจติ.
โส จ เถโร ตถา ปรีนินฺทฺพายิ. เตน
วุตฺตํ 'สมสฺสีสฺ หุตฺวา ปรีนินฺทฺพายิ'ติ.
อภยตฺเถโร กิร ฉพฺภินฺทฺโย. ตสฺมา
'สมสฺสีสฺ'ภาวํ ฅตฺวา เจตฺยํ การาเปสฺสี'ติ
วทฺนฺติ.

ธรรมดาไม่ล้นฝั่ง ฉะนั้น. คำว่า ใน
ความข้อนี้ ความว่า ผู้ไม่สามารถจะ
ก้าวล่วงศีลแม้เพราะเหตุแห่งชีวิต.

ชื่อว่า ดงเชื่อมหาวัตตนิ คือดงดิบ.
อาจารย์บางพวกกล่าวว่า ดงข้างป่า-
หิมวันต์. พวกโจรจับพระเถระให้
นอนอยู่แล้วด้วยพูดว่า ไปแล้วอย่าฟังบอก
แก่ใคร.

คำว่า ด้วยเถาหัวด้วน ความว่า
ด้วยเถาวัลย์หัวด้วน. คำว่า เป็นพระ
อรหันต์สมสฺสีสฺ ความว่า เป็นพระอรหันต์
พร้อมกับสิ้นชีวิต. จริงอยู่ ภิกษุใดกำจัด
อวิชชาอันเป็นกิเลสตัวสำคัญ ยึดถือ
อรหัตมรรค ตามลำดับมรรค แต่
จึงยึดถือจิตอันเป็นยอดแห่งจิตที่เป็นไป
ได้แก่ จุตฺติจิต กล่าวคือชีวิตินทฺริย
ในที่สุดปัจจเวกขณณฺณาน. ภิกษุนั้น
ท่านเรียกว่า 'ชีวิตสมสฺสีสฺ' เพราะ
เสมอด้วยวาระนี้. ก็พระเถระนั้น ปรี-
นินฺทฺพานไปเหมือนอย่างนั้น. เพราะ
เหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า 'เป็นพระอรหันต์
สมสฺสีสฺ ปรีนินฺทฺพานไป'. เล่าว่า พระ-
อภฺยเถระ ได้อภิญญา ๖ ประการ.

คุณสุมาลี เก่งสกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เพราะเหตุนั้น อาจารย์ทั้งหลายกล่าวว่
"รู้ว่าท่านเป็นพระอรหันต์สมสี่สี่ จึงให้
ก่อพระเจดีย์ไว้".

อธิฏฐิตานนุติ ปเคว อูฏฐิตาย
สตียา อารกขวเสน อธิฏฐิตานัน
อินทุริยานัน. ตสฺมาติ อินทุริยสํวรสฺส
สาธนตฺตา. สตียา นิमितฺตาทิกุคฺคาหํ
นิเสธนฺเตน อินทุริยสํวโร
สมฺปาทเขตฺตพฺโพติ สมฺพนุโธ. ตตฺถ
อาทิตฺตยาติ สมฺนตโต ทิปิตาย.
สมฺปชฺชลิตยาติ สฺสฺสจฺจ ชลนฺติยา.
สฺสฺสชฺชลิตยาติ^๑ เอกชาลิสฺสฺสฺสฺส
สมฺปปลิมฺภฺสนุติ สมฺนตโต นฺนุจฺจํ ผุฏฺจํ
ททฺฒนฺติ อตฺถโก. น เตวว...นิमितฺตคฺคาโ
วรนฺติ โยชนา.

คำว่า ที่ตั้งมั่นแล้ว ความว่า อินทริย
ทั้งหลายที่ตั้งมั่นแล้ว ด้วยสติที่ปรากฏอยู่
ก่อน คือด้วยอำนาจการรักษา. คำว่า
เพราะเหตุนั้น ความว่า เพราะให้อินทริย
สังวรสำเร็จ. เชื่อมความว่า พระโยคี
กำหนดการถือนิमितเป็นต้น ด้วยสติ พึง
ให้อินทริยสังวรถึงพร้อม. บรรดาคำ
เหล่านั้น คำว่า อันไฟติดทั่ว ความว่า
อันส่องแสงโดยรอบ. คำว่า ลูกไฟลง
ความว่า โชติช่วงเต็มที. คำว่า โชติช่วง
ความว่า มีเปลวไฟเป็นอันเดียว. คำว่า
ถูกนาย ความว่า ฉิบหายแล้ว อธิบายว่า
ถูกแล้วไหม้แล้วโดยรอบ. มีวาจาประกอบ
ความว่า ส่วนการถือเอานิमित...ไม่
ประเสริฐเลย.

ตตฺถ อนุพฺพญฺชนโส นิमितฺตคฺคาโหติ
หตฺถปาทาทีอนุพฺพญฺชนวเสน อิตฺถี-
ปฺริสาทีนิमितฺตคฺคาโห อนุพฺพญฺชนค-

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ถือเอานิमित
โดยอนุพยัญชนะ ความว่า การถือเอา
นิमित มีนิमितว่าหญิงและชายเป็นต้น

^๑ ไป. สํชฺชลิตยาติ ทิสฺสฺสติ.

คุณเสมอ-คุณนิตยา เกียรติเสรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วสุทธรณารามจุฬาราม.ป-VI.๑-๕

กาเหสน สทฐิ นิมิตตคฤคาโหติ อตุโก.
 ชวนวิญญาณสสุ นิมิตตาทิกคาหปจฺจยา
 เตน สห อูปฺชชมานา อภิขุฌาทโย
 ตํคาหํ ออนุพฺนฺชฺชตา วีย โหนฺตํติ
 อาห 'อภิขุฌาทิหิ อนวาสฺสวณียํ
 นิมิตตาทิกคาหนฺ'ติ. อนทฺฐนียนฺติ
 อทฺฐานกฺขมํ. ตสฺส นิตฺสฺสนมาห
 'อสิวิหิตสาขาปริวารมิว สสฺสนฺ'ติ.
 สมฺมา อสิวิหิตวติปริกฺขเขปํ สสฺสมิว
 อนทฺฐนียนฺติ อตุโก. อยนฺติ ภิกฺขุ.
 ปฺรสุส หาริหิ โจรเหหิ. สมตฺติวิชฺฌตํติ
 สพฺพโส อภิวิชฺฌตํติ ออนุปฺวิสติ.

รูเปสฺสุติ รูปรามมณฺเสฺสุ อาปาถ-
 คเตสฺสุ นิมิตตาทิกคาหโต รกฺขติ
 อินฺทฺริยนฺติ สมฺพนฺโร. เอเตติ
 จกฺขาทโย. กิเลสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ตํสมงฺคินํ หนนฺตํติ การณฺูปจาเรน
 วุตฺตํ. ยทา ปน เอเต รูปราทโย

ด้วยอำนาจอนุพยัญชนะ มีมือและเท้า
 เป็นต้น อธิบายว่า การถือนิมิตพร้อม
 กับการถืออนุพยัญชนะ. กิเลสทั้งหลาย
 มีอภิขุฌาเป็นต้น เกิดพร้อมกับการ
 ถือนั้น เพราะการถือนิมิตเป็นต้นเป็น
 ปัจจัยแห่งชวนจิต มีอยู่ ดุจจิตตามการ
 ถือนั้น เหตุนั้น ท่านกล่าวว่า 'ถือนิมิต
 เป็นต้น อันอภิขุฌาเป็นต้น ฟังไหล
 เข้ามาได้'. คำว่า ย่อมไม่ยั่งยืนได้
 ความว่า ไม่ถึงกาลนาน. ท่านอาจารย์
 กล่าวตัวอย่างความนั้นไว้ว่า 'เปรียบ-
 เหมือนข้าวกล้าที่มีได้ทำไร่ล้อม'. ความว่า
 เหมือนข้าวกล้าที่ไม่ได้จัดแจงเครื่องล้อม
 คือไร่โดยดี จะยั่งยืนไม่ได้. คำว่า นี้
 หมายถึง ภิกษุนี้. โจรทั้งหลาย ผู้ปล้น
 ผู้อื่นเป็นปกติ. คำว่า ไร่รอด ความว่า
 ไร่รอด คือไหลเข้าโดยประการทั้งปวง.

คำว่า ในเพราะรูป เชื่อมความว่า
 ภิกษุรักษาอินทรีย์ จากการถือนิมิต
 เป็นต้นในเมื่อรูปารมณฺมาสู่คลองจักขุ.
 คำว่า เหล่านี้ ได้แก่ จักขุเป็นต้น. ท่าน
 กล่าวด้วยคล้ายตามเหตุว่า จักขุเป็นต้น
 ที่ไม่สํารวมย่อมทำลายภิกษุผู้มีธรรมที่

คุณเสมอ-คุณนิตยา เกียรติเสรี
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คยฺหฺนฺติ, ตทา ทวารธาธาทีนึ ปทานึ
เหตุมุหิ นิสฺสกุททวณานึ คเหตุพฺพพานึ.
วิวฏฺฏตาย อรกฺขิตโต ทวารโต เอเต
รูปาทโย กิเลสชนกเตน ตสมฺมุคินํ
หนนฺตึติ อตฺตโก.

พร้อมเพรียงกับรูปเป็นต้นนั้น โดยเป็น
เหตุเกิดขึ้นแห่งกิเลส. ก็คราวใด ภิกษุ
ยึดถือรูปเป็นต้นเหล่านี้ คราวนั้น บท
ทั้งหลาย มีเป็นต้นว่า ทวาร ฟังถือว่า
เป็นคำบัญญัติมีวิภัติ ลงในอรรถแห่งเหตุ.
ความว่า รูปเป็นต้นเหล่านี้ เพราะ
ทวารที่ไม่ได้รักษาโดยถูกเปิดเผย ย่อม
ทำลายภิกษุผู้พร้อมเพรียงกับจักขุเป็นต้น
นั้น โดยเหตุให้เกิดกิเลสได้.

อัย ปนาติ กิเลสานํ สพฺพโส
อนุปฺปตฺติปกาสิกา อัย คาทาทวย-
เทศนา. อติอฺกุกฺกุชฺชเทศนาติ
อติอฺกุกฺกุชฺชานํ ปฏิปตฺติเทศนา, น
มุกฺกานํ. เตสํ หิ อธิฏฺฐารมฺมณฺเสสุ
สหสา จิตฺตํ ราคาทิวเสน วิปริณมฺมตํ.
เตนาห "จิตฺตํ นามेतนฺ"ติอาที.

คำว่า ก็เทศนานี้ ความว่า เทศนา
นี้ เป็นเทศนาทั้ง ๒ พระคาถา ซึ่ง
ประกาศความไม่เกิดกิเลสโดยประการ
ทั้งปวง. คำว่า เป็นเทศนาที่ออกอุบายยิ่ง
ความว่า เป็นเทศนาข้อปฏิบัติของผู้
ปฏิบัติออกอุบายยิ่ง หาเป็นเทศนาข้อปฏิบัติ
ของผู้ปฏิบัติย่อหย่อนไม่ ก็ภิกษุเหล่านั้น
มีจิตแปรปรวนไปรวดเร็วในอิฏฐารมณ
ด้วยอำนาจราคะกิเลสเป็นต้น. เพราะ
เหตุนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสพระดำรัส
มีอาทิว่า "ธรรมชาติที่เป็นไปรวดเร็วนี้
ชื่อว่าจิต".

สตฺตทานํ ราคูปฺปตฺติ พหุตรา
ทฺนฺนิวารธา จาติ อาท "อุปฺปนฺน-

สัตว์ทั้งหลายเกิดราคะ มีจำนวน
มากกว่าและห้ามได้ยาก เหตุนั้น จึงตรัส

กรอบคร้ว "นิมมานุภาพ"

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ราคณฺ'ติ. ปฏิโมปิ อุปฺปนฺโน
เมตฺตาทิหิ วิโนเทตฺตพฺโพ. สมฺปาเทตฺตพฺโพติ
'น ปุเนวํ กริสฺสนฺ'ติ อธิฏฺฐานสฺสทฺธิยา
สมฺปาเทตฺตพฺโพ. อธฺนา ปพฺพชิตฺเตนาติ^๑
อจิรปพฺพชิตฺเตน.

กามราเคน ทฺยหามิตฺติ ปุคฺคลา-
ธิฏฺฐานํ กตฺวา ปุณ ฐมฺมาธิฏฺฐานเมว
ทสฺเสนฺโต 'จิตฺตํ เม ปรีทฺยหตี'ติ
อาห. สาธุติ อายาจนตฺเถ นิปาโต.
โคตฺมาติ เถรํ โคตฺเตน อาลปติ.

สณฺุณาย วิปรีเยสชาติ อสฺสุเก
'สฺสฺกณฺ'ติ ปวตฺตสณฺุณาย วิปรีเยสเหตุ,
วิปลฺลาสเหตุติ อตฺโถ. รากุปฺสณฺุหิตนฺุติ
ราเคน เหตุยํ สํหิตํ ยุตฺตํ. สฺสํ
สฺสฺภาการํ นิमितฺตํ รากเหตุ
อมนสิกาเรน ปรีวชฺเชหิ. กิณฺุจิกฺกียโย
อสฺสุกาย อสฺสุภาวานาย อสฺสุภสงฺฆาต-

ว่า 'ราคะที่เกิดขึ้น'. แม้ความแค้นเคือง
ซึ่งเกิดขึ้น ฟังบรรเทาด้วยเมตตาเป็นต้น.
คำว่า ฟังให้ถึงพร้อม ความว่า ฟังให้
ถึงพร้อมด้วยความหมัดจดเพราะการตั้งใจ
ว่า 'เราจักไม่กระทำอย่างนี้อีก'. คำว่า
บวชแล้วไม่นาน ความว่า บวชแล้วยัง
ไม่นานนัก.

คำว่า กระผมถูกกามราคะแผดเผา
ความว่า พระวังคีสเถระ เมื่อแสดง
บุคลาธิษฐานเป็นธรรมาธิษฐานนั้นแลอีก
กล่าวว่า 'จิตของกระผมถูกแผดเผา'. ศัพท์
ว่า สาธุ เป็นนิบาตลงในอรรถอันวอน.
ด้วยคำว่า ผู้โคตมโคตรนี้ พระวังคีสเถระ
ร้องเรียกพระเถระโดยโคตร.

คำว่า เพราะแส้ไปผิดแห่งสัญญา
ความว่า เพราะเหตุแห่งการแส้ไปผิด,
อธิบายว่า เพราะเหตุวิปลาส ด้วยความ
สำคัญเป็นไปในสิ่งไม่งามว่า 'เป็น
สิ่งงาม'. คำว่า อันเป็นทางเกิดราคะ
ความว่า ประสมคือประกอบพร้อมราคะ
ในความเป็นเหตุ. เว้นนิमितอันงามคือมี

^๑ จ. อธฺนาปพฺพชิตฺเตน.

วนทุติกาโมติ นคร เวสาลี
 โอโรเธหิ สหุติ จิรั วนทุติกาโม.
 เตเนว สยั คนุตวาน วนทุติ. คาเมติ
 เถรสสุ อาสนุเน อณฺเฑตรสมิ
 โคจรคาม. มหาคามนุติ ตทา รณฺโณ
 นิเวสกามิ สนุชาย วุตต. ราช
 เถรั จิรตรั ทฏฺจ กาลวิกุเขป กโรนฺโต
 'เสว สีลานิ คนฺหิสฺสามิ'ติ อาห.
 'มหาราช'ติ อิทํ ปน ปุพฺเพ คหิตํ
 อภิลปมตตํ คเหตุวา วทติ.
 วฏฺฐานนุติ อิตฺถิปุริสวิเวกํ. ทุกุโขติ
 เถรสสุ อภิมตภาเวน วุตตํ น
 กายจิตตทุกุขตฺตา. เถรสสุ อติ-
 วิปริสุทฺธาสยตํ ทิสฺวา ทนฺททปิกาย
 อฏฺฐาสิ. เตนาห 'อติปริสุทฺธ'ติ.
 อุนฺนาทยนฺโตติ เทวานํ สาธุการสทฺเทน
 นินฺนาทํ กโรนฺโต.

คำว่า มีพระประสงค์จะนมัสการ
 ความว่า พระราชาประทับอยู่ในพระนคร
 มีพระประสงค์จะนมัสการมาเป็นเวลา
 นานพร้อมกับเจ้าหน้าที่. เพราะเหตุนั้น
 นั้นแล พระองค์เองครั้นเสด็จไปแล้ว ทรง
 นมัสการ. คำว่า ในหมู่บ้าน ความว่า
 ในหมู่บ้านโคจรคามแห่งใดแห่งหนึ่งใกล้
 พระเถระ. คำว่า สุ่มหาคามนี้ ท่านกล่าว
 หมายถึงพระราชานิเวศน์ในกาลนั้น.
 พระราชาทรงกำหนดเวลาให้คลาดเคลื่อน
 เพื่อทรงเยี่ยมพระเถระให้นานขึ้น ตรัสว่า
 'วันพรุ่งนี้ โยมจักขอรับศีล'. ส่วน
 พระเถระถวายพระพรว่า 'ข้าแต่มหาราช'
 กล่าวทูลรับเพียงคำเพื่อที่รับไว้ก่อนนี้.
 คำว่า ความกำหนด ความว่า ความ
 วิเวกสำหรับหญิงหรือสำหรับชาย. คำว่า
 เป็นการลำบาก นี้ พระราชาตรัสไว้โดย
 ความที่พระเถระเห็นด้วย มิได้ตรัส
 เพราะความที่พระเถระมีทุกข์กายและ
 ทุกข์ใจ. พระราชาทรงทราบว่าพระเถระ
 มีความประสงค์บริสุทธิยิ่งขึ้น ได้ทรงยื่น
 พร้อมประทีปด้าม. เพราะเหตุนั้น ท่าน
 จึงกล่าวว่า 'กัมมัญฐานปรากฏบริสุทธิ
 ยิ่งนัก'. คำว่า บันดาลให้เลื่อนลั่นสนั่น

ครอบครั "นิมมานุภาพ"

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภนุโตติ อนนวุจิโต มิโค วีย.
 อุตฺรโสตติ เกนจิ ภเยน กมฺปิโต.

วิสคณฺทโรโคติ สรีเร
 วิสปฺปตฺตตาย วิสสทิสฺโส คณฺโท
 วิสคณฺโทติ อตฺโถ. สาทิ มาตา.
 ตนฺติ ชีตฺรํ ภิกฺขุณี. ยโต ปพฺพชฺชิตฺติ
 ยโต กาลโต ปฏฺติ ปพฺพชฺชิตฺติ นาม,
 ตโต ปฏฺจายาติ อตฺโถ. อินฺทฺริยานีติ
 การโณปจาเรน อินฺทฺริยสํวรสีลา
 นิตฺตานิ. ชาลวิทฺตเตนาติ วาตปาน-
 ชาลกาการเรน จิตาหิ อชฺชุปฺพฺพเลขาหิ
 วิจิตฺเตน.

ไป ความว่า พระเถระทำเสียงกึกก้อง
 ด้วยเสียงสาธุการของเหล่าเทพ.

คำว่า ตื่น ความว่า เหมือนเนื้อ
 หยดอยู่กับที่ไม่ได้. คำว่า สะดุ้งกลัว
 ความว่า เหมือนเด็กอ่อนหวั่นไหวด้วยภัย
 อย่างไม่ได้อย่างหนึ่ง.

คำว่า โรคฝีมีพิษ ความว่า โรค
 ฝีเช่นกับสิ่งมีพิษ เพราะถึงความเป็นพิษ
 ในร่างกาย ชื่อว่า โรคฝีมีพิษ. คำว่า
 นั้น ได้แก่มารดา. คำว่า ภิกษุณีนั้น
 ความว่า ภิกษุณีผู้เป็นธิดา. คำว่า
 จำเดิมแต่กาลที่บวชแล้ว ความว่า จำเดิม
 แต่กาลที่เราชื่อว่าบวชแล้ว. คำว่า
 อินทรีย์ทั้งหลาย ความว่า ท่านกล่าว
 อินทรีย์สังวรศีลโดยใกล้เหตุ. คำว่า อันมี
 ลายวิจิตรเล่า ความว่า ด้วยพระหัตถ์
 วิจิตรด้วยลายขีดด้านตรงและลายขวาง
 ปรางกฏอยู่โดยอาการผ้าตาข่ายที่ช่อง
 หน้าต่าง.

๑๐ น. วิสคณฺทโรโค.

กุกุตุมานีติ กุกุอาจารย์ปุตโต
อหนุตติ อภิมานุตโต.

อเนสนนุตติ อุตตปริเยสนัน. เตเนว
สาสนนุสส อปปฏิรูป. ปฏิเสวเนน
ปริวชชยตา 'สมปาเทตพพา'ติ ปกเตน
สมพนุโธ. ฌมมเทสนาทีหิติ ปริสุทฺธา-
สยสมุฏฺฐานตา คหิตา. อาที-สทฺเทน
พาสุจจวตตปริปุรณอิริยาบถสมุปฺตติ-
อาทีนํ สงฺคโห. ปิณฺฑปาตจริยาทีหิติ
อาที-สทฺเทน ปริสุทฺธาสยสมุฏฺฐิตานํ
ปัสสูกุจิวรคฺคณฺดรุกฺขมุลอรณฺณนิวาสาทีนํ
สงฺคโห.

ฐตฺถกนิยมานุโลเมนาติ ฐตฺถกนิยมนุสส
อิโกเปน. เอเตน ปจฺจยตณฺหา
ฐตฺถกโกปนํ อุตฺตนุตติ ทสฺเสติ.

คำว่า ผู้มีความสำคัญว่าเป็นลูกมี
สกุล ความว่า ประกอบการถือตัวจัดว่า
เราเป็นลูกที่ประพฤติดำตามสกุล.

คำว่า การแสวงหาที่ไม่ถูกต้อง
ความว่า การแสวงหาไม่สมควร. เพราะ
เหตุอันนั้นแล การแสวงหาอันนั้น เป็นการ
ไม่เหมาะสมต่อพระศาสนา. เชื่อมความ
ตามคำที่รจนาวา ความมงดเว้น(อเนสนา)
'ภิกษุพึงให้ถึงพร้อม' ด้วยการเสพ
(ปัจจัยที่เกิดขึ้นบริสุทธิ์). ด้วยคำว่า
มีกรรมเทศนาเป็นต้น ความว่า ท่าน
ถือเอาความเป็นที่อาศัยบริสุทธิ์เป็น
สมุฏฐาน. ด้วยศัพท์ว่า เป็นต้น มีการ
สงเคราะห์พาสุจจะ การบำเพ็ญวัตร
และการถึงพร้อมด้วยอิริยาบถเป็นต้น.
มีการสงเคราะห์การถือผ้าบังสุกุลจิวร
การอยู่โคนไม้ และการอยู่ป่าเป็นต้น
อันเป็นที่อาศัยบริสุทธิ์ เป็นสมุฏฐานเข้า
ด้วยอาทิศัพท์ ในคำว่า ด้วยการเที่ยวไป
บิณฑบาตดังนี้เป็นต้น.

คำว่า โดยอนุโลมต่อข้อกำหนดในฐตฺถก
ความว่า โดยไม่ทำข้อกำหนดฐตฺถกให้
กำเริบ. ด้วยคำนี้ท่านแสดงว่า การทำ

คุณอมร วัฒนกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปราณคฺคหณน ปน ชฺตงคฺปิจฺจตาย
 วา ชฺตงคฺโกเปปิ นตฺถิ โทโส.
 ปุติหรือภูติ ปุติมุตฺตปริภาวิตํ หรือภัก.
 อุตฺตมอริยวํสีโกติ เอเตน อปฺปิจฺจตาย
 อุกฺกํสคตาย มิจฺฉาชีวสฺส สงฺกา
 นตฺถิตฺติ ทสฺเสตฺติ. ยสฺส กสฺสจฺจิตฺติ
 อปฺริคฺคหิตชฺตงคฺสสาปี. เอวรूपิ
 นิमितฺตกมฺมนฺติ ปจฺจยตฺถิกตาทกมฺเมน
 นิमितฺตกรณํ. โอบาสกมฺมนฺติ อชฺชุกเมว
 อกเถตฺวา อธิปฺปาเยน โอบาสนฺวจนํ.
 ปฺริกถาติ ปฺริยาเยน กถนํ. ตถา
 อฺปฺปนฺนํ นิमितฺตกมฺมาทึหิ อฺปฺปนฺนํ.

ชฺตงคฺให้กำเรบด้วยความอยากในปัจจุบัน
 หากควรไม่. แต่ด้วยการอนุเคราะห์ผู้อื่นหรือ
 ด้วยความไม่ปรารถนาในชฺตงคฺแม้ในการ
 ทำชฺตงคฺให้กำเรบก็ห้ามมิโทษไม่. คำว่า
 ยาสมอเนว่า ความว่า สมอที่ดองไว้ด้วย
 น้ำมูตรเน่า. ด้วยคำว่า ภิกษุตั้งอยู่ใน
 อริยวงศ์ชั้นอุดม นี้ ท่านแสดงว่า ไม่มี
 ความสงสัยต่อมิจฺฉาชีพเลย เพราะความ
 ไม่ปรารถนาถึงความปฏิบัติชั้นอุกฤษฏ์.
 คำว่า รูปีใดรูปหนึ่ง ความว่า เฉพาะ
 (ภิกษุ)ที่ยังไม่ได้กำหนดชฺตงคฺ. คำว่า
 การทำไปเห็นปานนั้น ความว่า การ
 ทำไปโดยกรรมคือความเป็นผู้ต้องการ
 ปัจจุบัน. คำว่า การพูดเคาะ นี้ เป็นคำ
 พูดเคาะ ตามต้องการไม่พูดตรง ๆ ที่เดียว.
 การกล่าวโดยอ้อม ชื่อว่า การพูด
 หว่านล้อม. คำว่า ที่เกิดแล้วอย่างนั้น
 ความว่า ที่เกิดแล้วด้วยการทำไปเป็นต้น.

ทวารํ ทินฺนํ โรคสีเสน
 ปฺริโภคสฺส ทวารํ ทินฺนํ. น วญฺญตฺติ
 สลฺเลขปฺปฏิปตฺตติยํ จิตฺตสฺส น วญฺญตฺติ.

คำว่า ประทานช่องไว้ให้แล้ว
 ความว่า ทรงประทานช่องทางการ
 บริโภคไว้ให้โดยหวังว่าเป็นโรค. คำว่า
 จึงไม่ควร ความว่า ไม่ควรแก่ผู้ดำรง
 อยู่ในการปฏิบัติธรรมที่ขัดเกลากิเลส.

คุณอมร วัฒนกุล
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงวนลิขสิทธิ์ ๒๕๓๕

อญฺญเตรวาติ จเปตฺวา เอว.

คำว่า เว้นนั้นเทียว ความว่า เว้นไว้ที่เดียว.

ปวิเวกํ พุรุหฺยมาโนติ ปฏิปสฺสทฺธิ-
วิเวกสงฺขาทํ ผลสมาปตฺติ พหุโส
สมาปชฺชนวเสน วทฺธฺยมาโน.
อุทฺรสนฺนิสฺสีโต วาตาพาโร อุทฺรวาตา-
พาโร. อสมฺภินฺนชิรปายาสนฺติ
อุทฺทกามิสฺเสน ปกุกปาयाส.

คำว่า เมื่อจะเพิ่มพูนปวิเวก
ความว่า เพิ่มผลสมาบัติกล่าวคือปฏิ-
ปัตสัทธิวิเวก ด้วยอำนาจการเข้าเป็น
ส่วนมาก. ความอาพาธเกิดจากลมที่
อาศัยอยู่ในท้อง ชื่อว่า อาพาธเพราะลม
ในท้อง. คำว่า ข้าวปายาสมีน้ำนมบริสุทธ์
ความว่า ข้าวปายาสที่หุงสุกแล้วโดยไม่
ผสมน้ำ.

อิเชว โหหิติ ปิณฺฑทาย
อคมฺนตฺถมาห. ตสฺสาติ ปายาสสฺส.
อุปฺปตฺติมฺลนฺติ 'คิหิกาลเ. มาตรา
ทินฺนอสมฺภินฺนปาयाเสน ผาสฺ อโหสี'ติ
อตฺตโน. อามิสฺปฏิสฺยุตฺตวจนสงฺขาทํ
ปาयाสฺอุปฺปตฺติยา มฺล. อปริโกโค
ปิณฺฑทปาโตติ อิทํ เถรสฺส ปจฺจยฺอุปฺปาท-
จิตฺตภาเวปิ ปจฺจยฺปฏิสฺยุตฺตวจนเนน
สมฺบุปนฺนตํ นิสฺสาย อตฺตโน
ปรมฺสฺลเลขสฺส ปรีโกคานรหตํ สนฺธาย
วุตฺตํ, น ปน สพฺเพสฺ. อปิจ
อนาคเต ทิฏฺฐานุกฺติ อापชฺชนฺตानํ
สพฺรหฺมจารีณํ ทูรโตว โทส-

ด้วยคำว่า จงอยู่ในที่นี้เท่านั้น
ท่านกล่าวไว้ เพื่อไม่เข้าไปบิณฑบาต.
คำว่า นั้น คือข้าวปายาสนั้น. คำว่า
มูลเหตุเกิดขึ้น ความว่า มูลเหตุเกิดข้าว
ปายาส กล่าวคือคำพูดที่เกี่ยวข้องกับ
อามิสของตนว่า 'ความผาสุกได้มีแล้ว
ด้วยข้าวปายาสที่หุงไม่เจือปน ซึ่งมารดา
ให้ในคราวเป็นคฤหัสถ์'. คำว่า บิณฑบาต
'ไม่สมควรบริโภคนี้' ท่านกล่าวหมาย
ถึงธรรมเป็นเครื่องขัดเกลาย่างยิ่งของตน
ไม่สมควรแก่การบริโภคนี้ เพราะอาศัย
ความที่บิณฑบาตซึ่งเกิดขึ้น ด้วยคำพูด
ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัย แม้เมื่อพระเถระไม่มี

คุณอมร วัฒนกุล

สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อการโลโป ทฎฐพโพ. 'โส อาชีโว
 สาชีโว'ติ เอว วา เหตุถ ปทจฺเจโท.
 ตตฺถ ปริสุทฺธภาเวน ปสิทฺโธ, โส
 มม อาชีโวติ อตฺถ. อนุตฺตมุตฺติ
 อนุตฺตโมโค. ยทึปี พหิ อามิสฺตถาย
 จเรยฺยาติ โลกโวหารเณ^๑ อฏฺฏมฺเปตฺ
 อาห. อาราธมฺตี^๒ ทุกฺขสหนฺวเสน
 ปวตฺตนตฺถํ สาธมฺ, วเส ปวตฺเตมฺตี
 อตฺถ.

เราพึงเป็นผู้บริโภค. คำว่า เป็น คือ
 พึงเป็น, ก็ในคำนี้พึงเห็นการลบ
 อ อักษรจุดในประโยคมีอาทิว่า 'ภิกษุ
 เหล่านั้น พึงเป็นอย่างนี้แล'. ก็หรือว่า
 ในข้อนี้ พึงเห็นการตัดบทว่า 'อาชีวะ
 นั้นชื่อสาชีพ'. ในการตัดบทนั้น อาชีวะ
 สำเร็จ ด้วยความบริสุทธิ์, อธิบายว่า
 อาชีวะของเรา คือความบริสุทธิ์นั้น. คำว่า
 ขนดไส้ ได้แก่ ลำไส้สั้น. แม้ถ้าว่าใน
 ภายนอก ท่านกล่าวคำนี้แม้ไม่เป็นจริง
 ตามโวหารชาวโลกว่า พึงประพฤติเพื่อ
 อามิส. คำว่า เราจะบังคับ ความว่า
 เรายังอรรถคือความเป็นไปให้สำเร็จได้
 ด้วยอำนาจอดกลั้นความทุกข์, ได้แก่
 ให้เป็นไปในอำนาจ.

อมฺพชาทกฺมหาติสฺสเถรวตฺตุนฺติ
 มหาติสฺสเถโร กิร ทฺพฺภิกฺขกาเล
 มคฺคํ กจฺจนฺโต ภตฺตจฺเจเทน
 มคฺคกิลมเณ จ กิลนฺตกาโย อรณฺเณ
 ปตฺตานิ อสฺสามิกานิปี อมฺพผลานิ

คำว่า เรื่องพระมหาตีสสเถระผู้ฉันท
 มะม่วง ความว่า เล่าว่า พระมหาตีสส-
 เถระ คราวเกิดทูปภิกขภัย เดินทางไป
 มีความลำบากกาย เพราะขาดแคลน
 อาหาร และเพราะความเหน็ดเหนื่อยใน

^๑ ฉ. โลกโวหารเนวมาท.

^๒ ส. ฉ. ราธม.

ธมฺเมเน สมนเณ อูปฺปนฺเนติ เอตฺเตน
ปจฺจยสฺสนุสฺสิตสึลลสฺส อาชีวปาริสฺสุทฺธิ
นิสฺสยาเยว ปวตฺตตี ทสฺสเสติ.

ธาคฺวุเสเน วาติ 'ปจฺวีอาทิ-
นิสฺสิตตนิชฺชิวธาคฺมุตฺตเมเวตฺติ ยทิตฺถ
จีวราทิ, ตทฺอุปฺภุชกปฺกุกฺโกล จาติ
เอวํ ธาคฺมุมนสิการวเสเน ปจฺจเวกฺขิตฺวา
จปีตานิ ปริภุชฺชนตฺสเสว อนวชฺโชติ
เอวมตฺโต. ทฏฺฐพฺโพ. อถวา
อนวชฺโชวาติ อนวชฺชตโร วโรว
โหตีติ อตฺโต. ปริภุชกกาเล เอว
ปจฺจเวกฺขณตฺสส ปริภุชโก อนวชฺชมตฺโต,
ปฏฺฐิลามกกาเลปิ ปจฺจเวกฺขิตฺวา
ปริภุชกกาเลปิ ปจฺจเวกฺขณตฺสส
ปริภุชโก อนวชฺชตโรติ อธิปฺปาโย.
ปริภุชกกาเลปีติ อิทํ ยถาวุตฺเตน
วิธีนา ปณฺณาย ปจฺจเวกฺขิตฺวา
ปริภุชฺชนตฺสส ปจฺจยปริภุชโก
อนวชฺโชวาติ เหฏฺฐจา วุตฺเตหิ ปเทหิ
สมฺพนฺธิตพฺพํ. ตตฺตราติ ตสฺมี
ปริภุชกกาลิกาย ปจฺจยปจฺจเวกฺขณาย.

บริภุชกปจฺจย พิงฺให้ปจฺจยสฺสนุสฺสิตสึล
นั้ถึงพร้อม. บรรดาคำเหล่านั้น ด้วย
คำว่า ปจฺจยที่เกิดขึ้นโดยถูกต้องตามธรรม
นี้ ท่านแสดงว่าปจฺจยสฺสนุสฺสิตสึล อาศัย
อาชีวปาริสฺสุทฺธิเท่านั้นเป็นไป.

คำว่า โดยเป็นธาตุ ความว่า พิง
เห็นเนื้อความอย่างนี้ว่า 'นี่เป็นเพียงธาตุ
มีปฐมธาตุเป็นต้น ไม่ใช่สัตว์ไม่ใช่ชีวะ
คือ จีวรเป็นต้น และบุคคลผู้บริภุชกจีวร
เป็นต้นนั้น รวมความว่า ไม่มีโทษอะไร
แก่ภิกษุผู้บริภุชกจีวรเป็นต้นที่พิจารณา
เก็บไว้โดยธาคฺมุมนสิการ. อีกอย่างหนึ่ง
คำว่า 'ไม่มีโทษเลย ความว่า 'ไม่มีโทษ
เลย' ได้แก่ ประเสริฐแท้. มีอธิบายว่า
เมื่อภิกษุพิจารณาในเวลาบริภุชกนั้นแล
การบริภุชกเป็นเพียงไม่มีโทษ, เมื่อภิกษุ
พิจารณาทั้งในเวลาได้มาแล้ว แม้ใน
เวลาบริภุชกก็พิจารณาอยู่อีก การบริภุชก
ชื่อว่าไม่มีโทษกว่า. คำว่า 'แม้ในเวลา
บริภุชก นี้ พิงนำมาเชื่อมกับบททั้งหลาย
ที่กล่าวไว้ก่อนแล้วว่า เมื่อภิกษุพิจารณา
แล้วด้วยปัญญา บริภุชกตามวิธีที่กล่าว
แล้ว การบริภุชกปจฺจย ชื่อว่าหาโทษ

คุณอมร วัฒนกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สนธิญาณกโรติ อสนุเทหโกโร.

มิได้เลย. คำว่า ในการพิจารณาบริโภค ปัจจัยนั้น ความว่า ในการพิจารณา ปัจจัยอันเป็นไปในการบริโภคนั้น. คำว่า กระทบความสันนิษฐาน ได้แก่ ไม่ทำ ความสงสัย.

เถยยปริโภโคติ เถยยาย ปริโภโค
ภควตา ทายเกหิ จ สีลวนุตานเวย
อนุญญาตปัจจยัม สีลวนุตานัม เวเสน
วญเจตวา ปริภุตตตตต. อธิณปริโภโคติ
กตตพพัม กมมัม อกตวา ภตติคหนัม วย
ทายกานัม มหปผลภาวเหตุกัม ปัจจเวกขณัม
อกตวา ปริภุณชนโต วุตตัม. ตสฺมาติ
อปัจจเวกขิตวา ปริโภคสฺส อธิณ-
ปริโภคตตต. จีวรํ กายโต โมเจตวา
ปริโภเค ปริโภเค ปุเรภตตัม ๕เปย
ปัจจิมยามสฺส ปัจจเวกขิตพพนฺติ
ปกเตน สมฺพนฺโต. อรุณัม อุกฺคจฺจตฺติ
อรุณเณ อุกฺคจฺจตฺติ.

คำว่า การบริโภคอย่างขโมย
ความว่า การบริโภคอย่างขโมย เพราะ
หลอกลวงเขาด้วยเพศของผู้มีศีล บริโภค
ปัจจัยที่พระผู้มีพระภาคและทายกทั้งหลาย
อนุญาต สำหรับผู้มีศีลเท่านั้น. คำว่า
การบริโภคอย่างเป็นหนี้ นี้ ท่านกล่าวไว้
เพราะการไม่ทำการพิจารณาอันเป็นเหตุ
ให้ทายกมีผลมากแล้วบริโภค เหมือน
การไม่ทำหน้าที่ที่ต้องทำ แล้วรับค่าจ้าง.
คำว่า เพราะเหตุ นั้น ความว่า เพราะ
การไม่พิจารณาก่อนแล้วบริโภค เป็น
การบริโภคอย่างเป็นหนี้. เชื่อมความ
ตามปกติว่า ภิกษุเปลื้องจีวรจากกาย
พิจารณาทุกคราวที่บริโภค พึงพิจารณา
ก่อนฉัน ฯลฯ พึงพิจารณาปัจจิมยาม.
คำว่า ปลอຍให้อรุณขึ้น ความว่า อรุณ
กำลังขึ้น.

วสุทธรธรรมรคจูพฏกา.ป-ท.๑-๑๐

คุณอมร วัฒนกุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อินทริยโกฏฐาเน ทิฏฐตีติ เอเตน
 ปัจจยสนฺนิสฺสิตสีลํ อปริสฺสุทฺธํ อินฺทริย-
 โโกเป อินฺทริยสํวรสีลํ วิทยาติ
 ทสฺเสติ. เตน ปน ก็ กาทพฺพนฺติ.
 เกจิ 'อรุณฺเน อุกฺคเต กาทพฺพปริหาโร
 นตฺถิ'ติ วทนฺติ. ตนฺน ยุตฺตํ.
 เตนาปี อปฺปมาเท ปติฏฺฐาย สีลานิ
 วิโสเชตฺวา สมณวิปสฺสนาวเสน
 ยถูปนิสฺสยปฏิเวธสฺส สมฺปาทนียโต
 น हि โส อภพฺโพติ วตฺตพฺโพ,
 ตสฺมา เตน ปุนทิวสาทีสุปี อินฺทริย-
 สํวรโกโป วย 'น ปุเนวํ กริสฺสนฺ'ติ
 จิตฺตาทิฏฺฐาเนน 'ยํ มยา หิโย
 พรหิยยาทีสุ วา จิวํ ปริภุตฺตํ, ตํ
 ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตยา'ติอาทินา
 สพฺเพน อติตปฺจจเวกฺขณวิธินา
 ปัจจยสนฺนิสฺสิตสีลโกโป วิโสเชตพฺโพติ
 วทนฺติ. อิทํ ยุตฺตตรเมว.

ด้วยคำว่า ย่อมตั้งอยู่ในฐานะแห่งบริโภค
 หนึ่ง นี้ ท่านแสดงว่า ปัจจยสนฺนิสฺสิตสีล
 ไม่บริสุทฺธ เป็นเหมือนอินทริยสํวรศีลใน
 เพราะอินทริยกำเริบ. ก็เพราะเหตุนั้น
 ภิกษุพึงกระทำอะไรแล. อาจารย์บางพวก
 กล่าวว่า 'ในเมื่ออรุณขึ้นแล้ว ไม่มีข้อ
 หลีกเสี่ยงที่จะพึงกระทำ'. คำของอาจารย์
 บางพวกนั้น หาสมควรไม่. อาจารย์
 ทั้งหลายกล่าวว่า แม้เพราะเหตุนั้น เพราะ
 ภิกษุผู้ดำรงอยู่ในความไม่ประมาท ชำระ
 ศีลให้หมดจดแทงตลอดตามสมควรแก่
 อุปนิสัย ด้วยอำนาจสมณะและวิปัสสนา
 ให้ปัจจยสนฺนิสฺสิตสีลถึงพร้อม ไม่ควร
 เรียกภิกษุนั้น ว่าเป็นอภัพบุคคล,
 เพราะเหตุนั้น อันภิกษุนั้นอธิษฐานจิต
 แม้ในวันรุ่งขึ้นเป็นต้นว่า 'เราจักไม่
 กระทำอย่างนี้อีก' เหมือนการกำเริบ
 อินทริยสํวร พึงชำระการกำเริบปัจจย-
 สนฺนิสฺสิตสีล ด้วยวิธีอดีตปัจจเวกฺขณะ
 ทั้งหมดมีอาทิว่า 'เราบริโภคจิวรใดเมื่อ
 วันวาน หรือในวันอื่นจากวันวานเป็นต้น
 จิวรนั้น เราบริโภคเพียงเพื่อบำบัด
 ความเป็นเท่านั้น'. คำนี้ สมควรกว่า
 ที่เดียว.

คุณนวลศรี โชติช่วง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โย ปน 'เอวเมว ปฏิชชิสสุสามิ'ติ
 อนาคตเรน ปุณปุณฺโณ อปจฺจเวกฺขณสึโล,
 ตสฺส สึลฺลํ น วิสฺสุชฺฌติ อินฺทฺริยโกเป
 อินฺทฺริยสํวารสึลฺลํ วिय, น หิ วิสเย
 สมฺปตฺเต อนาคตเรน อินฺทฺริยานํ
 โกปนสึลฺลสฺส 'น ปุเนวํ กสิสฺสนุ'ติ
 วจนมตฺเตน ตํ สึลฺลํ วิสฺสุชฺฌติ, เอวํ
 สมฺปทมฺปิติ^๑ ทฎฺฐพฺพ.

สติปจฺจยตาติ ปจฺจยตา ปจฺจเวกฺขณสติยา
 ปจฺจยภาโว วฎฺฐติ, ปฏิคฺคฺคฺค-
 ปริโภเคสุ สาทตฺถกสมฺปชฌณวเสน
 สติยา ปจฺจเวกฺขณานิปฺผาทกภาโว
 ยุชฺชตีติ อตฺถ. สติ เอว วา
 ปจฺจเวกฺขณฎฺโถ ปจฺจโย เอเตสนฺติ
 สติปจฺจยา ปฏิคฺคฺคฺคปริโภคา. เตสํ
 ภาโว สติปจฺจยตา. ปฏิคฺคฺคฺคปิ
 ปริโภเคปิ ยา เนสํ สติปจฺจยตา
 สา วฎฺฐตีติ อตฺถ.

ก็ภิกษุใดมีปกติไม่พิจารณาเนื่อง ๆ เพราะ
 'ไม่มีความเอื้อเฟื้อเพื่อว่า 'เราจะปฏิบัติอย่างนี้
 ที่เดียว' คีลของภิกษุนั้น ย่อมไม่บริสุทธิ
 ดุจอินทริยสังวรศีลไม่บริสุทธิในเพราะ
 อินทริยกำเริบ, ด้วยว่า คีลนั้นของภิกษุ
 ผู้ให้อินทริยทั้งหลายกำเริบ เป็นปกติ
 โดยไม่เอื้อเฟื้อในเมื่ออารมณ์มาถึงเข้า
 ย่อมบริสุทธิด้วยเพียงพูดว่า 'เราจักไม่
 กระทำอย่างนี้อีก', พึงเห็นว่า แม้ข้อ
 อุปไมยถึงพร้อมแล้วอย่างนี้.

คำว่า ความเป็นผู้มีสติเป็นปัจจัย ความว่า
 ความเป็นปัจจัยคือความมีสติในการ
 พิจารณาเป็นปัจจัย ย่อมควร, ได้แก่
 ความเป็นผู้ยังการพิจารณาด้วยสติ ให้
 สำเร็จ ด้วยอำนาจสัมปชัญญะซึ่งมี
 ประโยชน์ทั้งในการรับและการบริโภค
 ควรแท้. อีกอย่างหนึ่ง สตินั้นเองเป็น
 ปัจจัยอันเป็นเครื่องพิจารณาแห่งการรับ
 และการบริโภคเหล่านี้มีอยู่ เหตุนั้น
 การรับและการบริโภคเหล่านี้ชื่อว่า มีสติ
 เป็นปัจจัย. ภาวะแห่งการรับและการ

^๑ สมฺปทมฺปิติ มณฺเณ.

คุณนวลศรี โชติช่วง
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถวา ปจฺจยคฺคหณปจฺจโย อุตฺตรปท-
โลเปณ, สติปจฺจเย วิชฺชมาเนเยว
ปจฺจยคฺคหणे ปโยชนคฺคหणे วตฺตนา
สติปจฺจยตาติ อลฺลุตฺตมาโส. วตฺตน-
สทฺทสฺส จ โลโป ทฎฺฐพฺโผ.

วตฺตนาติ เจตฺถ ปโยชนคฺคหणे สติ
เอว ปฏิกฺคเหตพฺพตา ปรีฏญฺชิตพฺพตา
จ อธิปฺเปตา. ปจฺจยตาย
ยการโลเปนายํ นิทฺเทโส. เกสชฺชสฺส
โรควุปสมปจฺจยตาคหणे สตีติ อตฺถโก.
อิธาปี คหณ-สทฺทสฺส โลโป ทฎฺฐพฺโผ.

บริโภคที่มีสติเป็นปัจจัยเหล่านั้น ชื่อว่า
ความมีสติเป็นปัจจัย. ความว่า ความที่
ภิกษุเหล่านั้นมีสติเป็นปัจจัยใด ความที่
ภิกษุเหล่านั้นมีสติเป็นปัจจัยนั้นย่อมควร
ทั้งในการรับทั้งในการบริโภค.

อีกอย่างหนึ่ง ฟังทราบอลุตตสมาสว่า
ปัจจัยในการรับปัจจัยพึงเห็นด้วยการลบ
บทหลังเสีย, เมื่อมีสติเป็นปัจจัยนั้นเกี่ยว
ความเป็นไปในการรับปัจจัย คือในการ
รับสิ่งที่เป็นประโยชน์ ชื่อว่า ความเป็น
ผู้มีสติเป็นปัจจัย ก็พึงเห็นการลบศัพท์ว่า
เป็นไป.

ก็ในศัพท์ว่า เป็นไปนี้ ท่านประสงค์เอา
ความเป็นของควรรับและควรบริโภค ใน
เมื่อมีการรับของที่เป็นประโยชน์เท่านั้น.
นี่เป็นการแสดงไขความเป็นปัจจัย ด้วย
การลบ ย อักษร. อธิบายว่า เมื่อมีศัพท์
ว่า ความที่เกสัชเป็นปัจจัยในการระงับ
โรค. แม้ในที่นี้ พึงเห็นการลบศัพท์ว่า
คหณะ เสีย.

คุณนวลศรี โชติช่วง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อภิขุตาปฏิญาปิ สงคหิตา. เสเสสุปิ
เอเสว นโย. ตตถ สัวโรติ สติ.
สติปฺปธานโน หิ ฐมฺมราสี อินฺทฺริย-
สัวรสีลํ นาม. เอวํ เสสทฺวาเยปิ.
ตตถ ปน ปริเยฏฺฐิ วีริยํ. ปจฺจเวกฺขณํ
ปญฺญา.

ทาทพฺพญฺเจน ทายํ, ตํ อาทียนฺตํติ
ทายาทา, อตฺตโน สนฺตกเมว
สนฺโต ปเรสํ ปริภุญฺชิตุํ อฺนุชานนฺติ
น อิตฺรนฺติ อิมินา ปฺริยาเยนาห
'อนฺุณฺณาตตฺตา ภควโต สนฺตกา'ติ.

'ฐมฺมทายาทา เม ภิกฺขเว ภวถ
มา อามิสทายาทา'ติ^๑ เอวํ

'เพราะหมจดจด้วยการแสดง'. ก็ในที่นี้
ท่านสงเคราะห์แม้การออกจากอาบัติ แม้
การปฏิญาณว่าไม่เป็นภิกษุ ด้วยศัพท์ว่า
การแสดง. นัยแม้ในคำที่เหลือก็นัยนี้
เหมือนกัน. บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า
สังวร ได้แก่สติ. จริงอยู่ กองธรรมมีสติ
เป็นประธาน ชื่อว่า อินทรีย์สังวรศีล.
แม้ใน ๒ สุตฺธิที่เหลือก็อย่างนี้. ก็บรรดา
คำเหล่านี้ การแสวงหา ได้แก่ ความ
เพียร. การพิจารณา ได้แก่ ปัญญา.

ปัจจัยชื่อว่า ทายะ เพราะอรรถว่า
อันบุคคลพึงให้, ชื่อว่า ทายาท ด้วยอรรถว่า
ผู้ถือเอาสิ่งที่บุคคลพึงให้นั้น, บัณฑิต
ทั้งหลายยอมอนุญาต เพื่อบริโภคของ
ของตนแก่คนเหล่านี้ หาใช้อนุญาตให้
ใช้สอยของนอกนี้ไม่ เหตุนี้ โดยปริยายนี้
ท่านจึงกล่าววว่า 'ปัจจัยทั้งหลายเป็นของ
พระผู้มีพระภาค เพราะเป็นของที่พระ-
ผู้มีพระภาคทรงอนุญาตแล้ว'.

แม้ด้วยศัพท์ว่า อามิส อย่างนี้ว่า 'ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเป็นธรรม-

^๑ ม. ม. ๑๒/๒๑.

อามิส-สทฺเทนาปี 'มา เม อามิส-
ทายาทา'ติ สมุพฺนุชิตพฺพสุส เม-สทฺทสุส
ภควตา ปยุตฺตตฺตา ตํ สุตฺตํ 'ปจฺจยา
ภควโต สนฺตกา'ติ เอตสฺมี อตฺถ
สาธกํ วุตฺตํ.

อามิสทายาทาติ วา อามิสสุส ภควตา
ทายาทภาเวน วุตฺตตฺตาปี เจตํ สุตฺตํ
อาหฺนฺติ ทฏฺจพฺพํ. ตณฺหาปรวสานํ^๑
ปจฺจยปริโกเค สามิภาโว นตฺถิติ
อาห 'สามิโน หุตฺวา'ติ. อนาคามิโนปี
หิ ภวามิสปริโกเค รากปรวสา^๒
เอวาติ นิปฺปริยายโต ชีณาสวา ฉสุ
วิสเยสุ ยถาธมฺมํ ปวตฺติโต สามิโน.

ทายาทของเรา อย่าเป็นอามิสทายาทเลย'
เพราะพระผู้มีพระภาคประกอบศัพท์ว่า
ของเรา ที่พึงเชื่อมเข้าว่า 'อย่าเป็น
อามิสทายาทของเราเลย' พระอรธ-
กถาจารย์กล่าวพระสูตรนั้น เป็นเครื่อง
สาธกในเนื้อความนี้ว่า 'ปัจจัยทั้งหลาย
เป็นของพระผู้มีพระภาค'.

อีกอย่างหนึ่ง คำว่า เป็นอามิสทายาท
ความว่า บัณฑิตพึงเห็นว่า ก็ท่านนำ
สูตรนี้มาอ้างไว้ แม้เพราะอามิสที่พระ
ผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยความเป็นทายาท.
สำหรับภิกษุทั้งหลายผู้ตกอยู่ในอำนาจ
ค้นหา 'ไม่มีความเป็นนายในการบริโภค
ปัจจัย เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่า 'เป็น
นาย'. ก็แม้พระอนาคามี ยังตกอยู่ใน
อำนาจความยินดีในการบริโภคภวามิส
ทีเดียว เหตุนั้น เมื่อว่าโดยตรง พระ-
ชีณาสพทั้งหลาย ชื่อว่า เป็นนาย เพราะ
เป็นไปตามธรรมในอารมณ์ ๖ ประการ.

^๑ ฉ. อวิตราคานํ ตณฺหาปรวสตาช.

^๒ โป. รากวรวสา.

คุณนวลศรี โชติช่วง

สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สพฺพเพสนฺติ เสกฺขปฺกฺกชฺชานัน.
 วจฺจตีติ ยถาโยคํ วจฺจตี.^๑ ทายาทา
 หิ อนุญญาตกุกฺกเมน ปฏิปชฺชนโต
 ปฺกฺกชฺชานนฺมฺปิ อตฺเตว. ตถา หิ
 วุตฺตํ. 'ทายชฺชปริโกเคเยวา'ติอาทิ.
 อานนฺยปริโกโค วาติ ปณฺจมนํ ปริโกคํ
 ทสฺเสติ. อิมายาติ อธิศีลสิกฺขา.
 จตฺตพฺพิชฺมฺปิ หิ สิลํ อธิศีลํ ตสฺเสว
 นิปฺปปริยายโต อฺปฺริ วิสฺสุทฺถการณตฺตา,
 น เอเกกสฺส. กิจฺจการีติ สามิ-
 ปริโกคนิปฺพาทกกิจฺจการี. ตเมว
 กิจฺจการิตํ คาทาหิ วิภาเวติ.

วิหารนฺติ ปติสฺสยํ. สยนาสนนฺติ
 มณฺจาที. อาปฺนฺติ อุกกํ. เตน
 ปิปาสุณฺหาทีอฺปฺททวนิวารณโต เกสชฺชํ
 ทสฺสิตํ. ตมฺมุเชน อณฺณณฺจ อีทิสํ.

คำว่า ทุกข์พวก ความว่า ทั้งที่
 เป็นเสขะและปุกฺกชฺชานัน. คำว่า ย่อมควร
 ความว่า ย่อมควรตามการประกอบ.
 จริงอยู่ ปัจจัยทั้งหมดที่เป็นทายาท
 ย่อมมีเฉพาะแม่แก่ปุกฺกชฺชานันั้น เพราะ
 ปฏิบัติตามลำดับที่ทรงอนุญาต. จริง
 อย่างนั้น ท่านกล่าวว่ามีอาทิว่า 'ใน
 ทายชฺชปริโกคนั้นเอง'. ด้วยคำว่า เป็น
 การปริโกคโดยความไม่เป็นหนี้ นี้ ท่าน
 แสดงการปริโกคที่ ๕. คำว่า นี้ ความว่า
 ด้วยอธิศีลสิกขา. จริงอยู่ ศีลแม่ ๔ อย่าง
 ชื่อว่า อธิศีล เพราะศีลนั้นแล เป็นเหตุ
 หมดจดสูงขึ้นโดยตรง, หาใช่เป็นเหตุ
 หมดจดแต่ละประการไม่. คำว่า เป็น
 กิจการี ความว่า เป็นกิจการีทำสามิ-
 ปริโกคให้สำเร็จ. ภิกษุอบรมความเป็น
 กิจการีนั่นนั้นแล ด้วยคทาทั้งหลาย.

คำว่า ที่อยู่ ความว่า ที่พำนัก.
 คำว่า ที่นอนที่นั่ง ได้แก่ เตียงเป็นต้น.
 คำว่า น้ำ ความว่า อุกก. เพราะเหตุนั้น
 ท่านแสดงน้ำว่าเป็นเกสชฺช เพราะเป็น

^๑ ไป. วคฺตติ.

สงฆาฎิรชูปวาทนนุติ อาปสุเสว
วิเสสนัน สงฆาฎิคตสฺส รชสฺส มลสฺส
จ อปวาทนํ อปนยนํ โชรานอฺทกนุติ
อตฺโต.

เครื่องห้ามความเดือดร้อน มีความกระหาย
และความร้อนเป็นต้น. ก็สิ่งอื่นที่มุ่งถึง
ภสัชนัน เช่นเดียวกัน. คำว่า น้ำชำระ
ผู้ที่ผ้าสังฆาฎิเป็นคุณวิเศษของน้ำนั้นแล
อธิบายว่า น้ำสำหรับซักฟอก นำออก
ชำระธุลีและมลทินซึ่งอยู่ในสังฆาฎิ.

เอตฺถ สงฆาฎิคฺคหณฺเนน สพฺพํ จิวฺร
วฺตุตฺตํ. ตเทตฺตํ จตฺตพฺพิชฺมปิ ปจฺจยํ
สงฺขาย ปจฺจเวกฺขิตฺวา เสเวยฺย,
อฺตุตมปณฺณสฺส ภควโต สาวโก
เสโขปิ ปุณฺนชฺชโนปิ ยสฺมา เอว
เสวติ, ตสฺมา เอว ภิกฺขุ เตสฺ
ปิณฺฑทาทิสฺส ปจฺจเยสฺส ยถา
ไปกฺขรปตฺเต อุกทพินฺทุ ตถา
ชินฺทาสวภำเวเน อนฺุปลิตฺโต สามิ-
ปริภอกฺการี โหตีติ อตฺโต. กาลเณนาติ
เวลาย ปฺรโต ทายกโต ลทฺธา
กถนุติ อาห "อนฺุคฺคหา"ติ. "สีลวณฺุโต
เอเต"ติ อฺุปฺปนฺนอฺนุคฺคเหเน ทินฺนํ
ลภิตฺวา เตหิ อฺุปริ ทิยฺยมาเนสฺ
ชชฺชาทิสฺส สตตํ ปฏิกฺคหนาทิสฺส มตฺตํ
ชานเยย. อฺุปฺภูติโตติ อฺุปฺภูจิตฺตสฺสติ
หุตฺวา. ยถาติ ภสชฺชชฺาเลปเนเน วณฺสฺส

ในคำนี้ ด้วยศัพท์ว่า สังฆาฎิ ท่านกล่าว
จิวรทั้งหมด. ภิกษุพิจารณาแล้ว คือ
ใคร่ครวญแล้ว ฟังเสพปัจจัยนี้มันมี
๔ ชนิด, อธิบายว่า เพราะเหตุที่พระ-
สาวกของพระผู้มีพระภาคผู้มีปัญญาอัน
อุดม เป็นเสขะบ้าง เป็นปุณฺนชฺชโนบ้าง
ย่อมเสพนันเทียว ฉะนั้น ภิกษุผู้ไม่
ติดอยู่ในปัจจัยทั้งหลายมีก่อนข้าวเป็นต้น
เหล่านั้น โดยความเป็นพระชินฺทาสพ
เหมือนหยาดน้ำไม่ติดบนใบบัว จึงเป็น
ผู้มีปกติกระทำสามิปริภค. คำว่า
ตามกาล ความว่า ได้อาหารจากคนอื่น
คือทายก ตามเวลา อย่างไร เหตุนั้น
ท่านจึงกล่าวว่า "การอนุเคราะห์".
อธิบายว่า ภิกษุได้อาหารที่เขาถวายแล้ว
โดยการอนุเคราะห์ที่เกิดขึ้นว่า "ภิกษุ
เหล่านั้นเป็นผู้มีศีล" ฟังรู้จักประมาณใน

วิสุทฺธิมรรคจฺจุพฺภูฏิกำ.ป-ท.๑-๑๐

คุณนวลศรี โชติช่วง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

รุหนกมฺเม วิทยาติ อตุโถ. อหรีติ
 อหเรยฺย. 'อาหาเรยฺยาหารนฺ'ติ วา
 ปาโร. อมฺจฺฉิตฺติ ตณฺหามฺจฺฉาย
 อมฺจฺฉิตฺ อคิทุชฺเชติ อตุโถ.

ของควรรเคี้ยวที่ท่ายกเหล่านั้นถวายเพิ่มขึ้น
 เป็นต้น ในการรับติดต่อกันเป็นต้น. คำว่า
 เป็นผู้ตั้งมั่น ความว่า เป็นผู้มั่งคั่งตั้งมั่น.
 คำว่า เหมือนอย่าง ความว่า เหมือนใน
 การททายาแล้วเอาผ้าพันแผลเสีย. คำว่า
 กลืนกิน ความว่า ฟังฉัน. บาลีว่า
 อาหาเรยฺยาหารํ ดังนี้ก็มี (แปลว่า ฟัง
 กลืนกินอาหาร). คำว่า เป็นผู้ไม่สยบ
 ความว่า เป็นผู้ไม่สยบ คือไม่ติดด้วย
 ความสยบในตัณหา.

อตุตโน มาตุลสฺส สงฺฆมฺรฺกฺขิตฺต-
 เถรฺสฺเสว นามสฺส คหิตฺตฺตา
 ภาคิเนยฺยสงฺฆมฺรฺกฺขิตฺตสามเณโรติ.

สามเณรชื่อว่าสังฆมรรคฆิตผู้เป็นหลาน
 เพราะถือเอา ชื่อพระสังฆมรรคฆิตเถระผู้เป็น
 ลุงของตน.

สาลิกฺุรฺนฺติ สาลิกฺุตฺตํ. สุนิพฺพุตฺนฺติ
 สฺสูตฺลํ. อสณฺณฺโตติ อปฺจฺจเวกฺขิตฺวา
 ภูณฺชนํ สนฺธาย เอวํ อปฺจฺจเวกฺขณาทิ-
 วเสน ปมตฺตสฺส กเมน อกฺุสฺลสฺส
 วทฺตฺติโต นรเก ตมฺพโลหฺกปาลาทินา
 ชิวหาณฺาปนฺมฺปิ สมฺภวตฺติติ อห 'มา
 ชิวหํ ณาเปสฺสี'ติ. เอกาสเนติ ตสฺมีเยวาสเน.

คำว่า ข้าวสาลี ความว่า ภัตแห่ง
 ข้าวสาลี. คำว่า เย็นสนิท ความว่า
 เย็นจัด. คำว่า ผู้ไม่ตำรวม ท่านกล่าว
 หมายถึงการไม่พิจารณาแล้วฉัน(อาหาร)
 แม้การเผาลิ้น ด้วยแผ่นโลหะทองแดง
 เป็นต้น ย่อมเกิดมีในนรก แก่ภิกษุผู้
 ประมาทด้วยอำนาจการไม่พิจารณา
 อย่างนี้เป็นต้น เพราะให้อกุศลเจริญขึ้น
 โดยลำดับ เหตุนั้น ท่านจึงกล่าววว่า

คุณนวลศรี โชติช่วง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ศีล. กิเลสอัน สัพพโส ปฏิปัสสทุติยา
ปาริสุทธิวนต์ สิลล์ ปฏิปัสสทุติ-
ปาริสุทธิศีล.

ความไม่มีแก่นสารในกายและชีวิตกระทำ
ได้ง่าย' จึงกล่าวอีกว่า 'ยอมสละชีวิตได้'.
ศีลชื่อว่าอปรามัญญ เพราะความ
เศร้าหมองคือทิวียึดถือไม่ได้. ศีลมี
ความบริสุทธิ์เพราะสงบระงับกิเลสทั้ง-
หลายโดยประการทั้งปวง ชื่อว่า
ปฏิบัติสัทธาปาริสุทธิศีล.

อสีติ สตโกฏิโยติ อสีติอริเคน
สเสน คณิตา โกฏิโย จ. จ-กาโร
เจตถ อฏฺฐานปุပ္ยตุโต, โกฏิโน
อสีติอริกั สตมฺจจาติ อตุโถ. อยณฺจ
สีลคณนา วินยปิฎกเก สุตตวิมฺกคาทีสุ
อาคตานํ อาปตฺติวารปุเปทานํ
เปยฺยาลสहितานํ อาปตฺตินํ ปฏิปกฺขวเสน
สมฺพุทธริตฺวา ปุพฺพวาจริเยหิ จปิตาติ
เวทิตพฺพา. เตนาห 'เอเต'ตฺติอาทิ.
ตตฺถ กายวาจานํ วินยโต สํวรณโต
จ วินยสํวรณฺเต วินยปิฎกเก
เปยฺยาลมฺุเขน นิตฺุทฺธิฏฺฐา สิกฺขาสงฺขาทา
เอเต สํวรวิญญา สมฺพุทฺุเชน ปกาสิตาติ
โยชนา.

คำว่า ร้อยแปดสิบโกฏิ ความว่า
และโกฏิที่นับด้วยร้อยเกินไปแปดสิบ. ก็
ในที่นี้ จ อักษร ประกอบไว้ในฐานะ
ไม่ควร, อธิบายว่า และร้อยเกินไป
แปดสิบแห่งโกฏิทั้งหลาย. จริงอยู่
การนับศีลนี้ ฟังทราบที่ บุรพอาจารย์
ทั้งหลาย รวบรวมตั้งไว้ด้วยอำนาจฝ่าย
อาบัติ ประกอบเปยยาล เป็นประเภท
อาบัติวารมาแล้ว ในสุตตวิมกัเป็นต้น
ในวินัยปิฎก. เพราะเหตุนั้น ท่าน
กล่าวคำมีอาทิว่า 'สังวรวินัยเหล่านี้'.
มีวาจาประกอบความว่า พระสัมมา-
สัมพุทธเจ้า ทรงประกาศสังวรวินัยเหล่านี้
กล่าวคือสิกขาที่ท่านแสดงไว้โดยมุข
คือเปยยาล ในวินัยปิฎกอันเป็นวินัยสังวร
เพราะขัดเกลาและป้องกันกายและวาจา
ในสุตตวิมกัเป็นต้นนั้น.

คุณนวลศรี โชติช่วง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

องศ์ จเชติ สปุพทฎฐาทิกาละ.

คำว่่า ฟิงสละอวัยวะเสีย ความว่่า
ในกาลถุกงักัดเป็นต้น.

ชิมจณาปริสฺสเม จีวิตถัสเยปี.
สิกฺขาบท อวิทิกุมมาติ อสฺสามิก-
อมุพผลวิสเย ปฏิคฺคหนสิกฺขาบท
อวิทิกุมิตวา.

เมื่อมีอันตรายคือความหิว ชื่อว่่า
แม้เมื่อมีความสงสัยในชีวิต. คำว่่า ไม่
ล่วงสิกฺขาบท ความว่่า ไม่ล่วงสิกฺขาบท
ที่ว่่าด้วยการรับ ในเพราะผลมะม่วงที่
ปราศจากเจ้าของเป็นอารมณ์.

สีลวนุตฺตสาติ สสีลวนุตฺตภาวสฺส.
การณาติ เหตุ.

คำว่่า ผู้มีศีล ความว่่า แห่งความ
ที่เป็นผู้มีศีล. คำว่่า เพราะเหตุ คือ เหตุ.

อติกฺกนุตฺตญฺจิวสฺสนฺติ อุปสมุพทาย.
อญฺญาณปกตฺนฺติ อชาเนตฺวา กตฺมฺ ตสฺส
เหตุมาห 'อสฺติยาติ, สติสมฺโมเสนา'ติ
อตฺโต. ปญฺญาสวสฺสกาเลติ อุปสมุพทาย.

คำว่่า ผู้มีพรรษา ๖๐ ล่วงแล้ว
ความว่่า แต่การอุปสมบท. คำว่่า ที่ทำ
เพราะไม่รู้ ความว่่า ท่านกล่าวเหตุ
ของกรรมนั้นที่ทำเพราะไม่รู้ว่่า คำว่่า
'เพราะหาสติมิได้ ความว่่า เพราะ
ความหลงลืมสติ'. คำว่่า ในกาลมีพรรษา
ได้ ๕๐ พรรษา ความว่่า ตั้งแต่อุปสมบท.

สีเลสุ อปริปุริการิโน พหุสฺตสฺส
สีลวโต อปุสฺตสฺสปี สีเลสุ
ปริปุริการิสฺเสว สีลํ ปสฺสิตพฺพนฺติ
ทสฺสนวเสน ปริปุณฺณปาริสฺสุทฺธิสีลํ
ปสฺสิตุ 'อปุสฺสุโตปี'ติอาทิกา คากา
วุตฺตา. อสฺมาหิโตติ จตุสฺสปี สีเลสุ

ท่านกล่าวคากาท้งหลายมีอาทิว่่า
'แม้เป็นผู้สัดับน้อย' เพื่อเห็นปาริสฺสุทฺธิศีล
ที่บริบูรณ์ด้วยอำนาจเห็นว่่า ฟิงเห็น
ศีลของผู้มีศีลมีสุตะมากแต่ไม่กระทำให้
บริบูรณ์ในศีลท้งหลาย และของผู้มีศีล
แม้มีสุตะน้อย แต่กระทำให้บริบูรณ์ในศีล

คุณนวลศรี โชติช่วง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

น สมมา ปฏิญจโต โหติ เจ.
 นาสส สมปชชเตติ ยทตถุ สุต
 อิจฉิตัง ตสฺส อตฺถสฺส อสาธเน
 สมิชฺฉติ อสนฺตกปฺปเมวาติ อธิปฺปาโย.
 ตสฺส สมปชชเต สุตฺนฺติ กิจฺจนิปฺพตฺติยา
 สุตมฺปิ นิปฺพนฺนเมว นาม. มหาชมฺพุ-
 สาขาโต ปติตาย นทียา สมภูตัง
 สุวณฺณชมฺพุนทัง ตสฺส นิกฺขัง สมุโห.

ภวเสนาติ ภวตณฺหาวเสน.
 ตถารูปนฺติ ภวเสน อปฺรามภูจฺ.
 เวนิเก อาหาติ กนิฏฺฐภาตฺตกรียาย ฐนัง
 ทตฺวา ฆาตนตฺถาย เปสิเต โจเร.
 อปฺปกาลัง อมาเรตฺวา โอกาสัง ทาตุ
 เตสํ ปาฏิโมคฺคํ ทสฺเสนฺโต เอวมาห.

สยฺยมิสฺสามิ^๑ โวติ ตุมฺหากัง
 ปาฏิโมคฺคตฺถาย ปาเท ภินฺทิตฺวา

ทั้งหลาย. คำว่า 'ไม่ตั้งมั่น' ความว่า
 ถ้าเป็นผู้ไม่ตั้งมั่นโดยชอบในจตุราศีล.
 คำว่า 'สุตะของเขาหาชื่อว่าถึงพร้อมไม่
 ความว่า' สุตะอันเขาปรารภมาแล้วแม้
 ก็จริง อธิบายว่า ความดำริซึ่งยังไม่มี
 ของเขา ย่อมสำเร็จ ในเมื่ออรรถนั้นยัง
 ไม่สำเร็จ. คำว่า 'สุตะของเขาเยี่ยมถึงพร้อม
 ความว่า' แม้สุตะ ชื่อว่า สำเร็จแล้ว
 ที่เดียว เพราะสำเร็จกิจ. แห่งคือที่รวม
 แห่งทองคำนั้น ที่เกิดจากแม่น้ำ ที่ไหล
 มาจากกึ่งต้นมหาชมพู ชื่อว่า ทอง-
 ชมพูณฑ.

คำว่า 'ด้วยอำนาจภ' ได้แก่ ด้วย
 อำนาจภวตณฺหา. คำว่า 'เห็นปานนั้น
 ได้แก่' ไม่ถูกลูบคลำด้วยอำนาจภ.
 คำว่า 'กล่าวกะพวกไพร่ทั้งหลาย' ความว่า
 กะพวกโจรที่ภรรยาของน้องชายให้ทรัพย์
 แล้วส่งไปเพื่อฆ่า. ท่านยังไม่ถูกฆ่า
 ตลอดกาลน้อย เพื่อให้โอกาสจึงกล่าว
 แสดงหลักประกันแก่พวกโจรเหล่านั้น.

คำว่า 'จักให้สัตถุญญาแก่ท่าน' ความว่า
 เราจักทำลายเท้าทั้ง ๒ ข้างเสียเพื่อเป็น

^๑ น. สยฺยเปสฺสามิ.

ชณฺณสภาวา อิทํ กเพวโร ปริสุสุตตีติ
สมุพฺนโร. **ฉิรตฺถมฺนุติ** อิมสฺส
ปฺุตฺตกายสฺส ธิกาวโร โหตุ. **ฉิ-สทฺทโยเคน**
เจตฺถ อุปโยกวจฺนํ. **สุคตฺตูปตฺตติยาติ**
สุคตฺตียํ อุปตฺตติยา. **มคฺคณฺติ** สีลาที
หาเปณฺติ.

อรหนฺตาทินฺนุติ สวการหนฺต-
ปจฺเจกพุทฺธสมฺมาสมฺพุทฺธานํ.

ปจฺมสีลปญฺจกถาวณฺณนา นิฏฺฐิตา.

ชนพาลทั้งหลายกล่าวว่่าน่าพอใจ. คำว่า
เต็มด้วยซากศพ ความว่า เต็มด้วยของ
ไม่สะอาด เชื่อมความว่า กลแวงระนี้จัก
ชুবซีดไป เพราะเป็นสภาพที่ผู้เข้าถึง
พอใจ. คำว่า **น่าติเตียน** ความว่า
ความน่าติเตียนจงมีแก่กายอันเปื่อยเน่านี้.
ก็ในที่นี้ คำนี้ เป็นเหตุยาริภัตติ โดย
การประกอบศัพท์ว่า **ฉิ(น่าติเตียน)**. คำว่า
เพื่อความเข้าถึงสุคติ ความว่า เพื่อ
การเกิดในสุคติ. คำว่า **หนทาง** ความว่า
ทำศีลเป็นต้นให้เสื่อมไป.

คำว่า **มีพระอรหันต์เป็นต้น**
ความว่า พระสาวกผู้เป็นพระอรหันต์
พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระสัมมา-
สัมพุทธเจ้า.

พรรณนากถาว่าด้วยปฐมปญฺจกศีล
จบ.

วิริตีสวรรคาสีล อตฺถิ.

และว่า การไม่ก้าวล่วง เพราะงดเว้นตามสมควร. ด้วยว่า ในมหัคคตธรรมทั้งหลาย ห้ามวิริตีสีลและสังวรศีลเป็นต้นไม่.

ตตฺถ เนกขมเมนาติ อโลเภน. อาโลกสญฺญาติ วิภูตํ กตฺวา มนสิกรณฺเณ อปฺภูจิตอาโลกสญฺญาติ. ฌมฺมวฏฺฐาเนนาติ วิจิกิจฺจาวิสยาณํ นาม. รูปสญฺญาติ รูปาวจรชฺฌาน-สมฺปยุตฺตตาย สญฺญาติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ด้วยเนกขัมมะ ความว่า ด้วยไม่มีโลภะ. คำว่า ด้วยอาโลกัญญา ความว่า ด้วยอาโลกัญญาที่กระทำให้แจ้ง ปราบกฏด้วยทำในใจ. คำว่า ด้วยการกำหนดธรรม ความว่า ชื่อว่าเป็นอารมณ์ของวิจิกิจจา. คำว่า รูปัญญา ความว่า ัญญาที่สัมปยุตด้วยรูปาวจรฌาน.

ปฏฺิหนนฺวเสน รูปาทิสฺสุ ปวตฺตฺวา จกฺขุวิญญาณาทโยว ปฏฺิฆสญฺญา. ฌมฺมายตฺนปริยาปนฺเนสุ รูปฌมฺเมสุ ปวตฺตฺวา สญฺญา นานตฺตสญฺญา. อนิจฺจานุปฺสฺสนายาติอาทิจฺจ อฏฺฐารสมหา-วิปฺสฺสนานํ จตฺมคฺคานญฺจ วเสน วุตฺตํ. ตตฺถ นิโรธานุปฺสฺสนายาติ ยถา สงฺขารา โวจฺจิชฺชนฺติ อายตี นุปฺปชฺชนฺติ, เอวํ อนุปฺสฺสนา. เตนาห 'สมุทฺถสฺสา'ติ. นิमितฺตสฺสาติ ฌนฺวเสน ราคาทินิमितฺตญฺจตาย

จักขุวิญญาณเป็นต้นนั้นเทียว ที่เป็นไปในรูปเป็นต้นด้วยอำนาจกระทบ ชื่อว่า ปฏิกัมมัญญา. ัญญาที่เป็นไปในรูปธรรมนับเนื่องในธรรมายตนะ ชื่อว่า นานัตตัญญา. คำมีอาทิว่า ด้วยอนิจจานุปัสสนา ท่านกล่าวไว้ด้วยอำนาจมหาวิปัสสนา ๑๘ และมรรค ๘. บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ด้วยนิโรธานุปัสสนา ความว่า การตามเห็นโดยประการที่สังขารทั้งหลายขาดไป ไม่เกิดขึ้นอีก. เพราะเหตุนั้น ท่านกล่าวไว้ว่า 'ละสมุทัย'.

คุณปวีณา หงสกุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อภินิเวสน์. อาเสวนาย ส่วตุนุตตีติ-
 อาทินา 'สุขิโน จิตตัม สมาริยตี'ติ^๑
 วจนโต สุขปทฏจานสฺส สมาริสฺส
 กเมน ปริสุทฺธิ ทสฺเสติ. เอกนต-
 นิพพิทายาติอาทินา 'สมาหิตอ ยถาภูตัม
 ปชานาตี'ติอาทิวจนโต สมาริ-
 ปทฏจานานิ สพฺพานิ สิลผลานิ
 ทสฺเสติ.

ตตฺถ หิ สมาริสฺส ปจฺมํ เสวนา
 อาเสวนา. ตโต ภูสํ ภูสํ เสวนา
 ภาวนาทโย. อลงฺการายาติ เอตฺถ
 สทฺธินุทฺธิยาทีปริวารา ถีนุทฺธจ-
 ปกฺขิกานํ ฐมฺมานํ ปฏิวิโนทกา
 โภชณฺงคาทโย ฐมฺมา อลงฺกาโร นาม.
 ปารีปุริ นาม สมาริสฺส วสิตา
 เจว วิปสฺสนาปากฏญฺจ.

ความถือมั่นด้วยอำนาจประกอบอยู่ใน
 สังขตธรรมทั้งหลาย ชื่อว่า การปักใจเชื่อ
 ด้วยอำนาจสังโยค. ด้วยคำมีอาทิว่า
 เป็นไปเพื่อเสพคุณ นี้ ท่านแสดงความ
 บริสุทธิตามลำดับสมาธิ อันเป็นที่ตั้ง
 แห่งสุข เพราะพระบาลีว่า 'จิตของผู้มี
 สุขย่อมตั้งมั่น'. ด้วยคำมีอาทิว่า เพื่อ
 ความหน่ายโดยส่วนเดียว นี้ ท่าน
 แสดงผลของศีลทั้งหมดอันเป็นปทัฏฐาน
 แห่งสมาธิ เพราะพระบาลีว่า 'ผู้มีใจ
 ตั้งมั่น ย่อมรู้เห็นตาม เป็นจริง'.

จริงอยู่ในพระบาลีนั้น การเสพสมาธิ
 ก่อน ชื่อว่า อาเสวนา. การเสพมาก ๆ
 จากการเสพนั้น ชื่อว่า ภาวนาเป็นต้น.
 ในคำว่า เพื่อธรรมอันเป็นเครื่องประดับ
 นี้ ธรรมทั้งหลายมีโพชฌงค์เป็นต้น ที่
 เป็นเครื่องกำจัดซึ่งธรรมทั้งหลายอันเป็น
 ปฏิกัษณ์ต่อถีนะและอุทธัจจะ มีสัทธินทรีย์
 เป็นต้นเป็นปริวาร ชื่อว่า ธรรมอันเป็น
 เครื่องประดับ. ความเชี่ยวชาญสมาธิ

^๑ ส. มหา. ๑๕/๒๐๘.

^๒ อ. ทสก. ๒๔/๓, ส. ขนธ. ๑๗/๒๗.

นิพพิทายาติอาทีหิ ตีหิ นิพพิทานุ-
 ปลสุสนาวิราคานุปลสุสนานิโรธานุ-
 ปลสุสนาทินัน คหณ. อุปสมายาติ
 เอเตน ปฏินิสสุคคานุปลสุสนาขยานุ-
 ปลสุสนาทินัน. อภินุณายาติ เอเตน
 ยถาภูตญาณาทินัน วิปลสุสนานัน คหณ.
 สพฺเพหิ ปเนเตหิ สปุปฺจยนาหารูป-
 ทสุสนมฺลกา สพฺพา โลกียวิปลสุสนา
 สงฺคหิตา. สมุโพธายาติ เอเตน สพฺเพ
 โลกุตฺตธา. นิพฺพานายาติ เอเตน
 อมตมหานิพฺพานัน คหิต. เอวเมตฺถ
 อมตมหานิพฺพานปริโยसानัน สีลสุส
 ปโยชนัน ทสุสิตนฺติ เวทิตพฺพ.

อิทานิ ปหานาทิสฺสู สีลตฺถ
 ทสุเสตฺถ 'เอตฺถ จา'ติอาที อารทฺธ.
 ตตฺถ ปหาน-สทฺทสุส ภาวสาธนตฺ
 คเหตุวา 'ปหานนฺติ โภจि ฐมฺโม

และความปรากฏแห่งวิปัสสนา ชื่อว่า
 ความบริบูรณ์.

ด้วยคำ ๓ คำมีอาทิว่า เพื่อความเบื้อหน่าย
 ความว่า ท่านถือเอานิพพิทานุปลสุสนา
 วิราคานุปลสุสนา และนิโรธานุปลสุสนา
 เป็นต้น. ด้วยคำว่า เพื่อความสงบ นี้
 ถือเอาปฏินิสสุคคานุปลสุสนา และขยานุ-
 ปลสุสนาเป็นต้น. ด้วยคำว่า เพื่อความรู้
 ยิ่ง นี้ ถือเอาวิปัสสนามียถาภูตญาณ
 เป็นต้น. ก็ท่านสงเคราะห์โลกียวิปัสสนา
 ทั้งหมดที่มีการเห็นนามรูปพร้อมปัจจัย
 เป็นมูล ด้วยคำเหล่านี้ทั้งหมด. ด้วยคำว่า
 เพื่อการตรัสรู้ นี้ ถือเอาโลกุตตรธรรม
 ทั้งปวง. ด้วยคำว่า เพื่อนิพพาน นี้
 ถือเอาอมตมหานิพพาน. ในข้อนี้ พึง
 ทราบว่า ท่านแสดงประโยชน์ของศีล
 มีอมตมหานิพพานเป็นที่สุดด้วยประการ
 ฉะนี้.

บัดนี้ ท่านอาจารย์เพื่อแสดงเนื้อ-
 ความของศีลในธรรมทั้งหลายมีการละ
 เป็นต้น จึงปรารภคำมีอาทิว่า 'ก็ในที่นี้'.
 บรรดาคำเหล่านั้น ท่านถือเอาความ

คุณปวีณา หงสกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นตถิ'ติ วุตตํ. กรณสาธนาเวสน เป็นภาวสาธนะแห่งศัพท์ว่า การละ จึง
 ปนสฺส หิโรตตปฺปาทิธมฺมสรูปตา กล่าวว่่า 'คำว่่า การละ คือธรรมอะไร
 โหติ. สา จ เหมฺจฺจา วุตฺตาว. 'ไม่มี'. ก็ความที่ศัพท์ว่่า การละ นั้น
 มีการสรูปในธรรม มีหิริและโอตตปฺปะ
 เป็นต้น ย่อมมีด้วยอำนาจกรณสาธนะ.
 หนึ่งข้อนั้น ท่านกล่าวไว้หนหลังแล้ว
 <ที่เดียว.

เอวํ หิสฺส สีลภาโว สฺกฺขุ ยุชฺชติ, จริงอยู่ ความที่การละนั้นเป็นศีล ย่อม
 น หิ อภาวมตฺตํ กสฺสจฺจิ ปติฏฺฐานํ เหมาะด้วยดีที่เดียวอย่างนี้, เพราะว่่า
 วิภาวกรณํ วา โหติ. ปาณาติปาตา- เพียงความไม่เป็นหาเป็นที่พึงหรือเป็นการ
 ทินมฺปน อภาเวเน อจลปฺปวตฺเต กระทำแจ้งแก่ใคร ๆ ไม่. ก็พึงเห็นว่่า
 เมตฺตาทิธมฺเม อุปาทาย ตํ ปริยายโต คำว่่า 'ชื่อว่าเข้าไปทรงไว้ เพราะ
 'ปติฏฺฐานญฺเจเน อุปฺชาเรณํ โหติ'ติอาทิ อรรถว่่าเป็นที่พึง' ท่านก็กล่าวไว้โดยตรง
 วุตฺตนฺติ ทฏฺฐพฺพ. เพราะอาศัยธรรมมีเมตตาคือเป็นต้นซึ่งเป็น
 ไปไม่หวั่นไหว เพราะความไม่มีแห่ง
 อกุศลกรรมมีปาณาติบาตเป็นต้น.

อิตเรติ เวรมณีอาทโย จตฺตารอฺปิ คำว่่า นอกนี้ ความว่่า ธรรมแม้ ๔
 ธมฺมา เอว. น ปหานํ วยิ ประการ มีการงดเว้นเป็นต้นนั้นนี้เทียว.
 โวหารมตฺตนฺติ อธิปฺปาโย. เตนานห มีอธิบายว่่า หาเป็นเพียงโวหารเหมือน
 'เจตโส ปวตฺติสพฺภาวํ สนฺธาย การละไม่. เพราะเหตุนี้ ท่านกล่าวว่่า
 วุตฺตาค'ติ. 'ธรรม ๔ อย่างนอกนี้ ท่านกล่าวหมาย
 เอาความเป็นไปเองแห่งใจ'.

ทุติยศีลปญฺจกกถาวณฺณนา นิฏฺฐิตา. พรรณนากถาว่่าด้วยทุติยปัญจกศีล จบ.

คุณอาภัสรา จิราธิวัฒน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ศีลสงกิลเสโวทานกถาพรรณนา

พรรณนากถาว่าด้วยความเศร้าหมอง
และความผ่องแผ้วแห่งศีล

๒๑. ขณฺหาทิภาโวติ ขณฺหจฺจิทฺท-
สพฺลกมฺมาสฺมาโว. อขณฺหาทิภาโวติ โย
'สีลานิ อขณฺทานิ อจฺจิทฺทานิ
อสพฺลานิ อกมฺมาसानิ ภูชิสฺसानิ
วิญญฺอุปฺสตุฏฺธานิ อปฺรามภฺจฺจานิ สมาริ-
สํวตฺตนิกาณิ'ติ เอวํ สุตฺเตสฺสุ อากโต
อขณฺหจฺจิทฺทาทิภาโว.

๒๑. คำว่า ความที่ศีลขาดเป็นต้น
ความว่า ความที่ศีลเป็นท่อนเป็นช่อง ต่าง
และพร้อย. คำว่า ความที่ศีลไม่ขาด
เป็นต้น ความว่า ความที่ศีลไม่ขาด
ไม่เป็นช่อง มาแล้วในพระสูตรทั้งหลาย
อย่างนี้ว่า 'ศีลทั้งหลาย ไม่ขาด ไม่
เป็นช่อง ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท
เป็นอันผู้รู้สรรเสริญ เป็นอันไม่มีอะไร
ถูกต้อง และเป็นไปเพื่อสมาธิ'.

สตุตฺตาปฺตฺติกฺขณฺธปฺปกาสกานิ อุกฺโกโต
วิภฺงฺกาคตานิ สพฺพพานิ ลิกฺขาปทานิ
ตพฺพิภฺงฺกาคตานิ จ สนฺธชಾಯ 'สตุตฺตสฺสุ
อาปฺตฺติกฺขณฺธเรสฺสุ'ติ วุตฺตํ. เตนาห
'อาทิมฺหิ วา'ติอาที. น หิ วินยปาพิยฺ
เทสนากุมมํ ปุจฺจิตฺวา เตสํ อญฺโฉ
อนุกฺกโม อตฺถิ. อาทิมฺหิ วาติ
ปาราชิกกณฺฑชาคตํ สพฺพปาปฺตฺติเกท-
สมุทฺทายํ เอกตฺเตน คเหตุวา วุตฺตํ.

ท่านอาจารย์หมายเอาสิกขาบททั้ง-
หมดที่มาแล้วในอุกโกโตวิภังค์ และสิกขาบท
ทั้งหมดที่มานอกวิภังค์แห่งวิภังค์นั้น มีอัน
ประกาศกองอาบัติ ๗ กอง จึงกล่าวคำว่า
'ในกองอาบัติ ๗ กอง'. เพราะเหตุนั้น
จึงกล่าวคำมีอาทิว่า 'ในส่วนเบื้องต้นหรือ'.
ด้วยว่า ในบาลีพระวินัย ท่านถามลำดับ
เทศนา หากมีลำดับอย่างอื่นแห่งกองอาบัติ
๗ กองเหล่านั้นไม่. คำว่า ในเบื้องต้นก็ดี
นี้ ท่านกล่าวถือเอาการประชุมประเภท
อาบัติทั้งหมดที่มาแล้วในปาราชิกกัณฑ์
รวมเข้าไว้เป็นกัณฑ์หนึ่ง.

คุณอภัสรา จิราธิวัฒน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

www.dhammadownload.com

สิกขาบทนุติ ตสฺมี อาทิฏฺเฐ ปาราชิก-
 กณฺทสมุททาเย อากตฺ ฤลลจฺจยาที-
 สาวเสสสิกขาบทํ. เตน หิ สิลฺล
 ขณฺทาทีภาวปฺตตํ โหติ, น
 ปาราชิกเณ ตสฺมี อาปนฺเน สพฺพโส
 ททฺฒสาฎโก วยิ สพฺพมฺปิ สิลฺล
 วินสฺสติ, น กิณฺจิ อวสิสฺสติ.
 อวเสเส หิ สติ ขณฺทํ นาม
 ภาเวยฺย, อวินฺนุจสิลสฺเสว จ
 สงฺกิลโส, น อิตฺรสฺส. เตนเว
 ปาราชิกวิริหิตาว สตฺตวิธเมถฺน-
 สโยคาปิ ทสฺสิตา. ขณฺทานุติ
 ขณฺทาวนฺตํ, ยถา นิลฺล วตฺถนฺติ
 ขณฺทิตํ วา. นิทฺทนฺติ เอตฺถาปิ
 เอเสว นโย.

เอวนฺติ วกฺขมานากาเรน,
 สตฺตวิธเมถฺนสโยควเสน ขณฺทาทีภาโว
 โหตีติ สมุพฺนฺโร. ตตฺถ มิถุนานํ
 ยุกฺพานํ ภาโว เมถฺนํ, ราโค.
 ตสฺส วเสน วิสเยสฺส สมายโยโค,
 ตสฺส วเสน. เอวณฺจ ปญฺจกาม-
 คุณฺสสุสาทเทวนิกายปนิธานานมฺปิ อิศ

คำว่า สิกขาบท ความว่า สิกขาบทที่มี
 ส่วนเหลือมีฤลลจฺจยเป็นต้น มาแล้วใน
 การประมวลลงในปาราชิกกัณฑ์ อันเป็น
 ส่วนเบื้องต้นนั้น. ก็ด้วยสิกขาบทนั้น ศีล
 ถึงความเป็นธรรมชาติขาดเป็นต้นได้,
 เมื่อภิกษุนั้นต้องอาบัติด้วยอาบัติปาราชิก
 แล้ว ศีลย่อมขาดทั้งหมด ไม่เหลืออะไร ๑
 เลย เหมือนผ้าถูกไฟไหม้หมด ก็เมื่อมี
 ส่วนเหลืออยู่ ศีลชื่อว่าขาด, ความ
 เสร้าหมองมีแก่ผู้มีศีลไม่ขาดเท่านั้น, หามี
 แก่ผู้มีศีลขาดนอกนี้ไม่. เพราะเหตุนั้น
 เอง ท่านแสดงเมถฺนสังโยชน ๗ ประการ
 เว้นอาบัติปาราชิกเทียว. คำว่า ขาด
 ความว่า เป็นท่อน, หรือถูกตัดขาด
 เหมือนผ้าสีเขียวถูกตัดขาดฉะนั้น. แม้ใน
 คำว่า เป็นช่อง นี้ มีนัยนี้เหมือนกัน.

ศัพท์ว่า อย่างนี้ ได้แก่ โดยอาการ
 ที่กล่าวอยู่, เชื่อมความว่า ความที่ศีลขาด
 เป็นต้นมีได้ด้วยอำนาจเมถฺนสังโยชน ๗
 ประการ. ในคำนั้น ภาวะแห่งคน ๒ คน
 ได้แก่ คนคู่กัน ชื่อว่าเมถฺน คือราคะ.
 ด้วยอำนาจการประกอบในอารมณ์ทั้ง-
 หลายแห่งเมถฺนนั้น. อนึ่ง ในที่นี้ ท่าน

คุณอักษร จิราธิวัฒน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงฺกโห ทสฺสโต โหติ เตสํ
วิสยวิสยิปฺภุตมิกฺขนานํ วิโรธา. อถวา
มิกฺขนานํ วย เมถุนนฺติ กตฺวา เอว
วุตฺตนฺติ คเหตุพฺพ.

แสดงการสงเคราะห์ แม้ความยินดีใน
กามคุณ ๕ และความตั้งมั่นแห่งเทวนิกาย
เข้าด้วย เพราะขัดขวางเมถุนที่เป็น
อารมณ์ และที่มีอารมณ์เหล่านั้น.
อีกอย่างหนึ่ง ฟังถือเอาว่า ท่านทำ
คำว่าเมถุน เหมือนคำว่า มิกฺขน
แล้วกล่าวไว้เช่นนั้น.

อุจฺจนานํ สรียสฺส อุพฺพตฺตนํ.
สมฺพาหนํ ปริมทฺทนํ. วิตฺติ ตฺถุจฺจิ.

การอุปได้ คือ การเสียดสีตาม
ร่างกาย. การนวดพื้น คือ การนวดขยำ.
ความปลาบปลื้ม คือ ความยินดี.

สญฺชกฺขมฺมตีติ มหาหสิตํ หสตี.
สงฺกเฬายตีติ^๑ กายวจีสฺมมาเนหิ
มมายตี.

คำว่า ย่อมหัวเราะ ความว่า
หัวเราะเสียงดัง. คำว่า ย่อมเล่นร่วม
ความว่า ย่อมลูกลนด้วยคะนองกายและ
วาจา.

อุปฺนิชฺฌมฺยตีติ วาตวเสน อุปฺคโต
อติวีย อาโลเกติ.

คำว่า จ้อง ความว่า เข้าไป
จ้องมองทางช่องลม.

ติโรกฺขทฺฐาติ เคนฺหิตฺติโต พหิ.
ปริกฺขेषฺวเสน จิตฺ ปากาโร.

คำว่า ภายนอกฝา ความว่า
ภายนอกฝาเรือน. ปราการ ซึ่งตั้งอยู่ด้วย
อำนาจเป็นเครื่องล้อมไว้.

^๑ ฉ. สํกลายตี.

คุณอักษรา จิราธิวัฒน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงฺกมสจฺจชฺชูปฺปญฺจ ๑.๒-๑๑-๑๑

ปริจายิยานนุติ^๑ อินุทริยานิ
ปริโต ปาเรนุติ กิพนุติ อุปุฏฐายิยานัน
วา.

ปณิธายาติ ปตฺเตตฺวา. วตฺต^๒
ธฺตงฺกาหิ. ทุกฺกรจริยา, อินุทริยสํยโม
วา ตโป. เมถุนวิริติยา ปธานภาวโต
วิสุํ พุรหมจริยํ วตฺต.

อขณฺฐาทาหิภาโว ปน สงฺกหิตฺตติ
สมฺพนฺธโร. อุปนาโห ทพฺพโกโร.
ปรคฺคณมกฺขณํ มกฺโข. อธิเกหิ อตฺตานํ
สมํ กรณํ ปลาโส. ปรสมฺปตฺตติอุสฺสุยนา
อิสฺสา. อตฺตสมฺปตฺตตินิคุหนํ มจฺจนริยํ.
สนฺตโทสปฏิจฺฉาทนา มายา.
อสฺนตฺคฺคณปภาวนํ^๓ สาเถยฺยํ. เสฏฺฐเจสฺสุ
อนวตฺตติ ธมฺมโภ, กรณฺตฺตริยกรณํ
สارมฺโภ. ชาตฺตอาทึหิ มชฺชนํ มโท.
สาตฺติสยไวสฺสคฺคกฺกชฺชโน ปมาโท.
อาทึ-สทฺแทน ตณฺหาทิกฺกิริวิจิกิจฺฉาทีนํ

คำว่า บำเรออยู่ ความว่า ให้
อินทริย์ดำเนินไปโดยรอบ คือ เล่นอยู่
หรืออุปัฐฐากอยู่.

คำว่า ปรรธนา คือ ต้องการ.
วัตร มีธุดงค์วัตรเป็นต้น. ทุกกรกิริยา
หรือ ความสำรวมอินทริย์ ชื่อว่า ตบะ.
ท่านกล่าวพรหมจรรย์ไว้เป็นแผนกหนึ่ง
เพราะเมถุนวิริติเป็นประธาน.

เชื่อมความว่า ก็ท่านสงเคราะห์
ความที่ศีลไม่ขาดเข้าด้วย. ชื่อว่า อุปนาหะ
คือการโกรธที่มั่นคง. ชื่อว่า มกฺขะ คือ
ความลบหลู่คุณท่านผู้อื่น. ชื่อว่า ปลาสะ
คือ ความเป็นผู้ตีตนเสมอท่านผู้ใหญ่. ชื่อว่า
อิสสา คือ ความริษยาสมบัติผู้อื่น. ชื่อว่า
มจฺจนริยะ คือ ความปิดซ่อนสมบัติของตน.
ชื่อว่า มายา คือ การปกปิดโทษที่มีอยู่.
ชื่อว่า สาเถยยะ คือ ความโอ้อวดด้วย
คุณที่ไม่มี. ชื่อว่า ถัมภะ คือ ความไม่
ประพฤตินในสิ่งประเสริฐ. ชื่อว่า สारम्मภะ

^๑ โป. ปริจายมานัน.

^๒ ปาพิขมฺปนํ วตฺตติ ทิสฺสติ.

^๓ ฉ. อสนต...สมภาวนัน.

สงคโห.

อิทานิ ยัม สุตตปทัง นิสฺสาย
 อขณะทาภิภาโว. โวทานนุติ สงฺเขปโต
 โวทานลกฺขณํ วุตฺตํ, ตสฺส สุตตปทสฺส
 อตฺตปฺปกาสนฺมฺเขน วุตฺตเมวตฺถํ ปากฺกั
 กาคฺตุ 'ยานิ หิ'ติอาทิมาน. เตเนว
 เหตุถ 'โก จสฺส สงฺกิลโส'ติอาทิ-
 วจนานุรูปิ 'ยัม หิ' สิลนฺ'ติ เอกวจนเน
 อวตฺวา 'ยานิ หิ' สิลานิ ฯเปฯ
 อกมฺมาसानี'ติ สุตตปทานุคฺคณํ
 พหฺวจนเน นินฺทิตฺติวา 'ภฺชิสฺสภาว-
 กรณโต จ ภฺชิสฺसानี'ติอาทินา
 อตฺตนา อนฺุทฺตทานมฺปิ ปทานํ
 นินฺทพฺพจันํ วุตฺตํ. อนฺุปหตานิติ
 อนฺุปทฺทฺตานิ. ตณฺุหาทาสพฺยโต โมจเนน
 ภฺชิสฺสภาวกรณํ.

คือ การกระทำที่ยิ่งกว่าการกระทำ. ชื่อว่า
 มหะ คือ ความมัวเมาด้วยชาติเป็นต้น.
 ปมาหะ มีลักษณะปล่อยสติไปตามอารมณ์.
 ด้วยศัพท์ว่า เป็นต้น ท่านสงเคราะห์
 ตัณหา ทิฐิ และวิจิกิจฉาเป็นต้นเข้าด้วย.

บัดนี้ ความที่อาศัยสุตบทยุติศีล
 ไม่ขาดเป็นต้น มีอยู่. คำว่า ความ
 ผ่องแผ้ว นี้ ท่านกล่าวลักษณะของความ
 ผ่องแผ้ว โดยย่อ, เพื่อกระทำเนื้อความ
 ที่กล่าวแล้ว โดยมุขคือประกาศเนื้อความ
 แห่งสุตบทยุติให้ปรากฏ จึงกล่าวว่า
 'จริงอยู่ ศีลเหล่าใด'. ก็เพราะเหตุนั้น
 นั้นแล ในที่นี้ ท่านไม่ได้กล่าวโดยเป็น
 เอกวจนะว่า 'ก็ศีลใด' ตามสมควร
 แก่คำในเบื้องต้นว่า 'ก็ศีลนั้นมีอะไรเป็น
 เครื่องเศร้าหมอง' แสดงไขไว้ โดยเป็น
 พหฺวจนะ เหมาะสมกับสุตบทยุติว่า 'ก็ศีล
 ทั้งหลายเหล่าใด ฯลฯ ไม่พร้อย'.
 กล่าวคำไขบทแม้ที่ตนยังไม่ได้ยกขึ้น โดย
 นัยมีอาทิว่า 'และศีลเหล่านั้น ชื่อว่า
 เป็นไทเพราะกระทำความเป็นไท'. คำว่า
 เข้าไปทำลายมิได้ ความว่า เข้าไป
 ประทุษร้ายมิได้. ชื่อว่า กระทำ ความ

คุณอักษร จิราธิวัฒน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เป็นไท เพราะพ้นจากความเป็นทาส
แห่งตัณหา.

ทพฺพณฺโณติ คุณวณฺณเนน
กายวณฺณเนน จ วิริหิตฺ. อสฺสชาติ
ทฺสฺสึลลสฺส. นิสฺสิตานํ ทฺกฺขาวโห
สมฺผลสฺสโตติ ทฺกฺขสมฺผลสฺส. น
มฺหปฺผลภาวกรณโตติ กริยนฺตฺติติ การา
เตสํ การานํ น มฺหปฺผลตฺตกรณโตติ
อตฺโต. อีทิสฺสปี คฺมกตฺตทา สมาส
โหติ. คุณานุกา วาภาวโต อปฺป
อคฺขตฺติติ อปฺปคฺุโณ. อนฺเภาวสฺสคณฺิก-
คฺุณฺุโป เวียติ อนฺเภาวสฺสสมฺมุเห
สณฺุจิตคฺุณฺา วาโฏ เวีย. ทฺพฺพิสฺสโร^๑
สฺสโรเตตฺ อสกฺกฺุณฺเญโย. ฉวาลาตํ
ฉวทาหสฺนตฺตชฺชโน ททฺฒวเสส
ทณฺุโ. อุภโต ปริพาหิโรติ
สามณฺณโต คิหิภาวโต^๒ จ ปริหิโน.

คำว่า เป็นผู้มึวรรณหยาบ ความว่า
ผู้เว้นจากวรรณคือคุณธรรมและผิวพรรณ
แห่งกาย. คำว่า นั้น ความว่า ผู้ทุศีล.
ชื่อว่า ผู้มีสัมผัสหยาบ ด้วยอรรถว่า มี
สัมผัสนำทุกข์มาให้แก่ผู้ใกล้ชิด. คำว่า
เพราะไม่กระทำความมีผลมาก ความว่า
เพราะไม่กระทำสิ่งที่เขาทำขึ้นที่เรียกว่า
สักการะให้มีผลมาก. ความเป็นผู้ไปแม้
ในลักษณะเช่นนี้ เป็นสมาส. ชื่อว่า
เป็นผู้มีค่าน้อย ด้วยอรรถว่า ถึงความมี
ค่าน้อย เพราะไม่มีคุณานุภาพ. คำว่า
เหมือนหลุมคูดที่หมักหมมไว้หลายปี
ความว่า เหมือนหลุมคูดที่หมักหมมมาใน
การทับถมรวมกันหลายปี. ชื่อว่า เป็นผู้
ชำระได้ยาก คือเป็นผู้อันใครไม่อาจเพื่อ
ชำระได้. ชื่อว่า ดุ้นฟืนเผาศพ คือไม้ฟืน
ที่ไหม้ไฟในเพราะการเผาศพ ได้แก่ ที่
ถูกไฟไหม้เหลืออยู่. คำว่า เป็นผู้ไกลจาก

^๑ ฉ. ทพฺพิสฺสโรโน.

^๒ ฉ. คิหิโกคโต.

คุณอักษรา จิราธิวัฒน์

สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปสฺสถ โนติ ปสฺสถ นุ.
 อคฺคิกฺขนุชฺชติ อคฺคิสฺมุหฺ. ตํ กิ
 มณฺณณตติ ตํ อิทานิ มยา วุจฺจมานตถํ
 กิณฺติ มณฺณณตติ อนฺุมตฺติคฺคณตถํ
 ปุจฺจติ. อุปนิสฺสีเทยฺยตติ เตเนวาลิงฺคเนน
 อุเปจฺจ นิสฺสีเทยฺย. ยทตฺถเมตฺถ สตฺถา
 อคฺคิกฺขนุชฺชาลิงฺคนํ กณฺณวาลิงฺคนณฺจ
 อภาสิ, ตมตถํ วิภาเวตฺถ 'อาโรจยามี'ติ-
 อาทิมาน.

คำว่า เธอทั้งหลายเห็นหรือ
 ความว่า เธอทั้งหลายย่อมเห็นหรือหนอ.
 คำว่า กองไฟ ความว่า ที่ประชุมแห่งไฟ.
 คำว่า เธอทั้งหลายสำคัญความข้อนั้นเป็น
 ไฉน ความว่า ตรัสถามเพื่อทรงถือตาม
 มติว่า เธอทั้งหลายสำคัญเนื้อความที่เรา
 กล่าวอยู่ ณ บัดนี้นั้น ว่าเป็นไฉน. คำว่า
 เข้าไปนั่งใกล้ ความว่า พึงเข้าไปนั่งด้วย
 การคลอเคลียนั้นแล. ในที่นี้ พระศาสดา
 ได้ตรัสการลามเลียของกองไฟและการ
 คลอเคลียสาวน้อยตามมีเนื้อความเป็น
 อย่างไร, เพื่อให้เนื้อความนั้นแจ่มแจ้ง
 จึงตรัสว่า 'เราจะบอกให้ทราบ' ดังนี้
 เป็นต้น.

ตตฺถ อาโรจยามีติ ยถา ยํ อมฺ
 มหนฺตํ อคฺคิกฺขนุชฺชํ อาลิงฺคิตฺวา
 อุปนิสฺสีทฺนอุปฺนิปชฺชนํ, เอตเทว ทุสฺสึลสฺส
 ชตฺตติยกณฺณวาลิงฺคโต วรํ โหติ,
 ตถา ตุมฺหากํ อาโรจยามี กณฺณมิ
 ปเวทยามี ณาเปมิตฺติ โยชฺนา.
 ปาปชฺมมสฺสตาติ ลามกสภาวสฺส.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เราจะบอกให้
 ทราบ มีวาจาประกอบความว่า การ
 เข้าไปนั่งและเข้าไปนอนกอด กองไฟใหญ่
 โฉนใด การเข้าไปนั่งและนอนนั้นนั้นแล
 ประเสริฐกว่าการนอนเคล้าคลึงนางสาว
 ผู้เป็นกษัตริย์ ของคนผู้ทุศีล ฉนฺใด
 เราจะบอกคือจะกล่าว ได้แก่จะประกาศ
 (และ)จะให้เข้าใจแก่พวกเธอ ฉนฺนั้น.

คุณอำพัน ชื่นเจริญสุข
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อสุจิตสฺส อสุจิตสฺสสมาจารสฺสชาติ อปริสุทฺธ-
กายกมฺมาทิตาย อสุจิต^๑ หุตฺวา
สงฺกาย สริตพฺพสมาจารสฺส. ทฺสฺสโล
หิ กิณฺจิทฺเว อสารุปฺปํ ทิสฺวา 'อิทํ
อสุเกณ กตํ ภวิสฺสตี'ติ ปเรหิ
สริตพฺพสมาจาโร โหติ. อณฺณมณฺณํ
มนฺตยมนฺเต วา ภิกฺขุ ทิสฺวา 'มยา
กตกมฺมํ นิสฺสาย นุ โข'ติ สงฺกาย
อตุตฺตนาเว สริตพฺพสมาจาโร.

ปฏิจฺจนฺนํ กมฺมมนฺตสฺสชาติ ลขฺชิตพฺพตฺตาย
ปฏิจฺจนฺนาเทตพฺพกมฺมมนฺตสฺส. ปุตฺตินา
ทฺสฺสโลสฺส กมฺเมเน อนฺโต อนฺตฺปวิภูจฺตฺตา
อนฺโตปฺปุตฺติสฺส. อวสฺสุตฺตสฺสชาติ โทเสหิ
ตินฺตสฺส. กสมฺพุกชาตสฺสชาติ สณฺชชาต-

คำว่่า ผู้มีบาปกรรม ความว่่า ผู้มี
สภาพลามก.

คำว่่า ผู้มีสมาจารไม่สะอาดและพึงระลึก
ด้วยความรังเกียจ ความว่่า ชื่อว่่า ผู้มี
ความประพฤติไม่สะอาดที่จะพึงระลึกด้วย
ความรังเกียจ เพราะมีกายกรรมเป็นต้น
ไม่บริสุทธิ์. จริงอยู่ บุคคลผู้ทุศีล ย่อม
เป็นผู้ถูกชนเหล่าอื่นเห็นความไม่สมควร
บางอย่างแล้วระลึกถึงความประพฤติว่่า
'กรรมนี้ จักต้องเป็นกรรมที่คนโน้น
กระทำ', หรือมีความประพฤติอันตน
นั้นแลเห็นพวกภิกษุปรึกษากันและกัน
แล้วพึงระลึกด้วยความรังเกียจว่่า 'อาศัย
กรรมที่เรากระทำแล้วหรือหนอแล'.

คำว่่า ผู้มีกรางานช่อนเร้น ความว่่า ผู้มี
กรางาน ชื่อว่่าต้องปกปิดเพราะเป็น
กรางานที่หน้าละอาย. ชื่อว่่า เป็นคน
หน้าในเพราะผู้ทุศีลอันกรางานซึ่งเสียหาย
เข้าไปในภายใน. คำว่่า ผู้เปี้ยกและ

^๑ ฉ. อสุจิตส.

^๒ ฉ. อนฺโตปฺปุตฺติส.

^๓ โป. กสมฺพุกชาตส.

โทสกสมมุพุกสุส. ภควา ทุกข์ ทสเสตวา
ทุกข์ ทสเสสตีติ สมพนุโร.

ความว่า ผู้ช่มไปด้วยเหตุประทุษร้าย
ทั้งหลาย. คำว่า มีชาติรกเรือ ได้แก่
ผู้มีหยากเยื่อคือโทษเกิดแล้ว. เชื่อมความว่า
พระผู้มีพระภาค ครั้นทรงแสดงทุกข์แล้ว
จึงทรงแสดงทุกข์ต่อไปอีก.

วาลรชชยาติ วาลโลเมหิ
กตรชชยา. ฌมเสยยาติ มถนวาเสน
ฌมเสยย.

คำว่า ด้วยเชือกขนสัตว์ ความว่า
ด้วยเชือกที่พันด้วยขนหางสัตว์. คำว่า
ฟังชักสีไปมา ความว่า ฟังสีด้วยอำนาจ
ถูไปมา.

เตลโรตยาติ เตลล์ มกฺเขตวา
สกุขรกจลาทีหิ ฌมสิตวา โรตยา
นิมฺมลนีสิตายาติ อตฺโถ. ปจฺจโจรสุมินฺติ
ปฏฺฐิอุรสมิ, อุรมชฺฌเมติ อตฺโถ.

คำว่า ชโลมด้วยน้ำมัน ความว่า
ด้วยหอกที่ทาน้ำมันขัดด้วยก้อนกรวด
เป็นต้น ลับไม้ให้มีสนิมเกาะ. คำว่า ที่
ตรงอก ความว่า กลางอก อธิบายว่า
ท่ามกลางแห่งอก.

อโยสฺงุณาติ อโยขิเลน.

คำว่า ด้วยคีมเหล็ก ความว่า
คีมที่ทำด้วยเหล็ก.

เผณฺฑุทเทหฺกนฺติ เผณฺฑุ อุกฺทเทเหตฺวา
อุกฺทเทเหตฺวา, อุฏฺฐเปตฺวาติ อตฺโถ.

คำว่า เป็นฟองขึ้น ความว่า ผุด
เป็นฟองขึ้น ๆ, อธิบายว่า ตั้งขึ้น ๆ.

อคฺคิกฺขนฺธาสิงฺคนทฺกฺขโตปิ อติวิย
ทฺกฺขตยา กฏฺกฏฺตํ ผลํ ยสฺส
กามสฺขสฺส, ตํ กามสฺขํ อวิชฺหโต

มีวาจาประกอบความว่า กามสุข
ใด ชื่อว่า มีผลเผ็ดร้อนเพราะทนได้
ยากยิ่ง แม้กว่าทุกข์เพราะกอดกองไฟ

คุณอำพัน ชื่นเจริญสุข
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภินฺนสึลลสฺส กุโตะ สฺขํ นตฺถเววาทิ
 โยชนา. สาทเนติ สาทิยนเ. ยนฺตติ
 ยํ อณฺชลิคมฺมสาทิยนํ. เยนาคิ เยน
 จีวรปริภอกฺสฺเชน ทฺสฺสึเสน วา.
 หลาหลวิสุปฺไมติ โฆรวิสฺสุปฺไม. ยนฺตติ
 อสึลลินํ. นิวาสรตฺติติ นิวาเส อาสเน
 อสฺสาโท. อุปฺหตฺนฺตติ สึลวิปฺตฺติยา
 อุปฺทฺทฺตฺ. ตโต เอว ขตํ ขณฺตํ.
 กิ จีวิตํ ตสฺสาติ ตสฺส ทฺสึลลสฺส
 จีวิตํ กิ อตฺติ, นตฺติ เอว
 มตฺสทิสฺโสติ อธิปฺปาโย. การุณิกชนสฺส
 กรุณาย วตฺตฺกฺกฺโต วิสยฺกฺกฺโต
 ทฺสฺสึลลสฺโม อณฺโณ โโก นาม อตฺติ
 อยเมวาทิ อธิปฺปาโย. อิตฺติ
 ยถาวตฺเตหิ อณฺเณหิ จ ปกาเรหิ,
 ทฺสฺสึลลตาย พหุวิธา โทสา ทฏฺจพฺพาทิ
 โยชนา.

กามสุขนั้น สำหรับผู้ยังละไม่ได้ทำลาย
 ศีลเสียแล้ว จะพบความสุขได้แต่ที่ไหน.
 คำว่า ในความยินดี ได้แก่ ในความ
 ชื่นชม. คำว่า ใด ได้แก่ การยินดีใน
 อัญชสิทธิ์มใด. คำว่า ด้วยความสุขใด
 ความว่า ด้วยความสุขเกิดจากการบริโภค
 จีวร หรือด้วยความทุกีลใจ. คำว่า
 เปรียบด้วยยาพิษแรงกล้า ความว่า
 เปรียบด้วยยามีพิษร้ายแรง. คำว่า ใด
 ความว่า ผู้ไม่มีศีล. คำว่า ความยินดีใน
 การอยู่ ความว่า ความพอใจในที่อยู่คือ
 ในอาสนะ. คำว่า ถูกกำจัด ความว่า
 ตนที่ถูกความวิบัติแห่งศีลทำร้ายแล้ว.
 จากนั้นนั้นแล จึงถูกศีลวิบัติขุดแล้ว คือ
 ถูกค้ำแล้ว. คำว่า ชีวิตของคนทุกีลนั้น
 เป็นอย่างไร ความว่า ชีวิตของผู้ทุกีลนั้น
 ยังมีอยู่หรือ, อธิบายว่า ย่อมไม่มีนั้นเทียว
 คือเขาเป็นเช่นคนตายแล้ว. อธิบายว่า
 ชื่นชื่อว่า ใครอื่นเสมอด้วยคนทุกีลซึ่งเป็น
 ทั้งที่ตั้ง และเป็นทั้งอารมณ์ ความสงสาร
 ของการุณิกชนมีอยู่ผู้นั้นนั้นเทียว. คำว่า
 ดังกล่าวมานี้ ความว่า โดยประการ
 ตามที่กล่าวแล้วและโดยประการอื่น,

คุณอำพัน ชื่นเจริญสุข

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กายคนุโรปิ ๗เปฯ ปามุชช
 กโรติ, อปี เทวานนุติ เอตถ 'คนุโร
 อีสัน จิรทกฺขิตานนุ'ติอาทิกกา
 คาถา วิตุถาเรตพฺพา. สมฺปตฺตินุติ
 คนุชชาตานิ สุกนุชสมิทฺธิ. อวิมาตีติ
 อปฺปฏิมาตี. อาสวาติ อุปฺททวา.
 มุถนุติ ทุสฺสึลฺลยสงฺขาทํ การณํ.
 ยา ปนายํ อจฺจนตํ อติวีย
 นิพฺพานสงฺขาทา สมฺปทา. ตเมว
 นิพฺพานสมฺปทํ สมฺปนฺนสีลสฺส มโน
 อนุชวติ อนุจฺจติ. อนเภาการโวการนุติ
 อนเภาการเรหิ โวกิณฺณํ. วิภาวเยติ
 วิวิธากาเรหิ ภาเวยฺย, อนุสฺสเรยฺยาติ
 อตฺโถ.

ประกอบความว่า ฟังเห็นโทษจำนวนมาก
 แห่งความเป็นผู้ทุศีล.

ในคำว่า แม็กลิ่นกาย ๗๗ ยัง
 ทำความขึ้นบานแม่แก้เทวดาทั้งหลาย นี้
 ฟังยังคาถามีอาทิว่า 'กลิ่นแห่งฤาษีผู้มีวัตร
 อันสมาทานมาตลอดกาลนาน' ให้พิสดาร.
 คำว่า สมบัติ ความว่า ความสำเร็จ
 แห่งกลิ่นหอมของคันธชาติทั้งหลาย. คำว่า
 ไม่ติดขัด ได้แก่ ไม่ขัดข้อง. คำว่า
 อาสวะทั้งหลาย ได้แก่ อันตรายทั้งหลาย.
 คำว่า รากเง้า ความว่า เหตุการณ์
 กล่าวคือความเป็นผู้ทุศีล. ก็ความถึงพร้อม
 กล่าวคือพระนิพพานอันสุดยอดคืออย่างยิ่ง
 นี้ใจ. ใจของผู้มีศีลสมบูรณ์ ย่อมแล่นไป
 คือตามไปสู่ความถึงพร้อมคือพระนิพพาน
 นั้นนั่นเทียว. คำว่า มีอาการต่าง ๆ
 เป็นอันมาก ความว่า กระจายได้โดย
 อากาการ เป็นอเนก. คำว่า แสดง
 ความว่า ฟังแสดงโดยอาการต่าง ๆ,
 อธิบายว่า ฟังตามระลึก.

^๑ พ. ขา. ๒๗/๕๓๖.

๒. ฐตงฺกนิตฺตทสวณฺณนา

๒๒. อปฺปา อิจฺฉา เอตสฺสาติ
อปฺปิจฺฉเณ อนิจฺฉเณ. อภาวตฺตโก หิ
เอตถ อปฺป-สทฺโท. ตสฺส ภาโว
อปฺปิจฺฉตา, ปจฺจเยน อนตฺติตาติ
อตฺตโก. สมฺมา ตฺถุจฺฉิ, สนฺเตน,
สเกน วา ตฺถุจฺฉิ. สทา เอว
สนฺตฺถุจฺฉิตา. สทา อาทิ เยสํ,
คฺคฺเคนหิ. 'สนฺตฺถุจฺฉิอาทิหิ'ติ วา ปาโร.
เอวณฺติ เอวํ สติ, ฐตงฺกสมาทาเน
กเตติ อตฺตโก. อสฺสาติ โยคิโน.

กิเลสานํ สมฺมทฺเว ลินฺหา เจทนา
ตฺนุการณํ สลฺเลขตา. จิตฺตวิเวกฏฺฐกายตา
ปวิเวโก. กิเลสานํ อปจฺยปจฺจโย
คฺคฺควิเสโส อปจฺโย. ตทตฺตเมว
วีริยสฺส สตตํ ปวตฺตนํ วีริยารมฺโภ.
อตฺตริจฺฉตาทีนํ อภาเวเน สฺสฺเชน

๒. พรรณนาฐตงฺกนิตฺตท

๒๒. ผู้ชื่อว่า มีความปรารถนา
น้อย ด้วยอรรถว่า เขามีความปรารถนา
น้อย คือไม่มีความปรารถนา. ก็ศัพท์ว่า
น้อย ในที่นี้ มีความหมายเท่ากับไม่มี.
ภาวะแห่งผู้ปรารถนาล้วนนั้น ชื่อว่า
ความเป็นผู้ปรารถนาล้วน, อธิบายว่า
ความเป็นผู้ไม่มีความต้องการปัจจัย.
ความยินดีโดยชอบ หรือความยินดีด้วย
ของมีอยู่ หรือด้วยของของตน. ความ
สันโดษนั้นนั่นเอง ชื่อว่า ความเป็นผู้
สันโดษ. ด้วยคุณมีความเป็นผู้สันโดษนั้น
เป็นต้น. บาลีว่า 'ความสันโดษเป็นต้น'
ดังนี้ก็มีบ้าง. คำว่า อย่างนี้ ความว่า
เมื่อมีเป็นอย่างนี้, อธิบายว่า เมื่อพระโยคี
ทำการสมาทานฐตงฺก. คำว่า นั้น
ได้แก่ พระโยคี.

การขุดการเหล่าและการทำให้กิเลสทั้ง-
หลายเบาบางโดยดีนั้นเทียว ชื่อว่า ความ
ขัดเกลา. ความที่กายตั้งอยู่ในความสงบ
อันเกิดแต่จิต ชื่อว่า ความสงบ.
คุณวิเศษที่มีการไม่สังสมกิเลสเป็นปัจจัย
ชื่อว่า ความไม่สังสม. ความเป็นไป

คุณชูศักดิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภรณียตา สุภรตา. อาทิสทฺเทน
 อปฺปกิจฺจตามุทฺทภาวาทิ สงฺคณฺหาติ.

ติดต่อกันแห่งความเพียร เพื่อความ
 ขัดเกลาเป็นต้นนั้น ชื่อว่า **ปรารภ**
ความเพียร. ความเป็นผู้ที่เขาพึงเลียง
 โดยง่าย เพราะไม่มีความปรารถนาเกิน
 เป็นต้น ชื่อว่า **ความเป็นผู้เลียงง่าย.**
 ด้วยศัพท์ว่า **เป็นต้น** ท่านสงเคราะห์
 ความเป็นผู้มีกิจน้อย และความเป็นผู้
 อ่อนโยนเป็นต้นเข้าด้วย.

วตฺตานิติ^๑ ฐตฺถมฺมา. คิลานปจฺจเย
 ฐตฺถกนิยฺมสฺส อกตฺตพฺพตฺยา ตทณฺณเยสฺส
 ติสฺส ปจฺจเยสฺส สนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 ปุราณานํ พุทฺธานํ กมฺมตฺตฺตา
 'โปราณนฺ'ติ จ เตสํ อริยานํ
 ปเวณียตฺตฺตา 'อริยวสฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 วุจฺจติ. ภาวนาว อารมิตฺตฺตฺต
 อาราโม ยสฺส, ตสฺส ภาว
 ภาวนารามตา, สมถวิปสฺสนาสฺส
 ยุตฺตปยุตฺตตฺตา.

คำว่า **วัตรทั้งหลาย** ได้แก่ ฐตฺถมม
 ทั้งหมด. สันโดษ ๓ ประการในคิลาน-
 บัณฑิตและในบัณฑิต ๓ อื่นนอกจากคิลาน-
 บัณฑิตนั้น เพราะความไม่ได้ทำการ
 กำหนดธุตงค์ ท่านเรียกว่า 'เป็นของ
 เก่า' ในที่นี้ เพราะโบราณกาลพุทธเจ้า
 ทั้งหมดบำเพ็ญแล้ว และเรียกว่า
 'อริยวงศ์ ๓ ข้อ' เพราะเป็นประเพณีของ
 พระอริยเจ้าเหล่านั้น. ภาวนาเทียวชื่อว่า
 เป็นที่มายินดี เพราะอรรถว่าอันเขามา
 ยินดีแล้วของผู้ใด ภาวะแห่งผู้มีภาวนา
 เป็นที่มายินดีนั้น ชื่อว่า **ความเป็นผู้มี**
ภาวนาเป็นที่มายินดี คือความเป็นผู้

^๑ ไป. วตานิติ ทิสฺสติ.

คุณชู้ศักดิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ประกอบและประกอบทั่วแล้วในสมณะและ
วิปัสสนา.

ลามสกุการาทิกัม สตุตโลเกน
ตณฺหาทีหิ อามสิตพฺพโต โลกามิสฺ.
นิพฺพานานุโลมนโต วิปสฺสนา
อนุโลมปฏิปทา.

ลามและสักการะเป็นต้น ชื่อว่า
โลกามิส เพราะเป็นของอันสัตว์โลกพึง
จับต้องด้วยกิเลสมีตณฺหาเป็นต้น. วิปัสสนา
ชื่อว่า อนุโลมปฏิปทา เพราะอนุโลม
ต่อการ บรรลุพระนิพพาน.

อตฺถโตติ วจนตฺถโต. สมาทาน-
วิธานโตติ สมาทานโต ปฏิปชฺชน-
วิธานโต จ. ปเภทโตติ วิภาคโต.
เภทโตติ วินาสโต. ชุตาทินนฺติ
ชุตชุตวาทชุตธมฺมชุตงฺคานํ.

คำว่า โดยอรรถ ความว่า โดยอรรถ
แห่งคำ. คำว่า โดยการสมาทานและโดย
วิธี ความว่า โดยการสมาทานและโดย
วิธีปฏิบัติ. คำว่า โดยประเภท ความว่า
โดยจำแนก. คำว่า โดยความแตก
ความว่า โดยพินาศ. คำว่า ชุตศัพท์
เป็นต้น ความว่า ชุตตะ ชุตวาทะ ชุตธรรมะ
และชุตังคะ.

๒๓. รติกาสุสานสงฺการฎฺฎาทินนฺติ
นิทฺฐารณฺเ สามิวจฺนํ. 'นทีกุลน'ติอาทีสุ
วีย อุตฺตรฎฺฎโจ^๑ กุล-สทฺโทติ อาห
'ปัสฺสุกุลมิวา'ติ. ปัสฺสุกุลสุส ธารณํ
ปัสฺสุกุลํ อุตฺตรปทโลเปน. องฺคติ

๒๓. คำว่า ตรอก ป่าช้า และ
กองหยากเยื่อเป็นต้น นี้ เป็นฉฐฎฐีวิภคฺติ
ลงในการไขความ (บทตั้ง). ศัพท์ว่า
กฺุละ มีอรรถว่า สูงขึ้นดุจในประโยค
ทั้งหลายมีอาทิวา 'ฝั่งแม่น้ำ' เหตุนั้น

^๑ ฉ. สมุสฺสยญฺโจ.

อดุดโน ผล์ ปฏิจจ เหตุภาวํ คจฺจนฺตํ
 องฺคํ, การณํ, ธุดงฺคสมาทานเจตนา.
 สમાทานเนนาติ สมากิยติ อริยวํสภูตํ
 จีวรนิยมนํ อปฺปิจฺจตาที วา เอเตนาติ
 สમાทานํ, เตน. ทานเจตนาयाติ
 อตุโก.

ท่านจึงกล่าวว่า 'ดุจกองฝุ่น'. การทรง
 ผ้าบังสุกุล ชื่อว่า บังสุกุละ โดยลบ
 ศัพท์หลังเสีย. ชื่อว่า องค์ เพราะอรรถว่า
 ย่อมไปคืออาศัยผลของตนถึงความเป็น
 เหตุ, คือ การณํ, ได้แก่ เจตนาเครื่อง
 สมาทานธุดงค์. คำว่า **ด้วยการสมาทาน**
 ความว่า ชื่อว่า สมาทานเพราะอรรถว่า
 เป็นเหตุสมาทานการกำหนดจีวร หรือ
 ความปรารถนาล้วนเป็นต้น อันเป็น
 อริยวงศ์. ด้วยการสมาทานนั้น. อธิบายว่า
 ด้วยเจตนาเป็นเหตุให้.

เอเตเนว นเยนาติ ติจีวรธารณํ
 ติจีวรนฺตฺติอาที อติเทสวเสน ทสฺเสติ.

คำว่า **โดยนัยเดียวกันนี้** นี้ ท่าน
 แสดงคำมีอาทิว่า การทรงไตรจีวร ชื่อว่า
 ติจีวร ด้วยอำนาจแสดงเป็นพิเศษ.

ตํ ปิณฺฑปาตนฺตํ ปิณฺฑทานํ ปตฺเต
 ปตฺนํ.

คำว่า **ปิณฑบาตนั้น** ได้แก่
 การยังก้อนข้าวให้ตกไปในบาตร.

อวชณฺทานํ อวิจฺฉินฺนปฺปวตฺติ.
 สปทานนฺตํ ปทํ ปิณฺฑจาริกกิริยา-
 วิเสสนนฺตํ อาห 'อวชณฺแทน
 วิรहितนฺ'ติ อนุชฺรนฺตํ ชฺรปฺปฏิปาฏี
 อนตฺติกุกมฺมาติ อตุโก.

ชื่อว่า **ความขาดตอน** คือความ
 ไม่เป็นไปโดยไม่ขาดสาย. บทว่า การ
เที่ยวปิณฑบาตไปตามแถว เป็นกิริยา-
 วิเสสนของภิกษุผู้เที่ยวไปเพื่อก้อนข้าว
 เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่า 'เว้นจากการ

ขาดตอน'. คำว่า ตามลำดับเรือน
ความว่า ไม่ล่วงลำดับเรือน.

เอกาสเนติ อิริยาปถนุตเรน
อนนตริตาย เอกาย เอว นิสฺสชฺชาย,
เยภฺยฺยวเสน เจตถ อาสนคฺคหณฺ.
โรคาทิกการณฺ ปน สติ นิปชฺชนาทีสุ
เอเกน อิริยาปถนฺ เอว ภฺยชฺชโตปิ
อิมํ ฐตฺตํคํ ปริหฺรติ เอว.

ปตฺตปิณฺฑทิกฺกนฺตติ เอตถ ปตฺต-
สทฺโท สามณฺณวาจึหิ 'ทฺตฺติยาชนํ
ปฏิกฺขิปามี'ติ ปฏิกฺขेषวจณฺ. สามตฺตฺติเยน
'เอกสฺมี เอว ปตฺเต ภาตฺตํ'ติ
ทสฺเสนฺโต อาห 'ทฺตฺติยาชนสฺสา'ติอาทึ.
ปตฺตปิณฺฑทคฺคหณฺ ปตฺตปิณฺฑโทติ อธิ
อุตฺตรปทโลโปติ อาห 'ปตฺต-
ปิณฺฑทคฺคหณฺ ปตฺตปิณฺฑทสณฺณํ
กตฺวา'ติ. สณฺณํ กตฺวาติ นามํ
กตฺวา. เอวํ อุปฺริปิ ปจฺจาสทฺทสฺส

คำว่า ณ อาสนะเดียว ความว่า
ณ ที่นั่งเดียวเท่านั้น โดยไม่มีอิริยาบถ
อื่นคั่นในระหว่างอิริยาบถอย่างใดอย่าง-
หนึ่ง, ก็ในที่นี้ อาสนะศัพท์มีอยู่ด้วย
อำนาจส่วนมาก. แต่เมื่อมีเหตุมีโรค
เป็นต้น ภิกษุแม้ฉันด้วยอิริยาบถหนึ่ง
บรรดาอิริยาบถมีการนอนเป็นต้น ชื่อว่า
ย่อมบริหารฐตงค์นี้ นั้นเทียว.

ศัพท์ว่า บาตร ในคำว่า องค์ของ
ภิกษุผู้ถือเอาก่อนข้าวในบาตรเป็นวัตร นี้
เป็นคำพูดห้ามด้วยคำพูดทั่วไปว่า 'เรา
ห้ามภิกษุที่ ๒'. ว่าโดยความสามารถ
ท่านเมื่อแสดงว่า 'ภักฺตรในบาตรใบเดียว
เท่านั้น' จึงกล่าวคำมีอาทิว่า 'ภิกษุ
ที่ ๒'. พึงเห็นการลบบทเบื้องปลายใน
คำนี้ว่า การถือเอาก่อนข้าวในบาตร
ชื่อว่า ปตฺตปิณฺฑทเหตุ นั้น ท่านจึงกล่าว
'กระทำความสำคัญในก่อนข้าวในบาตร

๑ ไป. ปตฺตนฺตติ.

ปริมกาลสมุพฺพธิ สาเปกฺขตฺตา วุฑฺฒิ.

ปวาริเตนาติ ปวาริตํ กตฺวา
 จิตฺเตนาติ อตฺโถ. เตน ปวารณโต
 ปจฺจณา ลหฺรฺทฺตํ ปจฺจณาตฺตุนฺติ
 ทสฺเสติ. ปจฺจณา ลหฺรฺนฺติ จ ภควตา
 อณฺเฑเฏเตน อตฺติริตฺตการเณน ลหฺรฺ
 อตฺติริตฺตํ โภชนฺนํ อตฺโถ. ชลฺลสฺทฺทสฺส
 ปฏิเสธฺวาจกตฺตา เตน สฺมาทฺตํ
 นการํ คเหตุวา อาห 'น ปจฺจณา-
 กตฺติโก'ติ. สฺมาทานวเสนาติ ธฺตงฺค-
 สฺมาทานวเสน. ปฏิกฺขิตฺตสิทฺธาบเทน
 อณฺเฎเฏตมฺปิ อตฺติริตฺตโมชฺนํ เยน
 โส ปฏิกฺขิตฺตาทิริตฺตโมชฺน. ตสฺเสตํ
 นามํ. ตาทิโส อยฺนฺติ อิมินา
 'ชลฺลสฺกฺกฺกเสว ปจฺจณาตฺเต ปฏิปฺตฺติ
 เอตฺสฺสาติ ชลฺลปจฺจณาตฺติโก'ติ ปทสิทฺธิ
 ทสฺเสติ.

ในการถือเอาก่อนข่าวในบาตร'. คำว่า
 ทำความหมาย ความว่า กระทำชื่อ.
 ท่านกล่าวคำนี้ไว้แม้ครั้งก่อนอย่างนี้
 เพราะศัพท์ว่า ภายหลัง ฟังถึงความ
 เกี่ยวกับกาลข้างต้น.

คำว่า ที่ห้ามแล้ว ความว่า ยืน
 ห้ามแล้ว. เพราะเหตุนี้ ท่านแสดงว่า
 ภัตที่ภิกษุได้แล้วภายหลังจากการห้าม
 ชื่อว่า ปิจฉาภัต. อธิบายว่า อตฺติริต-
 โภชณะที่ภิกษุได้แล้ว เพราะเหตุว่า
 นิดหน่อย ที่พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาต
 ไว้ว่า โภชณะที่ได้ในภายหลัง. เพราะ
 ศัพท์ว่า ชลฺ เป็นคำพูดห้าม ท่านจึง
 ถือเอา น อักษร ที่มีอรรถเสมอกับชลฺ
 ศัพท์นั้น จึงกล่าววว่า 'ภิกษุไม่มีผู้มี
 การฉันปิจฉาภัตเป็นปกติ'. คำว่า ด้วย
 อำนาจสมาทาน ความว่า ด้วยอำนาจ
 สมาทานธุดงค์. ภิกษุผู้ชื่อว่า ฉัน
 อตฺติริตฺตโมชฺนที่ทรงห้ามไว้ เพราะฉัน
 อตฺติริตฺตโมชฺนแม้ที่พระผู้มีพระภาคทรง
 อนุญาตไว้ด้วยปฏิบัติตสิกขาบท. คำนี้
 เป็นชื่อของภิกษุนี้. ด้วยคำว่า ภิกษุนี้ก็
 เป็นเช่นนั้น นี้ ท่านแสดงบทสำเร็จว่า

บริษัทแปงข้าวสารไทยมาร์เก็ตติ้ง จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

'การปฏิบัติในปัจฉิมภัตตรของภิกษุนี้เหมือน
นกชื่อว่า ขลุ นั้นเที่ยว เหตุนั้น ภิกษุนี้
ชื่อว่า ขลุปัจฉิมภัตติกะ'.

ยเถว^๑ สมนุตตุนติ ยัม ยัม เอว
เสนาสนัม เสนาสนปณฺณปาปนเณ ปาปิตัม.

คำว่า เสนาสนะที่ลาดไว้แล้ว
อย่างไรนั้นแล ความว่า เสนาสนะใด ๆ
นั้นเที่ยวอันภิกษุผู้มีหน้าที่ปลูลาดเสนาสนะ
ให้ถึงแล้ว.

เอวัม ปัสสุกุกงฺกาทินัม วิเสสนามานัม
อตุถัม ทสฺเสตฺวา สามณฺณนามสงฺฆาตสฺส
ชฺตงฺกสฺส อตุถัม ทสฺเสตฺตุ 'สพฺพพานิ
ปนเนตานิ'ติอาทิจิ อารทุชฺ. ตตฺถ
สมาทานเนนาติ ปัสสุกุกงฺกาทินัม
สมาทานเจตนาเย. ชฺตวา กมฺปิตา
ตทงฺกปฺปหานวเสน วิทฺธฺสิตา ปจฺจย-
เคธาทิกกา กิเลสสา เยเน โส
ชฺตกิลโส. ตสฺส ภาโว ชฺตกิลเสตฺตัม.
ตสฺมา โย เยหิ สมาทานเนหิ กิเลส
ชฺนาตีติ ชฺโต นาม โหติ, ตสฺส
ตาทเนว กิเลสชฺนนสฺส องฺกานีติ อาห
'ชฺตสฺส ภิกฺขุโน องฺกานี'ติ.

ท่านอาจารย์ครั้งนั้นแสดงเนื้อความ
แห่งชื่อพิเศษมีบังสุกุลิกังคะเป็นต้น
อย่างนี้แล้ว เพื่อแสดงเนื้อความแห่ง
ชฺตงฺกกล่าวคือ ชื่อทั่วไป จึงปรารภคำมี
อาทิจิว่า 'ก็องค์เหล่านี้ทั้งหมด'. บรรดา
คำเหล่านั้น คำว่า ด้วยการสมาทาน
ความว่า ด้วยเจตนาเครื่องสมาทาน
บังสุกุลิกังคะชฺตงฺกเป็นต้น. ภิกษุผู้กำจัด
กิเลสมีความตั้งใจในปัจจัยเป็นต้น คือให้
หวั่นไหว ได้แก่ ขจัดด้วยตทงฺกปฺปหาน
นั้นชื่อว่า ผู้กำจัดกิเลสแล้ว. ภาวะของ
ภิกษุ นั้น ชื่อว่า ความที่ภิกษุกำจัดกิเลส
แล้ว. เพราะเหตุนั้น ภิกษุใด ชื่อว่าเป็น

^๑ ส. ฉ. ย. ยเถว.

คุณชินอุดม

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมาทานภทตา เจตนา, ตัง
 ลกขณเมเตสนนติ **สมาทานเจตนา-**
ลกขณานิ, สมาทานเจตนาตาวเสน วา
 ลกขิตพพานิ. เจตนาสมปยุตตูปิ หิ
 ตมมูลกตตูปา ปรีหรณเจตนา จ
 ธตงคเมวาติ. โส **ปุคฺคโลติอาทินา**
 ธตงคสมาทาเน กตตาริ กรณิ
 สามตถิตโต กิริยิ กมมํ ปวตตนิยญจ
 ทสเสติ. ตตถ กตตูปา จ กรณญจ
 สุปุชนํ. **เยน สมาทิตตีติ** วุตตตตูปา
 ปน **อตถโต** 'คหปติจิวริ
 ปฏิกขิปามี'ติอาทินา ปวตตกายวจิ-
 ปโยคสมาทานกิริยาปี สิทฐา โหติ.

ผู้มีธตะ ด้วยอรรถว่า กำจัดกิเลสทั้งหลาย
 ด้วยการสมาทานเหล่าใด การสมาทาน
 เหล่านั้นของภิกษุหนึ่ง เป็นองค์แห่งการ
 กำจัดกิเลส เหตุหนึ่ง ท่านกล่าวว่า 'องค์
 ของภิกษุผู้ชื่อว่ากำจัด'.

เจตนาเป็นเหตุสมาทาน, เจตนา
 กรรมนั้นเป็นลักษณะของธตงคฺเหล่านี้
 เหตุหนึ่ง ธตงคฺเหล่านี้ ชื่อว่า **มีสมาทาน-**
เจตนาเป็นลักษณะ, หรือธตงคฺเหล่านี้
 พึงกำหนดด้วยอำนาจสมาทานเจตนา. ก็
 ธรรมทั้งหลายแม้ประกอบกับเจตนาและ
 ชื่อว่าเจตนาเป็นเครื่องบริหาร เพราะมี
 สมปยุตธรรมนั้นเป็นมูล จัดเป็นธตงคฺ
 นั้นเทียวแล. ด้วยคำมีอาทิว่า **ผู้สมาทานนั้น**
ได้แก่บุคคล ท่านแสดงถึงผู้กระทำและ
 การกระทำในการสมาทานธตงคฺ และ
 กิริยากรรมและความให้เป็นไปโดยความ
 เป็นบพสามารถสมาทานธตงคฺ. ผู้
 กระทำและการกระทำในการสมาทาน
 ธตงคฺนั้น ฐได้งาย. แต่่ว่าโดยเนื้อความ
 เพราะท่านกล่าวว่า **ธรรมเครื่องสมาทาน**
จึงสำเร็จ แม้กิริยาสมาทานคือกาย-

คุณชินอุดม

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ยา สมาทานเจตนา ตัม ชุตตงคนุตติ
เอเตน สมาทาทพพัม กมมัม ทสเสติ.
นनु จ 'เยน สมายิตี'ติ วุตตจิตต-
เจตสิกธมมสมุเห เจตนาปิ ปฏิจจา,
กถัม สวา เอว สมาทาทพพญเจน
กมมัม ภเวยยาติ. นาย วิโรธ.

ชุตตงคนุตติ หิ สามณฺณโต 'อนาภิ-
พุทธาทินัน อริยานัน วสภูตา
ไปราณา'ติอาทินา ภควตา จ
ปจฺจยสนฺโตสสมาทานสภาวา เจตนา
อิธ อธิปเปตา, ตสฺมา อนาภิสิทุธ
ชุตตงคัม สมาทาทพพภาเวน เอกนฺเตน
คเหตฺวา สสนฺदानปวตฺตมานเจตนา
สมายิตีติ วุจฺจติ. ยายิ เจสา
การณภูตเจตนา, ตมฺมุลิกา ปรีหรณ-
เจตนา จ โยคิโน ชุตตงคเมว.
อริยวสสามณฺเณ ปฏิจฺจตฺตา ไปราณ-
อริยวสภูตานิ หิ เจตนา

ประโยคและวชิประโยคที่เป็นไปโดยนัยมี
อาทิว่า 'ข้าพเจ้าห้ามกฤหบดีจิวร'.

ด้วยคำว่า สมาทานเจตนาเป็นชุตตงคัม นี้
ท่านแสดงกรรมที่พึงสมาทาน. ก็แม้
เจตนาในการประชุมแห่งธรรมคือจิตและ
เจตสิกที่ตรัสว่า 'ธรรมเป็นเครื่อง
สมาทาน' สำเร็จแล้วมิใช่หรือ, เจตนา
นั้นนั้นเทียว พึงเป็นการกระทำโดยอรรถ
ว่าพึงสมาทานได้อย่างไรแล. วาทะนี้
หาผิดไม่.

ก็ด้วยคำว่า ชุตตงคัม นี้ เมื่อว่าโดยสามัญ
ในที่นี้ พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์ถึง
เจตนาที่มีการสมาทานสันโดษในปัจจุ
เป็นสภาพ ด้วยคำเป็นต้นว่า 'เป็นของ
เก่าเป็นวงศ์ของพระอริยะทั้งหลาย มี
พระพุทธเจ้า พระนามว่าอนาภิเป็นต้น',
เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวว่า ชุตตงคัมที่ไม่
สำเร็จในเบื้องต้น ภิกษุถือเอาโดยความ
เป็นอันเดียวกันโดยความเป็นชุตตงคัมที่
ควรสมาทานแล้ว สมาทานด้วยเจตนาที่
เป็นไปในสันดานของตน. ก็เจตนาเป็น
เหตุแม้นี้ได้ และเจตนาเครื่องบริหาร

คุณสิริ เพ็ชรไชย

สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ดัดปุ่บุคคลวิเสสาเปกขาย กรณภูตา
เอว สีขุณตีติ วตติจฉาว
สตตาคารกาโวหารสสุ วิเสสวินิมุตตสสุ
สามณณสสุ อภาวา จ.

มีเจตนาที่เป็นเหตุ นั้นเป็นมูล จัดเป็น
ธาตุของพระโยคีทั้งนั้น. จริงอยู่ เจตนา
แม้ชื่อว่าเป็นอริยวงศ์เก่า เพราะเข้าไป
ในความเสมอกันกับอริยวงศ์ ย่อมสำเร็จ
ว่าเป็นเหตุกระทำ เพราะมุ่งถึงความวิเศษ
แห่งบุคคลนั้น ๆ เพราะเหตุ นั้น ความ
ปรารถนาเที่ยวเป็นไปแล้ว เพราะไม่มี
โวหารว่า สัตว์ผู้กระทำ และความ
เสมอกันที่พ้นจากคุณพิเศษ.

ยัม ปฏิภุจิปติ ตัม วตถุนติ อิมินา
คหปติทานจีวราทินัน ธุดงคเ ปวตตนิยัม
ทสเสติ. ตัม หิ ธุดงคปุปวตติยา
การณตตตา ตณฺหาวิสยตตตา วา
'วตถุน'ติ วุจฺจติ. เอเตน จ
'ปฏิภุจิปิตพพานัน ปฏิภุเขปุปโยชนานิ
เอว ธุดงคานิ, น อณฺเฏวาท-
วตถุเสวนปุปโยชนานี'ติ ทสเสติ.
ตณฺหาเวเสน รูปาทิ อติวิย ลุปฺปติ
อจฺฉินฺทตีติ โลสุโป. ตสฺส ภาโว
โลสุปฺปิ ตณฺหาจาโร. ตสฺส
วิหุสฺสนกิจฺจานิ. ตโต เอว โลสุป-
ปฏิภุเขปุปโยชนานิ นิสฺสโลสุป-
สงฺขาตอปฺปิจฺจตาทิโน สภาเวเน ตัม

ด้วยคำว่า สิ่งที่ห้ามคือวัตถุ นี้ ท่าน
แสดงถึงความที่คฤหบดีทานจีวรเป็นต้น
เป็นไปในธาตุ. ก็สิ่งที่ยำมนั้น ท่าน
เรียกว่า "วัตถุ" เพราะเป็นการณ์เป็นไป
ในธาตุ หรือเพราะเป็นอารมณ์แห่ง
ตัณหา. ก็ด้วยคำนี้ ท่านแสดงว่า
'ประโยชน์คือการห้ามคฤหบดีทานจีวรที่
ห้ามนั้นเที่ยวเป็นธาตุ ประโยชน์คือ
การเสพวัตถุที่อนุญาต หากเป็นธาตุคือไม่'.
ภิกษุยอมละโมบอย่างยิ่ง คือ ย่อมยื้อแย่ง
ซึ่งรูปเป็นต้น ด้วยอำนาจตัณหา เหตุ นั้น
ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้ละโมบ. ภาวะของ
ภิกษุผู้ละโมบนั้น ชื่อว่า ความเป็นผู้
ละโมบ คือ ความเที่ยวไปแห่งตัณหา.

คุณสิริ เพ็ชรไชย

สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วา ปจจุปฏจาเปนฺติ. อริยภูตา
อปฺปิจฺจตาทิสฺสมา สมากาทพฺพ-
วิสยภาเวน ปทฏฺจานานิ เอเตสนฺติ
อปฺปิจฺจตาทิสฺสอริยธมฺมปทฏฺจานานิ.

ชฺดงคฺ์ทงฺหลายมื่อันก่าจัดความละโมบนั้น
เป็นกิจ. เพราะเหตุนั้นนั้นเทียว
ประโยชน์คือการห้ามความละโมบนั้น ย่อม
ยังชฺดงคฺ์นั้นให้ปรากฏตามสภาพ แก่ผู้มี
ความปรารถนาน้อยเป็นต้น กล่าวคือ
ไม่มีความละโมบ. ธรรมมีความ
ปรารถนาน้อยเป็นต้น อันเป็นของ
ประเสริฐ เป็นปทฏฺจานแห่งชฺดงคฺ์เหล่านี้
โดยความเป็นอารมณ์ ที่ควรสมาทาน
เหตุนี้ ชฺดงคฺ์เหล่านี้ มีอริยธรรม มี
ความปรารถนาน้อยเป็นต้น เป็น
ปทฏฺจาน.

'ภควโต สนฺติเก'ติอาทิสฺสชฺดงคฺ์
สภาวสงฺกิลเสสาทิสฺสวิภาควินฺนูปกานํ
สนฺติเก คหิตานมฺปิ โกปภาวโต วุตฺตํ.
เอกสงฺคีตติกสฺสชาติ เอกนิกายสฺส.
อฏฺฐกถาจริยสฺสชาติ โย สวิสฺส
ปคฺุณฺนฏฺฐาย อฏฺฐกถาจริยตฺตํ ปตฺโต,
ตสฺส. สยมฺปิ ยถาวุตฺตานํ ลาภปิ
ชฺดงคฺ์อปฺปิจฺจตาย สมากาทมฺปิ วฏฺฐติ.

คำมีอาทิวา "ในสำนักพระผู้มี
พระภาค" ท่านกล่าวไว้ เพราะชฺดงคฺ์
ทั้งหลาย แม้ที่สมาทานในสำนักของพระ
ผู้ประกาศความแตกต่างแห่งอกุศลธรรม
ความเศร้าหมองตามสภาวะเป็นต้น ไม่มี
ความกำเริบ. คำว่า พระเอกสังคีติกะ
ความว่า พระผู้ทรงนิกายหนึ่ง. คำว่า
พระอรรถกถาจารย์ ความว่า ของพระ
ผู้ถึงความเป็นอรรถกถาจารย์โดยความ
เป็นผู้คล่องแคล่วพร้อมคุณวิเศษนั้น. แม้
ตนเองก็ควรที่จะสมาทานโดยความเป็นผู้

คุณสิริ เพ็ชรไชย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปรารภน้าน้อยในรุดงค์ทั้งที่จะได้พระเถระตามทีกล่าว.

เอตถ จาติ ชีณาสวาทีเถเรสุ
วิชขมาเนสุปี อตตโนว สมาทานสุส
รุหนะ. วตถุนุติ รุดงค์คอปปัจจุตตาย
ปเรหิ อนุญญาตเนสชชิกาทีรุดงค์สุส
กสุสจิจิ เถรสสุ ภาตีกตเถเรน
มชฎมรตเต วิชขุสโตภาเสน สยนปีฎเจ
นิสินนเมว ลหุโส ทิสวา 'เนสชชิกา
นุ โข ตุมเห'ติ ปุฎจสุส
รุดงค์คปปัจจุตาทนตถิ ตาวเทว
นิปชชิตวา ปจจา สยิ สมาทียนวตถุ.

คำว่า ก็แลในการสมาทานด้วยตนเอง นี้
ความว่า แม้เมื่อพระเถระมีพระชีณาสพ
เป็นต้นมีอยู่ในการเพิ่มพูนการสมาทาน
รุดงค์ของตนเทียว. คำว่า เรื่อง ความว่า
เรื่องการนอนทันทีเพื่อปกปิดรุดงค์แล้ว
สมาทานเองในภายหลังของพระเถระรูป-
หนึ่งผู้ถือเนสัชชิกรุดงค์เป็นต้น ที่ทรง
อนุญาตไว้สำหรับภิกษุเหล่าอื่น เพราะ
ความปรารภน้าน้อยในรุดงค์ ถูกพระ-
เถระผู้น้องชายพลันเห็นท่านนั่งอยู่บนที่
จำวัด โดยแสงสว่างแห่งสายฟ้า
ท่ามกลางราตรี ถาว่า 'ท่าน ถือ
เนสัชชิกรุดงค์หรือหนอ'.

๑. ปึงสุกฏิกงคกถาวณณา

๒๔. อุกกฏจัน สมณ-
จิวรสสาปี อปฏิกุเขเป สติปี เยน
รุดงค์คภโท โหติ, ตสเสว

๑. พรรณนาภาวว่าด้วยปึงสุกฏิกังคะ

๒๔. เพราะท่านห้ามกิริยากรรม
ที่เป็นเหตุแห่งการขาดรุดงค์ ในเมื่อยัง
ไม่มีการห้ามสมณจิวรนั้นเทียว ในการ

คุณสิริ เพ็ชรไชย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมาทาน ปฏิบัติตพุดตา สัพพ-
 สาธารณวเสน 'คหปติทานจีวร'
 ปฏิบัติปามี'ติ สมาทานวากย์ ทสฺสิตัง.
 ตตถ ทานคฺคหณํ ปพฺพชิตา
 คณฺหฺนฺตฺติ นิกฺขิตสฺส นิวตฺตนตฺถ.
 เอตฺถาติ ปัสสฺสูกงฺเก.

เอวํ สมาทินฺนรตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 วิธานํ.

ปติตกนฺติ ฉนฺทิตฺตํ. 'อนุรธาปฺเร
 เอกา วิถิ ตาลเวฬิมคฺโค'ติ วทนฺติ.

ททฺโธ ปเทโส เอตฺตฺสชาติ
 ททฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต.

โถกํ รกฺขิตฺวาติ ยตฺตฺตเคน
 กาลเณ อสฺสสามิกนฺติ วิญญาติ
 ตตฺตฺกํ กาลํ อากเมตฺวา.

สมาทานสำหรับภิกษุผู้ปฏิบัติถูกต้องอย่าง
 สูงสุด ท่านแสดงคำกล่าวการสมาทานว่า
 'ข้าพเจ้างดคฤหบดีจีวรถวาย' ด้วย
 อำนาจทั่วไปแก่ชฎงค์ทั้งหมด. ศัพท์ว่า
 ทาน ในคำว่า คฤหบดีทานจีวรนั้น
 มีไว้ เพื่อห้ามคำที่ท่านใส่ไว้แล้วว่า
 บรรพชิตทั้งหลายยอมรับดังนี้. คำว่า
 ในปัจจุสมุทฺติกํคะนี ความว่า ในองค์ของ
 ภิกษุผู้ถือบังสุกุลเป็นวัตร.

คำมีอาทิว่า พระโยคีผู้มีชฎงค์อัน
 ได้สมาทานอย่างนั้น เป็นวิธี.

คำว่า ผ้าที่ตกอยู่ ความว่า ผ้า
 ถูกทิ้ง. อาจารย์ทั้งหลายกล่าวว่า
 'ทางเดินเส้นหนึ่งภายในเมืองอนุรธาบุรี
 ชื่อว่า ทางเดินชื่อตาลเวฬี'.

ผ้าที่ถูกไฟไหม้บางส่วน ด้วย
 อรรถว่า ผ้านี้มีบางส่วนถูกไฟไหม้.

คำว่า รักษาไว้หน้อยหนึ่ง ความว่า
 ภิกษุรู้ว่าผ้าไม่มีเจ้าของด้วยกาลเท่าใด
 รอคอยตลอดกาลเท่านั้น.

คุณสิริ เพ็ชรไชย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สัมมสุส เทมาติ เอวํ ทายเกหิ
 ทินฺนํ. เตหิ ภาเชตฺวา ลทฺธํ
 สนฺธาย วุตฺตํ. เอตสฺมี สมณจิวรสงฺกํ
 โจพภิกฺขาย ลทฺธเ ปัสฺสุกุลสงฺกณฺจ
 นีวตฺตนตฺตมาห 'น ตํ ปัสฺสุกุลนฺ'ติ.
 ภิกฺขุทตฺติเยปิ วินิจฺฉยํ วกฺขามาทิ
 เสโส.

คำว่า ข้าพเจ้าทั้งหลายถวายแก่สงฆ์
 ความว่า ผ้าที่ทายกทั้งหลายถวายแล้ว
 อย่างนี้. คำนั้น ท่านกล่าวไว้หมายเอา
 ผ้าที่ทายกเหล่านั้นได้แบ่งแล้ว. ท่าน
 อาจารย์กล่าวว่า 'ผ้า那不是เป็นผ้า
 บังสุกุล' เพื่อกันความสงสัยสมณจิวรใน
 ผ้านี้ และความสงสัยบังสุกุลในผ้าที่ได้
 มาด้วยการขอผ้า. มีวาทะที่เหลือว่า
 ข้าพเจ้าจักกล่าววินิจฉัยแม่ในผ้าที่ภิกษุ
 ถวาย.

คาเหตุวา ทิยฺยตีติ^๑ ทายเกหิ สัมมสุส
 นิยมิตจิวรโต วสฺสคฺเคน ปัสฺสุกุลิกสุส
 ปาเปตฺวา 'อิทํ ตฺวํ คณฺหาหิ'ติ
 ภิกฺขุหิ ทิยฺยติ. เสนาสนจิวรนฺติ
 'อิมสฺมี เสนาสนเน วสนฺตา อิมํ
 จิวรํ ปรีกฺขณฺชฺตุ'ติ ภิกฺขุหิ วา
 คหฺนฺเจหิ วา ทินฺนํ จิวรํ. ตมฺปิ
 หิ สัมมิกตฺตา น วฏฺฏติ สัมมสุส
 ภิกฺขุหิ วา ทินฺนํ โหตุ คหฺนฺเจหิ
 คหฺปติจิวรฏฺฐาเนเยว ติฏฺฐติ. เตวีสติยา
 อฺปฺปตฺติฏฺฐาเนสุ สัมมิกสุส กตฺถจि

คำว่า แจกจ่ายถวายให้ ความว่า
 ภิกษุทั้งหลายแจกให้ถึงแก่ภิกษุผู้ถือผ้า
 บังสุกุลตามลำดับพรรษาจากจิวรที่เหล่า
 ทายกกำหนด ถวายสงฆ์ว่า 'ขอท่าน
 จงรับจิวรผืนนี้'. คำว่า จิวรประจำ
 เสนาสนะ ความว่า จิวรที่ภิกษุทั้งหลาย
 กิติ ที่คฤหัสถ์ทั้งหลายกิติถวายด้วยคำว่า
 'ภิกษุทั้งหลายอยู่ในเสนาสนะนี้ จงใช้สอย
 จิวรผืนนี้'. ก็จิวรผืนนั้นหาควรไม่ เพราะ
 เป็นของสงฆ์ จิวรที่ภิกษุทั้งหลายก็ตาม
 คฤหัสถ์ทั้งหลายก็ตาม ถวายแก่สงฆ์

^๑ ฉ. ทิยติ.

วิสุทธิธรรมรังษณฺวิภา.ป-ท.๑-๑๓

คุณศิริ เพ็ชรไชย
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อปวิภูจตุตา อาห 'น ตํ ปัสสุกุลน'ติ.
 ตํ ภิกขุทตติยํ นาม ปัสสุกุลํ น
 โหตีติ อตุโถ. กถมฺปน โหตีติ โน
 คาเหตุวา^๑ ทินฺนเมวาทิ ปัสสุกุลิกสฺส
 วสฺสกุเคน อคาหาเปตฺวา อตุตโน
 วสฺสกุเคน กหิตํ สกสนฺตกเมว วา
 ภิกขุณา ทินฺนํ ภิกขุทตติยํ นาม
 ปัสสุกุลํ โหตีติ อตุโถ. อิทานิ
 ภิกขุทตติเย เอกโต สุตฺตกาทิวิปาคํ
 ทสฺเสตุ 'ตตฺตราปี'ติอาทิ วุตฺตํ.

จิวนั้นตั้งอยู่ในฐานะคหบดีจิวนั้นเอง.
 ท่านอาจารย์กล่าวว่า "ผ้าชิ้นไม่เป็นผ้า
 บังสุกุล" เพราะจิวนั้นเป็นของสงฆ์
 ไม่จัดเข้าอยู่ในฐานะใดฐานะหนึ่ง บรรดา
 ฐานะที่เกิดจิวนั้น ๒๓ ประการ. อธิบายว่า
 ผ้าชิ้นชื่อว่าผ้าที่ภิกษุถวาย ไม่เป็นผ้า
 บังสุกุล. เพื่อป้องกันคำถามว่า ก็ผ้าชิ้น
 เป็นอย่างไร ท่านจึงกล่าว ผ้าชิ้น ที่ไม่
 ได้แจกให้เท่านั้น จัดเป็นผ้าบังสุกุล
 อธิบายว่า ผ้าที่ไม่ได้แจกด้วยนัยพรรษา
 ภิกษุผู้ถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ถือเอา
 ตามลำดับพรรษาตน หรือผ้าที่มีอยู่เป็น
 ของตนซึ่งภิกษุถวาย ชื่อว่าเป็นผ้า
 บังสุกุลที่ภิกษุถวาย. บัดนี้ เพื่อแสดง
 จำแนกผ้าบริสุทธิฝ่ายเดียวเป็นต้น ในผ้า
 ที่ภิกษุถวายท่านกล่าวคำมีอาทิว่า "แม้
 ในผ้าที่มีได้แจกจ่ายถวายให้."

ตตฺตราปีติ โน คาเหตุวา ทินฺนเม
 ภิกขุทตติเยปิ. เอกโตสุตฺตกานฺติ 'ตฺว
 อิทํ กณฺหาหี'ติ หตุเถ อทตฺวา
 ปาทมฺมุเล จปีตํ รติกาทีสุ ฉนฺนุจิตฺตจิวนํ

คำว่า แม้ในผ้าที่มีได้แจกจ่ายถวายให้
 นั้น ความว่า แม้ในผ้าที่ภิกษุถวายที่ยัง
 ไม่ได้แจกให้. คำว่า ผ้าบริสุทธิฝ่ายเดียว
 ความว่า ผ้าที่ทายกไม่ได้ถวายที่มือทอด

^๑ ฉ. คาหาเปตฺวา.

วีย ปัสสุกุลิกภาวสุส สุทุธิยา โหตีติ
 วุตตํ, ปาทมฺุเล จเปตฺวา ทินฺนํ^๑
 สมณฺเณนาติ อธิปฺปาโย. อิทฺถจ
 มฺุทฺกานํ อุกฺกฏฺจปริจฺเจโท. สมณฺเณ
 ปน หตฺถเก จเปตฺวา ทินฺนํมฺุปี
 คณฺ्हโก มฺุทฺโกว. เตเนว 'ยํ
 หตฺถเก จเปตฺวา ๗เปฯ อฺนุกฺกฏฺจจิวรํ
 นามา'ติ วุตตํ.

ไว้แทบเท้า ด้วยพูดว่า "ขอท่านจงรับ
 ผ้านี้" ท่านกล่าวว่า ย่อมบริสุทธฺิสำหรับ
 ภิกษุผู้ถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ดุจจิวรที่
 เขาทิ้งไว้ที่ตรอกเป็นต้น, อธิบายว่า ผ้า
 ที่สมณะถวายเป็นไว้แทบเท้า. ก็ผ้านี้
 เป็นการกำหนดอย่างสูง สำหรับภิกษุผู้
 ถือผ้าบังสุกุลอย่างเพลลา. แต่ผู้ถืออย่าง
 เพลลาจับผ้าแม้ที่สมณะวางไว้ให้ในมือได้
 แท้. เพราะเหตุนั้นนั้นเทียว ท่านจึงกล่าว
 ว่า "ผ้าใด ที่ภิกษุได้มาโดยท่ายกวางไว้
 ในมือแล้ว ผ้านั้น ชื่อว่าจิวรอย่างไม่
 อุกฤษฏ์".

เตสุติ อุกฺกฏฺจมชฺฉิมมฺุทฺเกสุ.
 รุจฺฉิยาติ ฉนฺนํ. ขนฺุติยาติ ทิยฺยมาณฺสุส
 อธิวาทนฺกฺขณฺุติยา, ปรีโภคาธิปฺปเยนาติ
 อธิปฺปาโยติ. เอเตน 'อตฺตโน
 ธารณฺปรีโภครุจฺฉิยา อภาเวปี - คิหิณํ
 ปสาทานฺรฺกฺขณฺุติเตหิ ทิยฺยมาณํ
 อปฺปฏิกฺขิปิตฺวา ปเรสํ ทสฺสามีติ สาทิตํ
 อานนฺุทฺถเถราทินํ วีย ธฺุตฺถคภทฺาย
 โหตี'ติ ทสฺเสติ.

คำว่า บรรดาผู้ถือผ้าบังสุกุลเป็น
 วัตรนั้น ได้แก่ ผู้ถืออย่างเคร่ง ๑ ผู้ถือ
 อย่างกลาง ๑ ผู้ถืออย่างเพลลา ๑. คำว่า
 ตามชอบใจ ความว่า ตามพอใจ. คำว่า
 ด้วยความถูกต้อง ความว่า ด้วยความอดทน
 คืออดกลั้นต่อผ้าที่เขาถวาย, อธิบายว่า
 ตามประสงค์จะบริโภคนั้น. ด้วยคำนี้
 ท่านแสดงว่า ผ้าที่ภิกษุยินดีว่า "แม้เรา
 เองไม่มีความพอใจที่จะเก็บไว้และใช้สอย

^๑ โป. ทินฺนํกนฺุติ.

คุณศิริ เพ็ชรไชย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จึงไม่ห้ามผ้าที่ทากยเกล้าให้เพื่อตามรักษาความเลื่อมใสของพวกคฤหัสถ์แล้วจักให้ภิกษุเกล้าอื่นต่อไป" จึงมีเพื่อทำลายธาตุคังค ดุจผ้าของพระอานันทเถระ เป็นต้น".

อุปสมบทนุสมนนตรี อาจารย์เยน
 วุตเตส อุตตนา จ ปฏิญญาเตส
 จตุส นิสสเยส ทุตินิสสยานุรูป
 ปฏิปตติยา สภาโว. อารกขทุกขภาโว
 บังสกุลสส โจเรหิ อปตถนียตาย,
 ตโต เอว ปริโภคตณฺหาย อภาโว.
 อปฺปานิ อปฺปาคุฆานิ. อนวชฺชานีติ
 อนวชฺชสมฺภูจฺจณปริโภคานิ. ปาสาทิ-
 กตาทิ โลกสฺส ลุขปสนฺนตฺตา
 ปเรสํ ปสาทาวหตฺตา บังสกุลธารณํ
 อปฺปิจฺจตาทิกุณฺหานํ ผลนฺติ อาท
 'อปฺปิจฺจตาทินํ ผลนฺิปฺผลตฺตี'ติ. ตเทว
 อฺปริ ปฏิปตฺติยาการณนฺติ อาท
 'อนฺุพฺรุหนนฺ'ติ.

มีความปฏิบัติสมควรแก่นิสัยที่ ๒
 บรรดานิสัย ๔ ที่อาจารย์กล่าวถัดจาก
 อุปสมบทเสร็จและที่ตนเองปฏิบัติไว้.
 ไม่มีความลำบากในการรักษา เพราะผ้า
 บังสกุลพวกโจรไม่ปรารถนา, ถัดจาก
 นั้นนั้นเทียว ไม่มีต้นหาในการใช้สอย.
 เป็นของเล็กน้อย คือมีค่าน้อย. เป็นของ
 หาโทษมิได้ คือ เป็นของบริโภคที่หา
 โทษมิได้เป็นสมุฏฐาน. คำว่า ความเป็น
 ผู้นำเลื่อมใส ความเป็นผู้นำความเลื่อมใส
 มาแก่ชนเหล่าอื่น เพราะชาวโลกเลื่อมใส
 ความเศร้าหมอง คือ การทรงผ้าบังสกุล
 เป็นผลแห่งคุณมีความเป็นผู้มีความ
 ปรารถนาลittleเป็นต้น เหตุนั้น ท่านจึง
 กล่าวว่า 'ธุดธรรมมีความมักน้อยเป็นต้น
 อำนวยผลให้สำเร็จ'. คำนั้นนั้นแลเป็น
 เหตุให้ปฏิบัติสูง ๆ ขึ้นไป เหตุนั้น ท่าน
 จึงกล่าวว่า 'มีการเพิ่มพูนสัมมาปฏิบัติ'.

จอมพลประภาส จารุเสถียร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ยตีติ สณฺณโต ภิกฺขุ. โลกครุณา
 ยํ บัํสุกฺลํ ฐาวิตํ, ตํ โโก น
 ฐาเรยฺยาติ โยชนา. ปฏิญฺญํ
 สมฺนุสฺสรนฺติ อุปสมฺปทมาลเก 'ตตฺถ
 เต ยาวชีวํ อสุสาโห กรณียो'ติ
 วุตฺเต 'อาม ภนฺเต'ติ สํสมฺมุขา
 ทินฺนํ ปฏิญฺญํ อฺนุสฺสรนฺโต.
 โยคาจารานุกุลมฺหิติ โยคสฺส อฺนุรูปे.

คำว่า ผู้สำรวจ ความว่า ภิกษุผู้
 สำรวม. มีวาจาประกอบความว่า ผ้า
 บังสุกุลใด ที่พระผู้เป็นครูของโลกก็ยัง
 ทรงใช้ใครจะไม่พึงทรงผ้าบังสุกุลนั้นเล่า.
 คำว่า เมื่อตามระลึกถึงปฏิญญา ความว่า
 เมื่อพระอุปัชฌาย์กล่าวว่า "ในผ้าบังสุกุล
 นั้น เธอพึงกระทำความขวนขวาย
 ตลอดชีวิต" เมื่อตามระลึกถึงคำปฏิญญา
 ที่ให้ไว้ต่อหน้าประชุมสงฆ์ว่า "ข้าแต่
 ท่านผู้เจริญ กระผมขอรับไว้ ดังนี้ใน
 โรงอุโบสถ. คำว่า อ้อนุกุลแก่การ
 บำเพ็ญเพียร ความว่า ที่เหมาะสมแก่
 การประกอบความเพียร.

บัํสุกฺลิกงฺกถาวณฺณนา นิฏฺฐิตา.

พรรณนาภทว่าด้วยบัํสุกฺลิกงฺกคะ จบ.

๒. เตจวีริกงฺกถาวณฺณนา

๒. พรรณนาภทว่าด้วยเตจวีริกังคะ

๒๕. จตฺตตฺถจิวรนฺติ อธิฏฺฐานุปกํ
 นิवासนปารุปนารหํ สนฺธาย วุตฺตํ.
 เตน นิवासนปารุปนรหานํ จตฺตตฺถก-
 นิสีทนาทินํ อวสุสํ คหณียฺยานํ

๒๕. คำว่า ผ้าจีวรผืนที่ ๔ นี้ ท่าน
 กล่าวหมายถึงผ้าจีวรควรแก่การนุ่งห่ม
 ถึง ความเป็นผ้าอธิษฐาน. เพราะเหตุนั้น
 ย่อมเป็นอันท่านแสดงว่าผ้านิสีทนะอันเป็น

จอมพลประภาส จารุเสถียร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงฺกมฺมปารุปนํ ๑๕๗-๑๕๘

อปปฏิภูขิตพพตา ทสฺลิตา โหติ.

ผืนที่ ๔ เป็นต้น อันควรแก่การนุ่งและห่ม ที่คฤหัสถ์นำมานอกฤดูฝนไม่ควรถูกห้าม.

จิวรทุสฺสํ ลมิตฺวาติ ปุราณํ ติจิวเร
นวจิวรกรณตฺถาย ทุสฺสํ ลมิตฺวา.
ตาว นิกฺขิปิตพพนฺติ ยทิ
ทสาหพฺภนฺตเร นิปฺชฺชิสฺสติ
อนธิฏฺฐหิตฺวา โน เจ ปริกฺขารโจพฺนติ
อธิฏฺฐหิตฺวา ยาว รชฺชนกมฺมณีฏฺฐาณา
นิกฺขิปิตพพํ. อนธิฏฺฐิตํ หิ
ทสาหาติกฺกเม นิสฺสคฺคิยํ โหติ,
ชฺตงฺเคน อาปตฺติ ปฺริหาราภาวา.

คำว่า ได้ผ้าสำหรับทำจีวรมาแล้ว
ความว่า ได้ผ้ามาเพื่อทำจีวรใหม่ใน
ไตรจีวรชุดเก่า. คำว่า ฟึ่งเก็บไว้ได้
ตราบนั้น ความว่า ถ้าสำเร็จภายใน ๑๐
วัน ไม่ต้องอธิษฐาน ถ้าไม่สำเร็จ
ต้องอธิษฐานว่าเป็นผ้าบริวาร ถึงเก็บไว้
จนถึงทำการย้อมเสร็จ. ก็ผ้าที่ยังไม่ได้
อธิษฐาน เป็นนิสสัคคิยเพราะเกิน ๑๐
วัน, ภิกษุ นั้น เป็นอาบัติด้วยชฺตงค์ เหตุ
ไม่มีการบริหาร.

โทโส นตฺถิติ จตฺตตฺถจิวรสาทียนโทโส
นตฺถิ รชฺชิตฺวา ปารุปีตฺวา จ
ปุราณจิวรานํ ฉทฺเทตพฺพโต. เตนาห
'รชิตกาลโต'ติอาที. นิกฺขิปิตํ น
วฏฺฐตีติ นิฏฺฐิตเ รชเน ปุณ อรุณํ
อุฏฺฐาเปนตฺสส ชฺตงฺคเกโท โหตีติ
อธิปฺปาโย. ชฺตงฺคโจโรติ เอวํ นิจยํ
สนฺนิธิ กโรนฺโต ภิกฺขุ ชฺตงฺเคน
ปฺริจฺฉินฺโน มหาโจโร นาม โหติ.
อสุธาติ เตจิวริกงฺคสฺส.

คำว่า โทษหาไม่มี ความว่า ไม่มีโทษ
ในการยিনตีผ้าจีวรผืนที่ ๔ เพราะจีวรเก่า
ที่ย้อมและห่มแล้วต้องทิ้งไป. เพราะ
เหตุ นั้น ท่านจึงกล่าวคำมีอาทิว่า 'แต่
กาลที่ย้อมแล้ว'. คำว่า จะเก็บไว้ไม่ควร
อธิบายว่า เมื่อย้อมเสร็จแล้ว ภิกษุให้
อรุณตั้งขึ้นอีก ชฺตงค์ย้อมขาด. คำว่า
เป็นชฺตงค์โจร ความว่า ภิกษุเมื่อกระทำ
การสังสมคือเก็บสะสมไว้แบบนี้ ขาดจาก
ชฺตงค์แล้ว ย้อมเป็นผู้ชื่อว่า มหาโจร.
คำว่า นั้น คือภิกษุผู้ถือเตจิวริกงคชฺตงค์.

จอมพลประภาส จารุเสถียร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิวาเสตุ น วฏฐิตีติ เอตถ
 'วตตเภททุกกฏน'ติ เกจิ วทนฺติ.
 'ทูปฺปริโภคา น วฏฐิตี'ติ อญฺเฆ
 อปเร ปน. 'สงฺฆาภิยา ปลลตถ-
 กรณาภิปฏิกุเขปวจนานุโลมโต อนาจาร-
 มตฺตํ ตตถ ตตถ อापตฺตี'ติ อิํ ยุตฺตํ.
 เตนาห 'อิทมสฺส ๕เปฯ วตฺตน'ติ.
 อสฺสาติ อุกกฏจสฺส อรญฺเฆ
 ชนสญฺจาราภาวโต อนฺตรวาสกมตฺเตนาปิ
 โธวนาที กาทุ วฏฐิตีติ อห
 'อารญฺณิกเก' ปนา'ติอาที. อาสนนฺเนติ
 จีวรสฺส อาสนนฺเน.

ในคำว่า จะนุ่ง(สังฆาฏิ)ไม่ควร นี้
 อาจารย์บางพวกกล่าวว่า 'เป็นทุกกฎ
 เพราะทำลายวัตร'. แต่อาจารย์เหล่าอื่น
 อีกพวกหนึ่งกล่าวว่า 'ไม่ควร เพราะเป็น
 การใช้สอยอย่างทราม'. คำที่เหมาะสม
 คือคำนี้ว่า 'เป็นอาบัติในประโยคนั้น ๆ
 เพียงการไม่ประพฤติ โดยอนุโลมตาม
 คำที่ห้ามไว้มีการทำการรัดเข้าด้วยผ้า
 สังฆาฏิเป็นต้น'. เพราะเหตุนั้น ท่าน
 กล่าวว่า 'นี้เป็นวัตรในเสนาสนะชายบ้าน
 สำหรับภิกษุผู้ถือเตจิวริกังคะ'. คำว่า
 นั้น ความว่า ภิกษุผู้ถือธุดงค์อย่างอุกฤษฏ์
 ควรทำการชักเป็นต้น แม้ด้วยเพียงผ้า
 อันตรวาสก เพราะในป่าไม่มีผู้คนสัญจร
 เหตุนั้น ท่านกล่าวคำมีอาทิว่า 'ส่วนผู้
 เป็นอารัญญิกะ'. คำว่า ที่ใกล้ ความว่า
 ที่ใกล้จีวร.

ตตฺรฏฺฐกปจฺจตฺตรณนฺติ ตสฺมี อาสนเน
 ปจฺจตฺตรณวเสน จปิตํ รชนกาสาวมยํ
 สํฆิกํ, อญฺณปุกฺคสิกํ วา ปจฺจตฺตรณํ.
 ปรีหริตุํ น วฏฐิตีติ อตฺตโน

คำว่า ผ้าปูนอนอันเป็นของมีอยู่ใน
 เสนาสนะนั้น ความว่า ผ้าปูนอนอันเป็น
 ของสงฆ์หรืออันเป็นของเฉพาบุคคลอื่น
 ย้อมน้ำฝาดวางไว้บนอาสนะนั้นโดยเป็น

๑ น. อารญณเก.

โคเปตวา ปริหริตุ น วฏฺฐติ.
 อนฺตรนฺตรา ปริภุญฺชิตฺตุนฺติ ตาว
 กาลิกวเสน นิจฺจกัลลํ ปริหริตฺวาปิ
 อนฺตรนฺตรา ปริภุญฺชิตฺตํ วฏฺฐติ.
 จตฺตุนฺติ นิवासนปารุปนารหํ. เตนาห
 'อํสกาสาวัน'ติ. ปารุปนจิวเร เสทาภิ-
 มลลเนปนิวารณตฺถํ อํเส ปจมํ
 ปารุปิตพฺพํ กาสาวนฺติ อตฺถโก.
 วิตฺถารโต วิทตฺถิตฺติ อธิฏฺฐานสฺส
 อปฺปโหนกวิตฺถารปฺปมาณทสฺสนํ. เอเตน
 อธิฏฺฐานปฺปโหนกวิตฺถารโต โอนกํ
 วฏฺฐิตฺติ ฅาปิตํ โหติ. ติทตฺถเมวาทิ
 อิทมฺปน วินโยคปฺปมาณมตฺตทสฺสนํ.
 เตน ตโต กิณฺจิ อธิเกปิ อธิฏฺฐานป-
 ปโหนกตาภาวา วิโรธ นตฺถเว.

กายบริหารเกนาติ สีตาทีหิ กายสฺส
 ปฺปหารणे นิยฺตเตน. อปฺปสฺมารมฺภตาทิ
 อติเรกจิวรานํ โอตาปนสํหรณาภิ-
 กิจฺจามาเวน อปฺปกิจฺจตา.

เครื่องปลาด. คำว่า ไม่ควรรักษาไว้
 ความว่า ไม่ควรคุ้มครองรักษาไว้เพื่อตน.
 คำว่า ใช้ในระหว่าง ๆ ความว่า แม้
 รักษาไว้ตลอดกาลเป็นนิจ ด้วยอำนาจ
 เป็นของเฉพาะกาล แล้วใช้ในระหว่าง ๆ
 ย่อมควรก่อน. คำว่า ผ้าผืนที่ ๔ ได้แก่
 ผ้าที่ควรแก้การนุ่งและห่ม. เพราะเหตุนั้น
 ท่านกล่าวว่า 'ผ้าอังสะ'. อธิบายว่า
 ผ้าที่คลุมบนปาก่อน เพื่อกำจัดสิ่งที่จับคือ
 มลทินมีเหงื่อเป็นต้นในจิวรที่ห่ม. คำว่า
 กว้างประมาณ ๑ คืบ ความว่า มีการ
 แสดงถึงประมาณด้านกว้างไม่พอแก่การ
 อธิษฐาน. ด้วยเหตุนั้น ย่อมเป็นอันให้รู้
 กันว่า ผ้าที่เล็กกว่าด้านกว้างไม่พอแก่
 การอธิษฐาน ย่อมควร. แต่คำว่า
 ประมาณ ๓ ศอกเท่านั้น นี้ เป็นการ
 แสดงเพียงประมาณในการใช้. เพราะ
 เหตุนั้น แต่นั้นผ้าอะไร ๆ ย่อมไม่ผิด
 เพราะแม้ผ้าผืนใหญ่ พอแก่การอธิษฐาน.

คำว่า อันเป็นเครื่องบริหารกาย
 ความว่า พอดีในการบริหารกาย จาก
 ความหนาวเป็นต้น. คำว่า ความเป็นผู้มี
 กิจที่ปรารภน้อย ความว่า ความเป็นผู้

จอมพลประภาส จารุเสถียร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปตเตหิ จรณา นิพพตติ ยสฺส
โส สปัตตจโรณ ปกฺขิ, เตน สหิตโต
สปัตตจโรณ.

เตจิวริกษุคกถาวณฺณนา นิฏฺฐิตา.

มีกัษน้อยเพราะไม่มีกัษมีการตาทและเก็บ
อติเรกจิวรเป็นต้น.

นกใดมีการไปและกลับด้วยปีก
นกนั้น ชื่อว่า ใช้ปีกบินไป, นกตัวไป
พร้อมกับปีกนั้น ชื่อว่า ตัวใช้ปีกบินไป.

พรรณนาถาว่าด้วยเตจิวริกษุคกัษ จบ.

๓. ปิตทปาติกษุคกถาวณฺณนา

๒๖. อติเรกถาภนฺติ ปิตทพิยาโลป-
โกชนโต อติเรกวเสน อนุญญาตลาภ.

สัฆภตฺตาทิสฺส สกฺลสฺส สัฆสฺส
ทาทพพภตฺต สัฆภตฺต. กติปเย ภิกษุ
อุทฺทิสิตฺวา ทาทพพภตฺต อุทฺทเทสภตฺต.
สพฺเพ ภิกษุ, กติปเย วา อชฺชตนาย
วา สุวตนาย วา นิมนฺเตตฺวา
ทินฺนํ นิมนฺตินฺนํ. ทายกานํ นามานิ

๓. พรรณนาถาว่าด้วยปิตทปาติ-
กัษกะ

๒๖. ถาว่า อติเรกถาภ ความว่า
ลาภที่ทรงอนุญาตไว้ ด้วยอำนาจเกินไป
จากการบริโภคคำข้าว.

บรรดาภตฺตรที่ถวายเป็นต้น
ภตฺตรที่เขาถวายเป็นทั้งสิ้น ชื่อว่า ภตฺตรที่
เขาถวายเป็น. ภตฺตรที่ถวายเจาะจงภิกษุ
๒-๓ รูป ชื่อว่า ภตฺตรที่เขาถวายเจาะจง.
ภตฺตรที่เขานิมนต์ภิกษุจำนวนมากหรือภิกษุ
๒-๓ รูป เพื่อฉันวันนี้หรือวันพรุ่งนี้แล้ว

๑ ไป. นิมนตภตฺต.

จอมพลประภาส จารุเสถียร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงวนลิขสิทธิ์ | ๒๕๖๓

ลิขิตวา คหิตสลากาน วเสน
 ทาดพพภตต์ สลากภตต์. เอกสมมี
 ปกฺเข เอกทิวสํ ทาดพพภตต์
 ปกฺจิกํ. อุโปสเถ ทาดพพภตต์
 อุโปสถิกํ. อุโปสถานนุตทิวเส
 ทาดพพภตต์ ปาฏิปทิกํ. อากนฺตูกาทินํ
 ทาดพพภตฺตานิ อากนฺตูกภตต์ ๗เปฯ
 คิลานุปฏฐากภตต์.

ถวาย ชื่อว่า ภัตฺรในที่นิมนต์. ภัตฺรที่
 ถวายด้วยอำนาจสลากที่จดชื่อทายก
 แล้วรับไว้ ชื่อว่า ภัตฺรที่ถวายโดยสลาก.
 ภัตฺรที่ถวาย ๑ วัน ใน ๑ ปักษ์ ชื่อว่า
 ภัตฺรถวายประจำปักษ์. ภัตฺรที่ถวายใน
 วันอุโบสถ ชื่อว่า ภัตฺรถวายประจำวัน
 อุโบสถ. ภัตฺรที่ถวายในวันสุดท้ายแห่ง
 วันอุโบสถ ชื่อว่า ภัตฺรที่ถวายประจำวัน
 ปาฏิบท. ภัตฺรที่ถวายแก่ภิกษุผู้จรมมา
 เป็นต้น ชื่อว่า ภัตฺรเพื่อภิกษุอาคันตุกะ
 ๗๗ ชื่อว่า ภัตฺรเพื่ออุปัฏฐากภิกษุ
 อาพาธ.

วิหารํ อุทฺทิสฺส ทาดพพภตต์
 วิหารภตต์. ตตฺรปูปาทภตต์ วา.
 ชฺรเคเห จเปตฺวา ทาดพพ ภตต์
 ชฺรภตต์. คามวาสีหิ วาเรน
 ทาดพพภตต์ วารภตต์.

ภัตฺรที่ถวายอุทฺทิสฺสวิหาร, หรือภัตฺรที่เกิด
 ขึ้นในวิหารนั้น ชื่อว่า ภัตฺรประจำ
 วิหาร. ภัตฺรที่ถวายวางไว้บนเรือนใกล้วัด
 ชื่อว่า ภัตฺรประจำบ้านใกล้วัด. ภัตฺรที่
 ชาวบ้านทั้งหลายถวายตามวาระ ชื่อว่า
 ภัตฺรที่ถวายโดยวาระ.

เอตานิ ปน สพฺพานิ สํขํ อุทฺทิสฺส
 ทินฺนตฺตา "น สาทิตพฺพานี"ติ วุตฺตานิ.
 ปุคฺคกฺลิกวเสน ทินฺนทานิ ปน
 สํขภตฺตสลากภตฺตวชฺชิตานิ ปิณฺฑ-
 ปาติกานํ วฏฺฏนฺติ. สาทิตุํ วฏฺฏตีติ

ก็ภัตฺรเหล่านี้ทั้งหมด ท่านกล่าวว่า "ไม่
 ควรยินดี" เพราะเขาถวายอุทฺทิสฺสสงฆ์.
 ส่วนภัตฺร ที่เขาถวายด้วยอำนาจบุคคล
 เว้นสังฆภัตฺรและสลากภัตฺรเสีย ย่อม
 ควรแก่ภิกษุผู้ถือบิณฑบาตเป็นวัตร.

จอมพลประภาส จารุเสถียร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภิกษาปรียาเยน วุตตตตตต. เกสชช-
 จีวราทิปฏิสยุตตต. นีรามิสสลากา.
 วิหารเร ปกุกภตตตมปีติ สัมสส
 อตตถาย ทายเกหิ วิหารเร ปกุกภตตตมปี
 อภิหฏภิกขตตต. วฏฏติ.

ปรทวารเรติ เกสสท ทวารปมฺขา.
 เอเตน "วิหาราทิสฺส ปตตตี น วฏฏตี"ติ
 ทสฺเสติ. ปฏิกุกมมฺนฺติ คามเม ปิณฑทาย
 จริตฺวา ตโต ภูณฺชนตตถาย ปฏิกุกมมฺนฺติ
 ปฏินิวตตตตต. เอตตถาติ ปฏิกุกมมฺนฺ.
 อาธารตตเถ เจตฺ อุปโยคฺวจฺนํ.
 อาสนสาลายํ ภูณฺชนตตถาย นิสินฺโน
 อหริตฺวา ทินฺนภิกขมฺปิ คณฺหาตีติ
 อตตโก. ปุณทิวสายาติ ตตติยทิวสตตถาย.
 เสริวิหารสฺขมฺนฺติ อปรายตตตวิหริกสฺขํ.
 อริยวฺโสติ อริยวฺสเทสนา. ปริหีนาคิ
 ฐมฺมรสโต วิหีนา.

เพราะคำว่า จะยินดีภัตต์เหล่านั้นก็ควร
 นี้เป็นคำที่ท่านกล่าวไว้โดยอ้อมว่าภิกษา.
 สลากที่เกี่ยวข้องกับยาและจีวรเป็นต้น
 ชื่อว่า สลากไม่มีอมิส. คำว่า แม้ภัตต์
 ที่ทายกทั้งหลายหุงในวิหาร ความว่า
 ภัตต์ที่ทายกทั้งหลายหุงในวิหารเพื่อ
 ประโยชน์แก่สงฆ์ ย่อมควร เพราะเป็น
 ภิกษาที่ทายกนำมา.

คำว่า ประตูปบ้านหนึ่ง ความว่า
 ยืนเฉพาะหน้าประตูเรือน. ด้วยคำนี้
 ท่านแสดงว่า "ยืนที่วิหารเป็นต้นรับบาตร
 ให้ไป ไม่ควร". คำว่า เวลากลับ ความว่า
 ชื่อว่า เวลากลับ ด้วยอรรถว่า เป็นเวลา
 ที่ภิกษุทั้งหลายเที่ยวไปบิณฑบาตในบ้าน
 กลับมา กลับออกมากจากบ้านนั้นเพื่อ
 ต้องการฉัน. ก็คำนี้ เป็นเหตุยาวิภัตติลง
 ในอรรถว่าใน. อธิบายว่า ภิกษุถือ
 บิณฑบาตเป็นวัตร นั่งในโรงฉันเพื่อ
 ต้องการฉัน รับแม้ภัตต์ที่เขานำมาถวาย
 ได้. คำว่า ในวันอีกวันหนึ่ง ความว่า
 เพื่อประโยชน์ในวันที่ ๓. คำว่า ความสุข
 ในการอยู่โดยเสรี ความว่า ความสุข
 ในการอยู่ไม่เนื่องด้วยผู้อื่น. คำว่า อริยวงศ์

จอมพลประภาส จารุเสถียร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนุชฌนจรณสส วิริเยน
 ปตตพพโต โภสชชนิมมถนตา.
 นินนตฺรสุขปฏิจฺจนนฺคมนาทีโต เสขีย-
 ปฏิปตฺติปุรณํ. นิมนฺตนาที อสาทิ-
 ยนฺตสฺส มตฺตตาย ปิณฺฑทิกถนโต
 อปรโปสิตา. สยํ อคฺนตฺวา ทาตุ
 อสกฺโกณฺตนาํ อนุชฺรํ คนฺตฺวา
 ภิกฺขาคถนโต ปฺรานุกฺคหกริยา.
 อนุติมาชีวิกาย อวฺภูจาเนน
 มานปฺปหานํ. มิสฺสกกภตฺเตน ยาปนโต
 รสตณฺหานิวารณํ. อนาปตฺติตา
 นิมนฺตนาสมฺปฏิจฺจนนฺเนน.

จตุสฺส ทิสาสฺส อปฺปฏิหตคฺมโน
 จาตุทฺทีโส. ตตฺถ การณํ ปิณฺฑทียา-
 โลปสนฺตฺตฺวโรติอาทิวิสฺเสนตฺตเยน ทสฺสิตํ.
 อาชีวสฺสาติ อาชีโว อสฺส. สฺมุเมธโสติ
 สฺนุทฺรปณฺโณ.

เป็นการแสดงถึงวงศ์แห่งพระอริยะ. คำว่า
 เสื่อมเสียไป ความว่า เสื่อมแล้วจาก
 ธรรมรส.

ชื่อว่า ความยำยี้ความเกียจคร้าน
 เสียได้ เพราะการเที่ยวไปตามลำดับเรือน
 สำเร็จได้ด้วยคามเพียร. ชื่อว่า ได้
 บำเพ็ญข้อปฏิบัติเสขียวัตถ์ เพราะการ
 เดินเป็นต้นปกปิดได้ง่ายติดต่อกัน. ชื่อว่า
 ไม่ต้องเลี้ยงผู้อื่น เพราะผู้ไม่ยินดีการ
 นิมนต์เป็นต้น จะรับบิณฑบาตพอ
 ประมาณ. ชื่อว่า ได้ทำการอนุเคราะห์
 ผู้อื่น เพราะไปรับรักษาตามลำดับเรือน
 ของเหล่าชนผู้ไม่อาจไปถวายเองได้.
 ชื่อว่า ละมานะได้ เพราะดำรงอยู่โดยมี
 ชีวิตเป็นที่สุข มีฐานะต่ำโดยอาชีพต่ำสุด.
 ชื่อว่า ป้องกันตัณหาในรสได้ เพราะ
 ยังชีพให้เป็นไปด้วยภัตที่ปนกัน. ชื่อว่า
 ไม่ต้องอาบัติ เพราะไม่รับนิมนต์.

ผู้ไปไม่ติดขัดในทิศทั้ง ๔ ชื่อว่า
 ผู้ไปได้ทั้ง ๔ ทิศ. การณะในค่านั้น ท่าน
 แสดงโดยเป็นวิเสสนะ ๓ อย่างมีอาทิว่า
 ผู้สันโดษในโภชนะ คือคำข้าวอันตน
 แสวงหามาได้ด้วยกำลังลำแข้ง. คำว่า

จอมพลประภาส จารุเสถียร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาชีพของเธอ ความว่า อาชีวะของภิกษุ
นั้น. คำว่า ผู้มีปัญญาดี ความว่า ผู้มี
ปัญญางาม.

ตาทิโนติ ตาทิสฺส,
นิพพิการสุสาติ อตุโก. ตสฺส
ทสฺสนวนุทนาทึ เทวาปิ ปิหยนฺติ
ปตฺถนฺติ. สเจ โส เตน กุณฺเณ
ลาภสกุการสิโลกนินฺสฺสิตโต^๑ น โหติ.
ตทภิกงฺขี เจตโน น โหติติ อตุโก.

คำว่า ผู้คงที่ ความว่า ผู้หนักแน่น,
อธิบายว่า ผู้หมดอาการอันแปลก. แม้
เทวดาทั้งหลาย ย่อมใส่ใจ ย่อมต้องการ
ซึ่งการเห็นและการไหว้ภิกษุนั้นเป็นต้น.
ถ้าว่า ภิกษุนั้นไม่เป็นผู้อาศัยลาภสักการะ
และสรรเสริญ ด้วยคุณนั้น. อธิบายว่า
ย่อมไม่เป็นผู้มีเจตนามุ่งหวังลาภเป็นต้น
นั้น.

ปิตนทปาดิถังคกถาวณฺณนา นิฏฺฐิตา.

พรรณนากถาว์ด้วยปิตนทปาดิถังคะ

จบ.

พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

^๑ วิสุทธิมคฺค. ลาภสิโลกสนฺนินฺสฺสิตโต, ปรมคฺคตมณฺฑล. ลาภสกุการสิโลกสนฺนินฺสฺสิตโต.

จอมพลประภาส จารุเสถียร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. สप्तทานจาริกงคกถาวณฺณนา

๒๗. อณฺณตถาติ อณฺณสฺมี คามเม
 วา รจฺฉาย วา. เอเตน 'สप्तทาน-
 จาริกสฺส เกหปฏิปาฏิย์ วย
 คามวีธิปฏิปาฏิโยปิ มุญฺจิตฺตํ น
 วญฺญตี'ติ ทสฺเสติ. กาลตฺรนฺติ
 กาลสฺเสว. อผาสฺกญฺจานนฺติ ปฺริสฺสเยหิ
 อลาเภเน วา อผาสฺกญฺจานํ.

ปุรโตติ วีถิยํ คจฺจนฺตสฺส
 ปุรโต. เกหทฺวาเร จิตฺเตว อาหฺมํ
 กณฺหาตีติ อตฺถโก. ปตฺตวิสฺสุจฺจานนฺติ
 เปสการภาวํ นิมนฺนิตฺวา จิตฺตสฺส
 สกฺกสฺส ชฺรทฺวาเร ปตฺตวิสฺสชฺชนํ
 สนฺธาย วุตฺตํ. โสติ มชฺฌิโม.

๔. พรรณนากถาว่าด้วยสप्तทาน-
จาริกังคะ

๒๗. คำว่า ในที่อื่น ความว่า
 ในบ้านหรือในตรอกอื่น. ด้วยคำนี้ ท่าน
 แสดงว่า 'ภิกษุผู้ถือธุดงค์เที่ยวไปตาม
 ลำดับตรอกเป็นวัตร จะละแม้อำดับบ้าน
 หรือถนน เหมือนลำดับเรือน หากควรมี'.
 คำว่า ก่อนเวลา ความว่า ทันทเวลา
 ที่เดียว. คำว่า ที่ไม่ผาสุก ความว่า
 สถานที่ไม่ผาสุกเพราะมีอันตรายหรือ
 เพราะไม่มีลาภ.

คำว่า ข้างหน้า 'ความว่า ข้างหน้า
 ของภิกษุนั้นผู้เดินไปตามถนน. อธิบายว่า
 ผู้ยืนอยู่ที่ประตูเรือนเท่านั้นรับภัตที่ทายก
 นำมาถวาย. คำว่า สถานที่ท่านปล่อย
 บาตร นี้ ท่านกล่าวหมายถึงที่วางบาตร
 ที่ประตูเรือน ของท้าวสักกเทวราชผู้ซึ่ง
 แปลงเพศเป็นช่างหูกประทับยืนอยู่. คำว่า
 นั้น ได้แก่ ผู้ถืออย่างกลาง.

โสดุปุจาเรติ 'อสุกเคเห ปณิต์
พหุตร'^๑ ลพภตี'ติ ปฏิปาฏิ มุณฺจิตฺคมเน.
เอวํ ปน อคณฺตุวา สทฺธาถูลानํ
อนุคฺคหาทีนา वा हीनगुलातीसु
อปवातुपวาทपरिहरणत्तं वा
ปฏิपाठिमุञ्जित्वा คมนे นตฺति โทโส.

นิพทุคคมนาภาเวเน นิจฺจนวกตา.
ตโต เอว โสสมมาทีภาเวเน จ
จนฺตูปมตา. กตฺตจि อลคฺคนตาย
กุลมจฺเจรปฺพานํ. ปรีวชฺเชตพฺพามาโกโต
สมานุกมฺปิตา. तीहिस्सकฺคสมาโสเกिताทโย
กุลุปกาทีนवा. อวฺทานานภินนฺตนาตี
นิมนฺตนาเวเสน อวฺทานสฺส อปฺป-
สมปฏิจฺจนฺนา. อภีหาเรนาตี
ภิกฺขวาภีหาเรน.

คำว่า ในการเที่ยวไปเพื่อละโมภ
ความว่า ในการไปเพื่อการละล้าดับเสีย
ด้วยคิดว่า 'เราจะได้บิณฑบาตในเรือน
โน้นประณีตทั้งมากกว่า'. แต่ในการ
ไม่ไปอย่างนั้นไปละล้าดับ ด้วยการ
อนุเคราะห์ตระกูลมีศรัทธาเป็นต้น หรือ
เพื่อหลีกเลี่ยงคำกล่าวให้ร้าย ใส่ร้าย
ตระกูลที่เลวเป็นต้น ไม่มีโทษอะไร.

ชื่อว่า เป็นผู้ใหม่(ในตระกูล)เป็น
นิจ เพราะไม่มีการไปเป็นประจำ. ชื่อว่า
มีความเป็นผู้เปรียบได้กับพระจันทร์ จาก
ความเป็นผู้ใหม่ในตระกูลนั้น และโดยมี
ความเยือกเย็นเป็นต้น. ชื่อว่า ละความ
ตระหนี่ในตระกูล เพราะความเป็นผู้ไม่
ข้องในที่ไหน ๆ. ชื่อว่า ได้ให้การอนุเคราะห์
เสมอกัน เพราะไม่มีการเว้น. โทษมี
ความคบหาคือการคลุกคลีกับคฤหัสถ์
เป็นต้น ชื่อว่า โทษสำหรับกุลุปภิกษุ.
คำว่า หากความยินดีในการเรียกชื่อมิได้
ความว่า มีการคอยรับคำขานชื่อน้อย-

^๑ ไป. พหุควา?

กว่าด้วยอำนาจนิมิตต์. คำว่า ด้วย
การนำมาเฉพาะ ความว่า ด้วยการนำ
ภิกษามาเฉพาะตัว.

เสริจารนุติ สจฺจนุทวิหาริ.

คำว่า เทียวไปอย่างเสรี ความว่า
อยู่ด้วยธรรมเป็นเครื่องอยู่ด้วยความพอใจ
ตน.

สปทานจาริกงคกถาวณฺณนา นิฎฺฐิตา.

พรรณนากถาว่าด้วยสปทานจาริกังคะ
จบ.

๕. เอกาสนิกงคกถาวณฺณนา

๕. พรรณนากถาว่าด้วยเอกาส- นิกังคะ

๒๘. สลฺลกุเขตฺวาติ ปจฺฉา
อาคจฺจนฺตานิ วุฑฺฒานิ โโอกาสฺฏจปน-
วเสน ปฏฺิรूपิ สลฺลกุเขตฺวา. วตฺตํ
กาทุํ วญฺญตฺติติ โภชนํ วิสฺสขฺเขตฺวา
มุขํ วิกุขาเลตฺวา อุฏฺฐาย วตฺตเมว
กาทุํ ยุตฺตรูปิ, น โภชนนฺติ อตฺถโก.

๒๘. คำว่า กำหนดแล้ว ความว่า
พึงกำหนดอาสนะอันสมควร ด้วยอำนาจ
เว้นโอกาสไว้ เพื่อพระผู้เฒ่ามาภายหลัง.
คำว่า ทำวัตรย่อสมควร ความว่า พักการ
ฉันไว้ ล้างปากลุกขึ้นมาทำวัตรนั้นแล
เป็นการเหมาะสม, อธิบายว่า การ
ฉันต่อไม่สมควร.

เถรวาทะ : เอกาสนิกภิกขุํ ภูณฺชนนฺตํ
อาสนํ วา รกฺขเขยฺย, ฐตฺตงฺคภาทโต

พึงทราบวินิจฉัยในเถรวาทต่อไป : มี
อธิบายว่า การนั่งพึงรักษาเอกาสนิกภิกษุ

จอมพลประภาส จารุเสถียร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนัญญาเยว ภูณชนโต โภชนํ วา
 รกฺเขยฺย, ชฺตงฺคเกทโต ภูณฺชิตฺตุ
 อนารทฺตตฺตา อญฺจหิตฺวา วัตตํ
 กตฺวา ปฺน ภูณฺชนเนนฺว ชฺตงฺคเกโท
 น โหตีติ อธิปฺปาโย. ยสฺมา
 ปเนตฺถ ครุณํ ตตฺร อากตฺตตฺตา
 อนัญฺจาย นิสิตฺตุ น วญฺญติ,
 วิปฺปกตฺโภชนตฺตา อญฺฺจาย วัตตํ
 กตฺวา ปน ภูณฺชนเต ชฺตงฺคเกโท
 โหตี, ตสฺมา อาสนโภชนานํ
 อรกฺชนโต วัตตเกทํ, ชฺตงฺคเกทญจ
 อกตฺวา โภชนํ ปหาย วัตตเมว
 กาดพฺพํ. เตนาห 'อญฺญา'ติอาที.

หรือ หรือว่า ภิกษุไม่ลุกขึ้นเลยฉันต่อไป
 พึ่งรักษาโภชนะไว้ เพราะชฺตงค์ขาด,
 เชนลุกขึ้นทำวัตรจึงกลับฉันต่อไป ชฺตงค์
 ย่อมไม่ขาด เหตุที่ไม่เริ่มจะฉันเพราะ
 ชฺตงค์ขาด. ก็เพราะในที่นี้จะไม่ลุกขึ้นรับ
 ฉันต่อไป หากควรไม่ เพราะครูทั้งหลาย
 มาแล้วในอาจารย์เป็นต้นนั้น, แต่เมื่อ
 ลุกขึ้นทำวัตร แล้วฉันต่อ เพราะฉันค้าง
 ไว้ ชฺตงค์ขาด ฉะนั้น วัตรจึงขาด
 เพราะไม่รักษาอาสนะและโภชนะ, แต่
 ภิกษุไม่ทำให้ชฺตงค์ขาด พึ่งละโภชนะ
 แล้วกระทำวัตรทีเดียว. เพราะเหตุนี้
 ท่านจึงกล่าวคำมีอาทิว่า 'แต่ภิกษุเป็น
 ผู้ฉันค้างอยู่แล้วนี้'.

ภสชฺชตฺถเมวาทิ อิมินา
 'สปปิอาทีนิ กาลเป สติ ปจฺจเย
 ภสชฺชปรีโภควเสเนว ปรีภุณฺชิตฺตุ
 วญฺญติ, น จ ชิมฺจฺฉาปรีหารตฺถน'ติ
 ทสฺเสตี.

ด้วยคำว่า เพื่อเป็นภสชชเท่านั้น นี้
 ท่านแสดงว่า "เนยใสเป็นต้นจะบริโภค
 ด้วยอำนาจบริโภคเป็นภสชชเท่านั้น ใน
 เมื่อมีปัจจัยแม้ในกาล ย่อมควร, แต่จะ
 บริโภคเพื่อขจัดความหิว 'ไม่ควร'.

อปฺปาพาทตา อโรคตา.
 อปฺปาตงฺกตา พหฺวารโภชนปจฺจยา
 สรฺรทฺทุกฺขภาโว. ลหฺภูจฺฉานํ กายสฺส

ความมีอาพาทน้อย คือ ความไม่มี
 โรค. ความมีโรคน้อย คือความไม่มี
 ทุกข์ประจำตัว เพราะบริโภคมากวาระ

จอมพลประภาส จารุเสถียร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงวนลิขสิทธิ์โดย มูลนิธิธรรมใจ

ลหุปริวตตณ.

รฐชาติ โรคา. วิสหนุตติ น
ปีเพนฺติ. กมฺมมตฺตโนติ อตฺตโน
โยคกมฺม.

เอกาสนิกงคกถาวณฺณนา นิฏฺฐิตา.

๖. ปตฺตปิณฺฑิกงคกถาวณฺณนา

๒๙. ปฏิภูณโกชเน ภูตเต วมนาที
สียาตี อาห 'อปฺปฏิภูณเมวา'ติอาที.
ปมาณยุตฺตเมว คณฺหิตพฺพ 'เอกภาชเมว
คณฺหามิ, ปจฺฉา ปน คณฺหามิ'ติ, พหุ
คเหตุวา น ฉชฺชเตตพฺพ. ยทีปี
วามเหตุเถน อามกสากาที อุตฺตริภงค
คเหตุวา ชาทเน ชฺชงคเมโท นตฺถิ,
ตถापปี ตํ มหิจฺฉานํ กมฺมํ น สารุปฺปนฺติ
อาห 'ตถา ปน อกตฺวา'ติอาที.

เป็นปัจจัย. ความคล่องแคล่ว คือมี
ความคล่องแคล่วแห่งกาย.

คำว่า โรคทั้งหลาย คือโรคทั้งหมด.
คำว่า ย่อมไม่รบกวน คือไม่เบียดเบียน.
คำว่า การงานของตน ความว่า การงาน
คือการประกอบของตน.

พรรณนากถาว่าด้วยเอกาสนิกงค จบ.

๖. พรรณนากถาว่าด้วยปตฺตปิณฺฑิกงค

๒๙. เมื่อภิกษุผู้ถือชฎงค์มีการฉัน
ในบาตรเป็นวัตร ฉันโกชนปฏิภูณ จะพึง
สำรอกเป็นต้น เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวคำ
มีอาทิว่า 'เป็นของไม่ปฏิภูณนั่นแหละ'.
พึงรับแต่พอประมาณเท่านั้น เธอคิดว่า
'เราจะรับภาชนะเดียวเท่านั้น แต่จะรับ
ในภายหลัง' ไม่ควรทิ้งเพราะรับมากเกินไป.
แม้ถ้าว่า ในการใช้มือซ้ายหยิบกับและแกง
มีผักสดและมันดิบเป็นต้น ฉัน ชฎงค์
ย่อมไม่ขาด, แม้เป็นอย่างนั้น กรรมนั้น

จอมพลประภาส จารุเสถียร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ของพวกภิกษุผู้มักมาก หาสสมควรไม่
เหตุ นั้น ท่านจึงกล่าวคำมีอาทิว่า "แต่
ไม่ทำอย่างนั้น".

หตุถโยคีติ หตุเถน ภินุทิตวา
อาหารสสุ มุเข โยชนสีโล, น
ทนุเตน. ปตุตโยคีติ ปตุตคต
หตุถทนุเตหิ ภินุทิตวา มุเข โยชนสีโล.

คำว่า พระโยคีมือ ความว่า ผู้มี
ปกติใช้มือแบ่งอาหารแล้วใส่ปาก, ไม่ใช่
ใช้ฟันกัด. คำว่า พระโยคีบาตร ความว่า
ผู้มีปกติใช้มือแบ่งหรือฟันกัดสิ่งที่อยู่ใน
บาตร แล้วใส่ปาก.

ทุตติยภาษาชนนติ อาหารรูปค-
พยุฉนาทินัน ธารณทุตติยภาษาชน. น
ปน กุณุทิกาทิปาณียภาษาชน. ตมฺปน
สาทิตุ วฏฏติ ตสฺส โภชนกิจจานุ-
ปโยคิตฺตวา. โภชเน รสตณฺหยา
วิวัชฺชนตฺถํ หิ เอตํ 'ธฺตงฺกนฺ'ติ.

คำว่า ภาชนะที่ ๒ ความว่า
ภาชนะที่ ๒ สำหรับรับอาหารและ
กับข้าวที่จัดเป็นอาหาร. แต่หาใช่
ภาชนะน้ำดื่ม มีคนโทเป็นต้นไม่. แต่
จะยินดีภาชนะนั้น ก็ควร เพราะภาชนะ
ประกอบกิจในการฉันโภชนะนั้น. ก็ท่าน
กล่าวคำว่า "ธฺตงฺคํ" นี้ไว้ เพื่อเว้นค้นหา
ในรส ในการฉันเสีย.

เตนาห 'นानารสตณฺหา-
วิโนทนนฺ'ติ. ตสฺส อณฺณมณฺณมิสฺเสสฺสุ
นानาวิเชสฺสุ โภชนรสฺเสสฺสุ ตณฺหยา
วิโนทนาการณฺนติ อตุโถ. อตุร
นानาภาษาชน จิตฺเต นานารส
อิจฺฉา ยสฺส, ตสฺส ภาโว

เพราะเหตุ นั้น ท่านกล่าวว่า
'บรรเทาค้นหาในรสต่าง ๆ ได้'. อธิบาย
ว่า เป็นเหตุบรรเทาค้นหาในรสโภชนะ
ต่าง ๆ ที่เจอกันและกันได้ของภิกษุนั้น.
ภาวะแห่งภิกษุผู้มีความอยากในรสต่าง ๆ
ที่วางอยู่ในภาชนะต่าง ๆ นั้น ชื่อว่า

จอมพลประภาส จารุเสถียร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อตุริจฺจตา, ตสฺสา ปหานํ. โภชน
 ยํ สริริฏฺจิตํ มตฺตํ ปโยชนํ อิจฺจิตํ,
 ตสฺเสว ทสฺสิตา ปโยชนมตฺตทสฺสิตา
 นาม. พุชฺชนภูจฺปนารหานิ
 ฌาลกปณฺณาทินิ ฌาลกาทินิ^๑
 ปานีเยฌาลกาทิ ตสฺส อวสฺสํ
 อิจฺจิตพุทฺโธ. นานาภาชนกตฺพุชฺชน-
 คณฺหํ พยาปารามาวโธ อวิกฺขิตฺตโภจิตา.

สฺรูปิ วิทยาติ สวิกฺคหํ, สนฺตฺฎฺจิตํ
 อตฺตภาวํ ฌารยฺนฺโตติ อชฺฌาหริตฺวา
 โยเชตพุทฺโธ. สนฺตฺฎฺจิมิวาติ สนฺตฺฎฺจิสทิสํ
 อตฺตโน รูปกายํ ฌาเรนฺโตติ อตฺตโธ.

ปตฺตปิณฺฑทิกงฺคกถาวณฺณนา นิฏฺฐิตา.

ความเป็นผู้มักมาก, ละเสียได้ซึ่งความ
 เป็นผู้มักมากนั้น. ความเป็นผู้มีปกติเห็น
 ประโยชน์ คือสิ่งที่ปรารถนาอันพอ
 ประมาณ ซึ่งมีอยู่ในร่างกาย ใน
 โภชนะนั้น นั้นแล ชื่อว่า ความเป็นผู้มี
 ปกติเห็นเพียงประโยชน์(ในอาหาร).
 ฌาดและไปไม้เป็นต้นควรที่จะวางกับข้าว
 ชื่อว่า ฌาดเป็นต้น คือภาชนะมี
 ฌาดน้ำดื่มเป็นต้น เพราะฌาดน้ำดื่ม
 เป็นต้นนั้น เธอต้องการแน่นอน. ชื่อว่า
 ความเป็นผู้ไม่สอดส่ายบริโภค เพราะ
 ไม่มีความขวนขวายในการถือเอากับข้าว
 ที่อยู่ในภาชนะต่าง ๆ.

คำว่า ราวกะรูปกายของตน
 ความว่า ดูจเรือนร่างของตน, ฟังนำคำ
 มาประกอบว่า ทรงไว้ซึ่งความสันโดษ
 ราวกะทรงอัทภาพไว้. อธิบายว่า คำว่า
 ดูจความสันโดษ ความว่า ทรงไว้ซึ่ง
 รูปกายตนเช่นกับสันโดษ.

พรรณนากถาว่าด้วยปตตปิณฑทิกงคะ

จบ.

^๑ ไป. อธิ ฌาลกาทินิ.

^๒ ไป. กห...

๗. ขลุปัจจัยกัตติกัณเฑาะภาวณณนา

๗. พรรณนาภาวาคด้วยขลุปัจจัยกัตติกัณเฑาะ

๓๐. อติริตตโกชนนุติ ปวาเรตวา
อาสนา วุญจิตสสุ ยํ สิกขาปเทน
ปุณ โภชเน อกปิยภูตํ ตโต
วินยกมฺเมน อติริตตํ กตํ, อธิกํ
กตํ, วิสุํ กตํ โภชนนุติ อตุโถ.
ปฏิกฺขิปโต โหติ ปวารณา.

๓๐. คำว่า โภชนะอันเป็นอติริตตะ
ความว่า ภิกษุผู้ถือขลุปัจจัยกัตติกัณเฑาะ
ห้ามภัตตร ลุกขึ้นจากอาสนะ แล้วรับ
โภชนะไว้เกิน คือกระทำไว้เกินตาม
วินัยกรรม จากโภชนะที่ไม่สมควรใน
การฉันใหม่ตามสิกขาบท, ได้แก่ โภชนะ
ที่แบ่งไว้เป็นแผนก. เพราะห้ามไว้จึงมี
ปวารณา.

ยสฺมี โภชเนติ ยสฺมี โภชเน
, ปตฺตคเต. ตเทวาทิ ตํ ปตฺตคตเมว.

คำว่า ในโภชนะใด ความว่า
ในโภชนะใดที่อยู่ในบาตร. คำว่า นั้น
เท่านั้น ความว่า โภชนะนั้นที่อยู่ใน
บาตรเท่านั้น.

อนติริตตโกชนาปตฺติยาติ อกต-
อติริตตวินยกมฺมสฺส อาหารสฺส
ภุญฺชนขาทนปจฺจยา สณฺชาตอาปตฺติยา.
นिरามิสสนฺนิธิตาติ ปวาริตทิวเส ปุณ
โภชนาย อามิสสนฺนิธิวภาโว, เอตเทว
สนฺธายาห 'ปุณ ปรีเยสนาย อภาโว'ติ.

คำว่า อาบัติที่ต้องเพราะนั้น
อนติริตตโกชณะ ความว่า อาบัติที่เกิด
เพราะฉันคือเคี้ยวอาหารที่มีได้ทำวินัย-
กรรมตามอติริตตสิกขาบทเป็นปัจจัย.
คำว่า ความไม่มีการสังสมอามิส ความว่า
ความไม่มีการสังสมอามิส ด้วยการฉัน
อีกในวันที่ห้ามโภชนะแล้ว, ท่านหมาย

จอมพลประภาส จารุเสถียร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗๕
๗๖
๗๗
๗๘
๗๙
๘๐
๘๑
๘๒
๘๓
๘๔
๘๕
๘๖
๘๗
๘๘
๘๙
๙๐
๙๑
๙๒
๙๓
๙๔
๙๕
๙๖
๙๗
๙๘
๙๙
๑๐๐

ขลุปัจจัยฆาภตติกุงคกถาวณณนา
นิฏฐิตา.

เอาความไม่มีการสังสมนั้นนั้นแล จึง
กล่าวคำว่า "ไม่มี การแสวงหาอีก".

พรรณนากถาว่าด้วยขลุปัจจัยฆาภตติกุงคะ
จบ.

๘. อารยณิกุงคกถาวณณนา

๓๑. ความนุตเสนาสนนุติ เอตถ
คาโม, ความอุปจาโร จ. ตโต พหิ
ปญจธนุสติกพุกนุตรญจ จานัน สัพพเมตัง
จानตตยัม อธิ "ความนุตเสนาสนนุ"ติ
อธิปเปตัง.

ตสมิ ความนุตเสนาสน
อรุณญจาปนัม อธิ ความนุตเสนาสนัน
อตุตตรปทโลเปน, "ติ ปฏิกขิปามี"ติ
อตโต. เตนาห "สทุธิ อุปจาเรน
คาโมเยว ความนุตเสนาสนนุ"ติ. ตตถ
สทุธิ อุปจาเรนาติ ปญจธนุสติกป-
ปมาณสงฺขาเตน อุปจาเรน สทุธินุติ

๘. พรรณนากถาว่าด้วยอารยณิกุงคะ

๓๑. ในคำว่า เสนาสนะใกล้บ้าน
นี้ ได้แก่ บ้านและอุปจารบ้าน. และ
สถานที่ภายนอกจากบ้านและอุปจาร
บ้านนั้นภายใน ๕๐๐ ชั่วลูกธนูตก สถานที่
๓ แห่งทั้งหมดนั้น ท่านประสงค์เอาว่า
"เสนาสนะใกล้บ้าน" ในที่นี้.

การให้อรุณตั้งขึ้นในเสนาสนะใกล้
บ้านนั้น ชื่อว่า เสนาสนะใกล้บ้าน ในที่นี้
โดยลบบทหลังเสีย, อธิบายว่า "ห้าม
เสนาสนะนั้นเสีย". เพราะเหตุนั้น ท่าน
จึงกล่าวว่า "บ้านพร้อมกับที่ใกล้เคียง
นั้นแล ชื่อว่า เสนาสนะใกล้บ้าน". คำว่า
ในคำนั้น บ้านพร้อมกับที่ใกล้เคียง

จอมพลประภาส จารุเสถียร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอวมตฺโต ทฎฐพฺโพ.

ยมฺปน อฺปริ "คามฺปจาโร นาม
ชฺเชยฺย เลณฺฑฺฑปาโต'ติ คามฺปจารสฺส น
ปณฺจธนฺุสฺส ตปฺปมาณมิมสฺส อวธิสฺส นตฺถ
วุตฺตํ. เตเนว วกฺขติ "อปฺริกฺขิตสฺส
ปรจฺมเลณฺฑฺฑปาตโต ปฎฺฐายา'ติอาทิ.
สฺสโตปิ คาโม นามาติ สฺมฺพนฺุโร.
อินฺุทชฺชิลลติ อุมฺมารา. เลณฺฑฺฑ-
ปาโตปลกฺขิตโต ปเทโส เลณฺฑฺฑปาโต
คามฺปจาโร นามาติ สฺมฺพนฺุโร.
ตสฺสชาติ เลณฺฑฺฑปาตนฏฺฐานสฺส ลกฺขณฺ์,
ยถา เลณฺฑฺฑุ ชิปฺนฺุติ เอวํ ชิตฺตสฺส
ปติตฏฺฐานพฺพานฺุตรํ เลณฺฑฺฑปาตลกฺขณฺ์
วินยฺชรา วทนฺุตีติ อตฺโต.
กาทวารณฺิยนมฺเณติ อิทํ เลณฺฑฺฑปาต-
ลกฺขณฺ์ สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส อปฺริกฺขิต-
คามารณฺุณานํ ตปฺปปริจฺเจทชานนตฺถ
อิจฺฉิตํ, น ปน คามฺปจารปริจฺเจทตฺถ.

พินฺเห็นเนื้อความอย่างนี้ว่า พร้อมกั
อุปจาร กล่าวคือประมาณ ๕๐๐ ชั่ว-
ลูกธนูตก.

ก็คำใดที่ท่านกล่าวไว้เพื่อแสดง
เขตแดนอุปจารบ้านว่า "ชื่อว่าอุปจาร
บ้าน ชลชฺ ที่ที่กอนดินตก" แต่ไม่ได้
กล่าวประมาณ ๕๐๐ ชั่วลูกธนูตก เพื่อ
แสดงเขตแดนอุปจารบ้านนั้น. ด้วยคำนั้น
นั่นเอง ท่านจึงกล่าวคำมีอาทิว่า
'สำหรับบ้านที่ไม่มีรั้วล้อม ตั้งแต่เลณฺฑฺฑ-
บาทที่ ๑ ไป'. เชื่อมความว่า แม้เกวียน
ก็ชื่อว่า บ้าน. คำว่า จากเสาเชื่อม
ความว่า จากธรณีประตู. เชื่อมความว่า
ประเทศที่กำหนดด้วยเลณฺฑฺฑบาท เป็น
เลณฺฑฺฑบาท ชื่อว่าอุปจารบ้าน. คำว่า
นั้น ความว่า กำหนดสถานที่กอนดินตก,
อธิบายว่า พระวินัยชฺรทั้งหลาย กล่าวถึง
กำหนดกอนดินตก ภายในสถานที่ตกของ
กอนดินที่ขวางไป เหมือนพวกคนรูนหมุ่ม
ขวางกอนดินไป ฉะนั้น. ด้วยคำว่า
ทำนองไ่กล้า ท่านพระเถระนักพระสูตร

๑ ไป. กากนินวารณฺิยาเมน.

๑๕๖-๑๕๗-๑๕๘-๑๕๙-๑๖๐-๑๖๑-๑๖๒-๑๖๓-๑๖๔-๑๖๕-๑๖๖-๑๖๗-๑๖๘-๑๖๙-๑๗๐-๑๗๑-๑๗๒-๑๗๓-๑๗๔-๑๗๕-๑๗๖-๑๗๗-๑๗๘-๑๗๙-๑๘๐-๑๘๑-๑๘๒-๑๘๓-๑๘๔-๑๘๕-๑๘๖-๑๘๗-๑๘๘-๑๘๙-๑๙๐-๑๙๑-๑๙๒-๑๙๓-๑๙๔-๑๙๕-๑๙๖-๑๙๗-๑๙๘-๑๙๙-๒๐๐

อินทขีลโตว ปณฺจธนุสติกฏ-
 ฐานสเสว สุตตฺถนุติเกหิ คามุปจาร-
 ภาเวน อิจฺฉิตตฺตา วินยปริยาเยน
 อรณฺณลกฺขณํ อทินฺนาทานปาราชิก^๑
 อากตํ. ปณฺจธนุสติกํ ปจฺฉิมนฺตํ อิทํ
 กิณฺจาปี วินเย อรณฺณิกสิกฺขาปเท
 อากตํ, ตถาปี สุตตฺถนุติกนฺเยน
 อรณฺณิกภิกฺขุํ สนฺธาเยว ตตฺถ
 อากตตฺตา วุตฺตํ 'อิมสฺมี ปนา'ติอาทิ.
 ตตฺถ อารอฺปิเตนาติ อารอฺปิตชฺเียน.
 เอเตน ธนุสฺส วงฺกตาย รสฺสตํ
 ทสฺเสติ. ธนุสฺสิปฺเป อัจริยานํ
 นาติมหนฺตํ ธนุทฺถนุสฺสปฺปมาณนฺติ
 อาห อัจริยธฺนุนาติ. ตมฺปน อิทานิ
 มนุสฺसानํ จตฺถตฺถนุสฺสปฺปมาณํ, ตณฺจ
 อารอฺปิตํ อทฺตมฺภวฺจวิทตฺติปฺปมาณนฺติ
 วทนฺติ.

ปรารธนาลักษณะเลณทุบาทนี้ เพื่อให้รู้
 ถึงการกำหนดนั้น แห่งป่าที่ใกล้บ้าน
 ไม่มีเครื่องล้อมไว้ แต่มิได้ปรารธนาเพื่อ
 กำหนดอุปจารบ้าน.

ลักษณะป่ามาแล้ว ในอทินนาทาน-
 ปาราชิก โดยปริยายพระวินัย เพราะ
 พระเถระผู้เป็นนักพระสูตร ปรารธนาเอา
 สถานที่ ๕๐๐ ชั่วลูกธนูตก แต่เสาะเชื่อน
 ที่เดียว ว่าเป็นอุปจารบ้าน. คำว่า ๕๐๐
 ชั่วธนูเป็นอย่างต่ำ นี้ มาแล้วในอรรถฎีก-
 สิกขาบท ในพระวินัยแม้ก็จริง, ถึง
 กระนั้นท่านกล่าวคำมีอาทิว่า 'แต่ใน
 คำว่าป่านี้' ท่านกล่าวไว้แล้วตามนัย
 พระสูตร เพราะคำว่า ป่า ที่มาแล้วใน
 อรรถฎีกสิกขาบทนั้นหมายถึงภิกษุผู้อยู่ป่า
 เป็นวัตร. บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ที่
 โกงแล้ว ความว่า สายธนูที่อาจารย์โกง
 แล้ว. ด้วยคำนี้ อาจารย์แสดงถึงธนูสั้น
 เพราะธนูโกง. ในศิลปะเรื่องธนูสำหรับ
 อาจารย์ทั้งหลายประมาณคันธนูไม่ใหญ่
 มากนัก เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่า ด้วย

^๑ วิ. มหา. ๑/๘๕.

ชฺตงฺกถาย สุตฺตนฺตปฏิพทฺชตฺตา
วุตฺตํ "อิทเมตถ ปมาณนุ"ติ.

ตโต มคฺคกนฺติ ตโต โโอกาสโต
อากจฺฉนํ ขุทฺทกํ มคฺคํ.

"อรุโณ อฏฺฐาเปตพฺโพ"ติ วตฺตพฺเพ
"อรุณํ อฏฺฐาเปตพฺพนุ"ติ ลิงฺควิปฺลลาเสน
วุตฺตํ. ทฺวลิงฺกํ วา เอตํ. น
ชฺตงฺกสฺสทฺธิเกนาติ ชฺตงฺกโสชนปฺสฺเตน.

ยถาปริจฺฉินฺเนติ มุทฺทกสฺส
ปริจฺฉินฺเน คิมฺหุตฺตุมฺหิ, เยน หิ
มุทฺทกสฺส เกโท โหติ, เตเนว
อิตรเสมฺปิ เกโท เตสํ ปฏฺิณียตกาเสสุ
อรุณฺคฺคฺคฺมเนน อุกฺกฏฺฐาทีภาวโต
ปริหานียชฺตงฺกโต เตเนว เสสชฺตงฺเกสุ
ติณฺณมฺปิ เอกโตว เกโท วุตฺโต.

ธนูของอาจารย์. แต่อาจารย์ทั้งหลาย
กล่าวว่า คันธนูนั้นประมาณ ๔ ศอก
ของคนปัจจุบัน, และเมื่อคันธนูนั้นถูก
โก่งขึ้นประมาณ ๗ คืบครึ่ง.

เพราะความที่ถาว่าด้วยชฺตงค์
เกี่ยวเนื่องกับพระสูตร ท่านจึงกล่าวว่า
"นี่เป็นประมาณในวิธีวัดนี้".

คำว่า ทางแต่ที่นั่น ความว่า
ทางเดินเล็ก ๆ มาจากโอกาสนั้น.

เมื่อควรพูดว่า "อรุโณ อฏฺฐาเป-
ตพฺโพ" ท่านจึงกล่าวคำเป็นลิงควิปลาศว่า
"อรุณํ อฏฺฐาเปตพฺพํ". หรือคำนี้เป็นได้
๒ ลิงค์. คำว่า "ไม่เพียงเป็นผู้มีชฺตงค์หมดจด
ความว่า ขวนขวายในการชำระชฺตงค์.

คำว่า ตามที่กำหนด ความว่า
สำหรับผู้ถืออย่างเพลลา ในฤดูร้อนที่กำหนด
แล้ว, ก็สำหรับผู้ถืออย่างเพลลา ชฺตงค์ขาด
มีได้ด้วยเหตุใด ผู้ถือแม้นอกนี้ชฺตงค์ขาด
มีได้ ด้วยเหตุนั้นนั่นแล เพราะชฺตงค์ที่
เสื่อมไปจากการถืออย่างอุกฤษฏ์เป็นต้น
โดยอรุณขึ้นในกาลที่ภิกษุเหล่านั้นกำหนด
แล้ว, ด้วยเหตุนั้นนั่นแหละ บรรดา

จอมพลประภาส จารุเสถียร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธาตุตั้งคที่เหลือ แม้สำหรับผู้ถืออรรถัญญิกังคธาตุตั้งค ๓ ประเภท ท่านกล่าวธาตุตั้งค ขาดไว้รวมกัน.

อรณฺณสณฺณนฺติ วิเวกกาเล หิ
เสวิตพฺพมิตํ อรณฺณนฺติ เอวํ
อรณฺณคุณสณฺณํ. วิคตสนฺตาสฺส โหติ
วิเวกปริจฺยโต. ชีวิตนิกนฺติ ปชหตีติ
ตาทิสสฺสเสว พหุปริสฺสเย อรณฺณเณ
นิवासสมฺภาวโต.

คำว่า ความสำคัญว่าป่า ความว่า ความสำคัญถึงคุณของป่าไว้อย่างนี้ว่า ก็ป่านี้พึงเสพในเวลาสงบ. ย่อมเป็นผู้ปราศจากความสะดุ้งกลัว เพราะมีความคุ้นเคยความสงบ. คำว่า ละความเยื่อใยในชีวิตได้ ความว่า เพราะผู้คงที่เท่านั้น มีความต้องการจะอยู่ป่าซึ่งมีอันตรายมาก.

ยํ สุขนฺติ อรหนตสุขํ.
อรณฺณสงฺกามคโตติ อรณฺณสงฺฆาตํ
สงฺกามภฺภูมि คโต. อธิ ปน
ปัสสูกุลจิวราทีนํ อรณฺณมฺมุขเน ตพฺพิสฺสยานิ
ธฺตงฺคานํ ทสฺสิตานีติ ออาห
'อวเสสธฺตงฺคฺวโร'ติ. ปัสสูกุลิกงฺค-
อารณฺณนิกงฺคกวีริหิต ธฺตงฺคาวุโรติ อตฺตโก.

คำว่า ความสุขอันใด ความว่า ความสุขของพระอรหันต์. คำว่า เข้าสู่สงครามคือป่า ความว่า เข้าสู่ภาคพื้นสงครามกล่าวคือป่า. ก็ในที่นี้ ท่านแสดงธาตุตั้งคทั้งหลายมีผ้าบังสุกุลเป็นต้น อันมีป่านั้นเป็นอารมณ์ โดยยกป่าขึ้นเป็นประธาน เหตุนั้น ท่านกล่าวว่า 'มีธาตุที่เหลือเป็นอาวุธ'. อธิบายว่า ภิกษุนี้เว้นภิกษุผู้ถือบังสุกุลเป็นวัตรและผู้อยู่ป่าเป็นวัตร ชื่อว่าผู้มีองค์แห่งธาตุเป็นอาวุธ.

อารณฺณนิกงฺคกถาวณฺณนา นิฏฺฐิตา.

พรรณนากถาว่าด้วยอรรถัญญิกังคะ จบ.

จอมพลประภาส จารุเสถียร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. รุกขมุสิกงคกถาวณฺณนา

๕. พรรณนาถาว่าด้วยรุกข-
มุสิกังคะ

๓๒. ฉนฺนุนฺติ อิกฺกกาทีหิ ฉาทีตํ
อาวสถํ.

๓๒. คำว่า ที่มุ่งบัง ความว่า ที่
อยู่อาศัยที่มุ่งบังด้วยอิฐเป็นต้น.

สีมนฺตริกรุกฺโขติ ทฺวินฺนํ ราชนํ
รชชสีมาย จิตฺรุกฺโข. ตํ หิ ฌานํ
ยฺกฺกธาทีหิ อฺปทฺทตํ โหติ. เจตียรุกฺขา-
ทโยปี เทวตานํ พฺลิกการกาทีชเนหิ
อวิวิตตตฺตา. สฺสุสิรรุกฺโข สฺปฺปาทีหิ
ปีฬํ ชเนติ. ยถารุจิตํ รุกฺขํ กเหตุวา
วสิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ.

คำว่า ต้นไม้มีในระหว่างพรหมแดน
ความว่า ต้นไม้ที่ยืนต้นอยู่ที่รัชสีมาของ
พระราชอาศรมพระองค์. ก็สถานที่นั้น เป็น
ที่พวกนักรบเป็นต้นปะทะกัน. แม้ต้นไม้
ที่นับถือเป็นเจดีย์เป็นต้นเพราะไม่ว่างจาก
ชนผู้ทำพลีกรรมต่อเทวดาเป็นต้น. ต้นไม้
มีโพรงก่อความเดือดร้อนจากสัตว์ร้ายมีงู
เป็นต้นให้. เชื่อมความว่า พึงยึดต้นไม้ที่
ตนชอบใจอยู่เถิด.

ตตฺถ ปฏฺิปปชฺชนวิธานํ ทสฺเสตฺถ
'ปฏฺิษคฺคาเปตฺตุนฺ'ตฺิอาที วุตฺตํ. ปาเทนาติ
อิทํ ปฏฺิษคฺคเน อพฺยาวภูํ ทสฺเสตฺถ
วุตฺตํ. สาขาภงฺกาทิ กเหตุวา โสเชตฺถปี
วฏฺฏเตว. สมฺปตฺเตหีติ สยํ คนฺตฺวา
อปกฺโกสิเตหีติ อตฺถโก. ปฏฺิจฺฉนฺเน
ธานเ นิสีทิตพฺพํ รุกฺขมุสิกภาวสฺส
ปฏฺิจฺฉาทนตฺถ.

ในรุกขมุสิกังคธุดงค์นั้น เพื่อแสดง
วิธีปฏิบัติ ท่านจึงกล่าวคำมีอาทิว่า "ให้
ใครกวาดให้. คำว่า ใช้เท้า นี้ ท่าน
กล่าวไว้เพื่อแสดงถึงความขวนขวายใน
การปิดกวาดสถานที่. แม้หยิบกิ่งไม้ที่หัก
เป็นต้นมาชำระ ก็ควรแท้. คำว่า ที่มาถึง
ความว่า คนที่มีได้ไปเรียกมาเอง. อัน
ภิกษุผู้ถืออยู่โคนไม้เป็นวัตร พึงนั่งในที่

จอมพลประภาส จารุเสถียร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปกปิด เพื่อปกปิดความเป็นผู้ถือการอยู่
โคนไม้เป็นวัตร.

ฉนุเน วาส กปิตกขณเถติ
 อิทธิ จตุตถาโร วาสิกเก มาเส
 จเปตวา อวเสเสสุ อฏฺจสุ มาเสสุ
 วุตตํ ฉนุเน เอว เสนาสเน วสฺสํ
 อุปคณฺตพฺพโต. วุตตํ ติ 'อฏฺจ มาเส
 โข มยา เทวทตฺตรุกฺขมุลเสนาสนํ
 อนุญญาตนฺ'ติ. อุปริ อพฺโภกาสิกงฺเกปิ
 เอเสว นโย. อารณฺญิกงฺเก
 'ธมฺมสฺสวณฺํ สุนฺนตฺตานํ อรุณเ
 อฏฺจิตฺเตปิ ชฺตงฺคํ น ภิกฺขชฺตี'ติ
 วุตตตฺตฺตา อิธ 'ชานิตฺวา ฉนุเน
 อรุณํ อฏฺจาปีตมตฺเตติ อิมสฺส
 ธมฺมสฺสวณาทีอตุถํ วินา เกวลํ อิธ
 วสิสฺสามีติ เอวํ นิปนฺนมตฺตํ ชานิตฺวา
 นิทฺทหายโตปิ อรุณเ อฏฺจิตฺเต ชฺตงฺคํ
 ภิกฺขชฺตี'ติ อตฺถโก คเหตุพฺโพ.

เทวตาทิธิ รุกฺขเทวตาทิ.

คำว่า ในขณะที่กำหนดสถานที่อยู่
 ในที่มุงบัง นี้ ท่านกล่าวไว้ใน ๘ เดือน
 ที่ยังเหลือ เว้น ๔ เดือนฤดูฝน เพราะ
 ฤดูฝนต้องอยู่จำในเสนาสนะที่มุงบังเท่า-
 นั้น. จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า
 'เราอนุญาต รุกขมุลเสนาสนะที่เทวดา
 ถวาย ตลอด ๘ เดือนแล้ว'. นัยแม่อัปโภ-
 กาสิกังคชฺตงฺคํข้างหน้า ก็นัยนี้เหมือนกัน.
 เพราะในอารณฺญิกงฺกชฺตงฺคํ พระผู้มี
 พระภาคตรัสว่า 'ชฺตงฺคํไม่ขาดแม้ในเมื่อ
 อรุณตั้งขึ้น สำหรับผู้ฟังธรรมอยู่' ในที่นี้
 ฟังถือเอาความว่า 'เมื่อภิกษุนี้รู้เพียง
 นอนอย่างนี้ว่า เราจักอยู่ในที่นี้อย่างเดียว
 เว้นอรุณมีฟังธรรมเป็นต้น แห่งคำนี้ว่า
 'ขณะที่ภิกษุรู้อยู่แล้ว ยังอรุณให้ตั้งขึ้น
 ในที่มุงบัง' แม้หลับอยู่ ครั้นอรุณตั้งขึ้น
 แล้ว ชฺตงฺคํย่อมขาด'.

คำว่า กับเทวดาทั้งหลาย ได้แก่
กับเหล่ารุกขเทวดาทั้งหลาย.

จอมพลประภาส จารุเสถียร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ยสุมา ภควโต ชาตีสุมโพธิธมม-
จกุกปฺปวตฺตณปรินิพฺพานานิ รุกฺขมฺลเยว
โหนติ, ตสุมา วุตฺตํ 'พุทฺธทายชฺช
ฯเปฯ รุกฺขมฺลนฺ'ติ.

เพราะเหตุที่พระผู้มีพระภาคเจ้า
ประสูติ ตรัสรู้ ทรงแสดงธรรมจักร
และเสด็จดับขันธปรินิพพาน ที่โคนไม้
ทั้งนั้น ฉะนั้น ท่านจึงกล่าวว่ 'โคนไม้
ฯลฯ เป็นมรดกของพระพุทธเจ้า'.

รุกฺขมฺลิกงฺกถาวณฺณนา นิฏฺฐิตา.

พรรณนาถาว่าด้วยรุกฺขมฺลิกังคะ จบ.

๑๐. อพฺโกกาสิกงฺกถาวณฺณนา

๑๐. พรรณนาถาว่าด้วย
อัพโกกาสิกังคะ

๓๓. ธมฺมสุสฺวานายาติ เอเตน
'คิลานาทินํ ธมฺมกถนภสชฺชกรณาที-
กิจฺเจนาปิ ฉนฺนํ ปริสิตุํ วฏฺฐติ'ติ
ทสฺเสติ. อุทฺทิสฺนฺเตนาติ ปเรสํ อุทฺทิสํ
เทนฺเตน. ปกตฺติคตฺติยา คนฺตฺวา
ปวิฏฺฐเณนาติ เอเตน 'มคฺคํ อธิฏฺฐาย
ปวิสิตพฺพนฺ'ติ ทสฺเสติ. รุกฺขมฺลิกสฺสาปิ
เอเสว นโยติ เหฏฺฐา วุตฺตํ สพฺพํ
อติทิสฺสติ.

๓๓. ด้วยคำว่า เพื่อฟังธรรม นี้
ท่านแสดงว่า 'ภิกษุผู้ถืออยู่กลางแจ้ง
เป็นวัตร แม้มีกิจมีการกล่าวธรรมและ
ประกอบยาสำหรับผู้ป่วยไข้เป็นต้น เข้า
ไปยังที่มุ่งบัง ก็ควร'. คำว่า จะบอก
อุเทศ ความว่า ให้อุเทศแก่ชนเหล่าอื่น
อยู่. ด้วยคำว่า เดินเข้าไปโดยปกติ นี้
ท่านแสดงว่า 'ฟังเข้าไปตรงทาง'. คำว่า
นัยแม่แห่งรุกขมูลิกังคภิกษุ ก็ดูจนัยนี้ นี้
ซึ่งกล่าวไว้หนหลังทั้งหมด ปราภฏชัดแล้ว.

จอมพลประภาส จารุเสถียร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อจฺจนฺนํมรียาทนฺติ ภิตฺติอาทึหิ
 อกตปริกฺขเขปํ. ตาทิสฺเส ปพฺภารเ อฺปฺริ
 โอวสุสนาภาเวปี วสุเส วสุสนฺเต
 วาตวฺภูจฺโย ปวิสฺนฺติ, ตสฺมา 'วฺภูจฺติ'ติ
 วุตฺตํ. **ปิฏฺชปฺญ**^๑ ขลิตฺตทฺทฺธสาฎโก,
 สิตฺตปฺญปิ เอตฺถว สงฺคหิโต.

อวาตปฺลิโพธฺปจฺเจโทติอาทึ
 ยถารหํ รุกฺขมฺลิกงฺคสฺสาปี สาธารโณ
 อานิสฺโส. **ถีนมิทฺธปฺปฺนุทนฺติ**
 อชฺโฌกาเส จตฺนุหนํ ทิสานํ
 ปากฺกฺตาย จิตฺตสฺโกจฺวิโนทฺนํ.
 อนิเกตาติ เสนาสนาทีสุ อนาลยา.

มิกฺกฺเตนาติ ปรีคฺคหามาเวน
 มิกฺกฺสส วิย ภูเตน. สิตฺติ นิสฺสิโต.

อพฺโพกาสิกฺกคฺกถาวณฺณนา นิฏฺฐิตา.

คำว่า **แม่เขตแดน** ความว่า
 เครื่องล้อมที่มีได้ทำด้วยฝาเป็นต้น. ที่
 เจื่อมเช่นนั้นด้านบน แม่เมื่อฝนตกก็ไม่
 เปียกฝน ต่อลมพายุฝนจึงจะเปียกได้
 เพราะเหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่า 'ยอมควรร'.
 ชื่อว่า **แผ่นผ้า** คือแผ่นผ้าที่กระด้าง
 เพราะแข็ง, แม่แผ่นผ้าเคลือบข้าวสุก ก็
 รวมเข้าในคำนี้เหมือนกัน.

คำมีอาทิวา **ตัดความกังวลที่อยู่เสีย**
ได้ เป็นอาณิสงส์ทั่วไปแม่แก่รุกขมูลิ-
 กังครุตั้งคตามควรร. คำว่า **บรรเทา**
ถีนมิทฺธได้ ความว่า บรรเทาความหดหู่
 แห่งจิต เพราะในโอกาสกลางแจ้งปรากฏ
 ทิศทั้ง ๔. คำว่า **อยู่ไม่ติดที่** ความว่า
 ไม่อาศัยในเสนาสนะเป็นต้น.

คำว่า **มีใจดุจมฤค** ความว่า (มีใจ)
 เหมือนใจมฤค เพราะไม่มีการหวงแหน.
 คำว่า **อาศัย** ความว่า อิงอาศัย.

พรรณนากถาวาด้วยอพโพกาสิกังคะ
 จบ.

^๑ ฉ. ปิจฺชปฺญ.

๑๑. โสสานิกงคกถาवण्णना

๑๑. พรรณนาถาว่าด้วย
โสสานิกังคะ

๓๔. น สุสานนุติ สุสานโต
อณฺณํ ยงฺกิลฺลิจิ วสนฺนุจฺจณํ. อณฺณตฺโตยํ
น-กาโร.

๓๔. คำว่า อันมิใช่ป่าช้า ความว่า
สถานที่อันเป็นที่อยู่อย่างใดอย่างหนึ่งอื่น
นอกจากป่าช้า. น อักษรนี้ มีอรรถว่า
อื่น.

ฉวสฺส สยนํ สุสานนุติ
นามานุคฺคณเมว ลกฺขณํ ทสฺเสตฺตุ
'ฉวาปีตกาลโต'ติอาทิ วุตฺตํ.

ที่นอนแห่งชากศพ ชื่อว่า ป่าช้า
เหตุนั้น เพื่อแสดงลักษณะที่เหมาะสมกับชื่อ
นาม ท่านจึงกล่าวคำมีอาทิว่า 'จำเดิม
แต่กาลที่เผาศพไปแล้ว'.

'โสสานิกเณ นาม อณฺณวิหิตเณ
นิรนฺตรํ อาพาหนสณฺณินา ภวิตพฺพน'ติ
ทสฺเสตฺตุ 'ตสฺมิ ปนา'ติอาทิ วุตฺตํ.
เตเนว วกฺขติ 'อหฺมกฺขิกเณ'^๑ อาพาหนํ
โอโลเณเตน จงฺกมิตพฺพน'ติ. สุสานสฺส
กตกมฺมานํ โจรานํ สโมสรณฺนุจฺจณตาย
ตตฺถ นิवासนสฺส พหุพทุทวเหตุตฺ
ตปฺปปริหารณฺจ ทสฺเสตฺตุ 'กรุกํ หี'ติอาทิ
วุตฺตํ. ตตฺถ หีติ เหตุมฺหิ. ยสฺมา

เพื่อแสดงว่า 'อันภิกษุผู้ถือการอยู่
ป่าช้าเป็นวัตร ไม่ส่งใจไปที่อื่น ฟังเป็น
ผู้สำคัญว่าที่เผาศพตลอดไป' ท่านจึงกล่าว
คำมีอาทิว่า 'ก็ในป่าช้านั้น'. เพราะ
เหตุนั้นนั่นเทียว ท่านจึงกล่าวว่า 'เธอ
ฟังจงกรมช้าเลื่องมองเชิงตะกอน(ไปด้วย)'.
เพื่อแสดงการอยู่ในป่าช้านั้นเป็นเหตุก่อ
อันตรายมาก เพราะป่าช้าเป็นที่มั่วสุม
ของโจรผู้ทำโจรกรรมมา และการรักษา

^๑ ฉ. อหฺมกฺขิกเณ.

อิทํ ชฺชงฺคํ โจราสงฺกาทือเนโกปทฺทวตาย
 ครุกํ ภาริยํ, ตสฺมาติ โยเชตพฺพํ.
 จงฺกมนกฺขณฺเปี อสฺสทสฺสนํ น
 วิชฺชิตพฺพเมวาทิ อาห 'จงฺกมนฺเตนา'ติ-
 อาทิ. อทฺตมกฺขิเกนาติ อนภิมุขณฺจ
 อาพาหนํ อวฺงกสงฺขาเตน อกฺขิโน
 อทฺตเมน กรณฺภูเตน.

ป่าช้านั้น ท่านจึงกล่าวคำมีอาทิว่า
 'เพราะว่า ชฺชงฺคํชื่อนี้หนัก'. บรรดาคำ
 เหล่านั้น ศัพท์ว่า ทิ ใช้ในเหตุ. ฟัง
 ประกอบคำว่า เพราะเหตุที่ชฺชงฺคํชื่อนี้
 หนัก ก็เป็นภาระเพราะมีอันตรายมิใช่
 น้อย มีใจร้าวสุมกันเป็นต้น ฉะนั้น.
 แม้ในขณะที่จงกรมอยู่ ก็ไม่ฟังละการ
 มองเห็นอสุภะที่เดียว เหตุนั้น จึงกล่าว
 คำมีอาทิว่า 'จงกรมอยู่'. คำว่า มี
 นัยน์ตากิ่งหนึ่ง ความว่า ฟังดูเชิงตะกอน
 ซึ่งไม่อยู่ตรงหน้า ด้วยกึ่งแห่งนัยน์ตา
 กล่าวคือ เสี้ยวตาอันเป็นตัวกระทำ.

อุปฺพลมคฺเคน คนฺตพฺพํ อตฺตโน
 โสสานิกภาวสฺส อปากฎภาวตฺถํ.
 อารมฺมณฺติ สฺสวานฺ จิตฺรฺกฺขขานฺนุกาทิ-
 อารมฺมณฺ จิตฺตปเทสาทิหิ ววตฺถเปตพฺพํ
 รตฺติยํ เตสฺส อมนุสฺสาทิสณฺณยานิวารณตฺถํ.
 เตนาห 'เอวํ ทิ'ติอาทิ. อคนฺตุํ น
 วญฺญติ กมฺมฏฺจานสฺส นิรนฺตรํ
 ววตฺถเปตพฺพโต. ติลณฺจ ปิฏฺจณฺจ
 มาสมิสฺสภตฺตณฺจจาติ ปทจฺเจโท.
 ปิฏฺจปีสิตํ วา ติลํ ติลปิฏฺจํ. ภิกฺขุโน
 สฺสวานฺธฺเมน วาสิตสรีรตฺตา อมนุสฺसानุ-

ควรไปตามทางนอก เพื่อความไม่
 ปรากฏ ความที่ตนเป็นโสสานิกภิกษุ.
 คำว่า อารมณฺ์ ความว่า ฟังกำหนด
 อารมณฺ์มีต้นไม้และตอไม้เป็นต้นที่อยู่ใน
 ป่าช้า โดยสถานที่ที่ยืนต้นเป็นต้น เพื่อ
 ป้องกันความสำคัญว่าเป็นอมนุษย์เป็นต้น
 ในที่นั้น ๆ ในเวลากลางคืน. เพราะ
 เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวคำมีอาทิว่า 'ก็
 เมื่อกำหนดอย่างนั้น'. อันเธอจะ'ไม่'ไป
 'ไม่ควร เพราะกัมมฏฐานต้องกำหนด
 ติดต่อกัน. มีการแยกบทว่า งา แบ่ง

จอมพลประภาส จารุเสถียร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พนุชตฺตา จ กุลานํ เกหพฺภนฺตรํ
น ปริสิตพฺพํ ตตฺถ มนุสฺसानํ
ภยโรคาทิมฺหิ นิวตฺตนตฺถํ.

และข้าวเจือถั่ว. อีกอย่างหนึ่ง งาที่บด
กับแป้ง ชื่อว่า ขนมน้ำงา. อันเธอไม่
พึงเข้าไปภายในเรือนแห่งตระกูลทั้งหลาย
เพราะร่างกายของภิกษุถูกอบด้วยควันใน
ป่าช้า และเพราะถูกพวกอมนุษย์ติดตาม
เพื่อไม่ให้มนุษย์ในตระกูลนั้น ๆ เป็นไป
ในเหตุร้ายมีภัยและโรคเป็นต้น.

เทวสิกํ ทาโห ชฺฐทาโห.
อวิจฺฉินฺนกุณโป ชฺฐกุณโป. วุตฺตนเยนาติ
'ฉาปิติกาลโต ปน ปฏฺจายา'ติ
วุตฺตนเยน.

การเผาศพทุกวัน ชื่อว่า การเผา
เป็นประจำ. ซากศพมีอยู่มิได้ขาด ชื่อว่า
มีซากศพอยู่เป็นประจำ. คำว่า โดยนัยที่
กล่าวแล้ว ความว่า ตามนัยที่กล่าวแล้วว่า
'แต่ว่า จำเดิมแต่กาลที่เผาแล้ว'.

น สุสานมฺหิ วาสกปฺปนฺนาติ
เอเตน 'สุสานเ อาว สพฺพทา วสิตพฺพํ,
ตโต ปน อณฺณตฺถ ภิคุขาจรณ-
ภฺยชนธมฺมสุสานากิจฺจาปเทสํ วิชา
เกวลํ วสนตฺถาย เอว คนฺตุวา
นิวสนตฺตสฺส ชฺฐตฺถกเมโท'ติ ทสฺเสติ.

ด้วยคำว่า เพราะสำเร็จการอยู่ใน
ป่าช้าหามิได้ นี้ ท่านอาจารย์แสดงว่า
'อันโสสานิกภิกษุนี้ พึงอยู่แต่ในที่ป่าช้า
ทุกเมื่อ, ก็เมื่อเธอไปอยู่ที่อื่นจากที่นั้น
เพื่อต้องการอยู่อย่างเดียว เว้นการ
อ้างถึงกิจคือเที่ยวภิกขา ฉันอาหารและ
พึงธรรม ชฺฐตฺถกขาค'.

มรณสฺสตีปฏฺฐิสาเมเนว อปฺปมาท-
วิหาริตา. อสุภนิมิตฺตาทิคโมติ อสุภ
ปฏฺฐิภาคนิมิตฺตาทิคโม. ตโต เอว

ชื่อว่า ความเป็นผู้อยู่ด้วยความไม่
ประมาทเป็นปกติ เพราะได้เฉพาะ
มรณสตินั่นเอง. การบรรลุปฏิกาคนิมิต

จอมพลประภาส จารุเสถียร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กามราควิโนทน์. พหุล์ เกสตจจฏฺฐิ-
มฺสาคิทสฺสนโต อภินฺหํ กายสภาว-
ทสฺสนํ. ปุพฺพวาทินานาวิธอสฺสเกหิ
อตฺตโน สรียสฺส สามิกฺรณโต
อาโรคฺยโยพฺพนชีวิตมทปฺปหานํ. มรณ-
อสฺสภาทิสณฺณาย กายชีวิตฺเตสฺส
นिरเปกฺขตฺตา อมฺนุสฺสาคิทสมฺภูจิตฺตสฺส
ขุทฺทกสฺส มหนฺตฺตสฺส จ ภยสฺส
อภิกฺวานโต ภยภเวรตฺสหนฺตา. ปริสฺสุทฺธา-
สยตฺตาย เกนจิ อปฺปชฺสเนยฺยตฺตาย จ
อมฺนุสฺสานํ ทรุภาวเนยฺยตฺตา.

ในอสุภะเป็นต้น ชื่อว่า การบรรลุอสุภ-
นิमित. การบรรลุเทากามราคะได้ เพราะ
บรรลุปฏิภาคนิमितนั้นนั้นเทียว. ชื่อว่า
การเห็นสภาพของร่างกายเนื่อง ๆ เพราะ
เห็นผม หน้ กระดูก และเนื้อเป็นต้น
มาก ๆ. ชื่อว่า การละความมัวเมาใน
ความไม่มีโรค ความเป็นหนุ่มสาวและ
ความเป็นอยู่ โดยกระทำร่างกายตนให้
เป็นใหญ่โดยเป็นอสุภะนานาชนิด มี
หนุ่มนอนเป็นต้น. ชื่อว่า ความเป็นผู้
ข่มความกลัวภัยได้ เพราะครอบงำ
ภัยทั้งเล็กและใหญ่อันเกิดขึ้นจากอมนุษย์
เป็นต้น เพราะไม่มีความคำนึงถึงใน
ร่างกายและชีวิต โดยสำคัญว่า ต้อง
ตายและเป็นของไม่งามเป็นต้น. และ
ชื่อว่า ความเป็นที่เคารพและเป็นที่ยกย่อง
แห่งอมนุษย์ทั้งหลาย เพราะมีอธฺยาศัย
บริสฺสุทฺธิ์ และเพราะมีคุณธรรมอันใคร ๆ
จะพึง ทำลายไม่ได้.

๑ ไป. อาโรคฺยโยพฺพนชีวิตมทปฺปหานํ.

๒ ฉ. มหโต.

มรณานุสติปฏภาวติ สุसानะ
 ปฏิสทธรรมรณานุสสติยา อานุกาเวเน.
 นิททาคตมปีติ นิททำ สมาเป็นน,
 สุปินนุเตปีติ อตุโก. กามานุราควสคหุติ
 วตตุกาเมสุ อนุคตสสุ รากสสุ วส
 คต. อิติเนกคุณาวหตุตาดิ อิติ วุตเตน
 ปกาเรน อเนกานิสสาวหตุตา.
 โสสานิกงคํ นิสเวิตพพนุติ โยชนา.

คำว่า เพราะอำนาจมรณานุสติ
 ความว่า ด้วยอานุกาพการระลึกถึง
 ความตายเนื่อง ๆ ที่ได้แล้วในป่าช้า. คำว่า
 แม้ถึงการหลับไปแล้ว ความว่า เข้าถึง
 ความหลับแล้ว, ได้แก่ แม้เมื่อฝันไปแล้ว.
 คำว่า ตกไปสู่อำนาจกามราคะ ความว่า
 ไปสู่อำนาจราคะที่เล่นไปในวัดตุกามทั้ง-
 หลาย. คำว่า เพราะเป็นรุดงค์อันนำมา
 ซึ่งคุณเป็นอเนกเถิด ความว่า เพราะ
 นำมาซึ่งอานิสงสมิไชน้อย ด้วยประการ
 ฉะนี้ คือด้วยประการที่กล่าวแล้ว. มี
 วาจาประกอบความว่า อัมภิกษุพึง
 เสพโสสานิกังครุดงค์เถิด.

โสสานิกงคกถาวณณนา นิฎฐิตา. พรรณนากถาว่าด้วยโสสานิกังคะ จบ.

๑๒. ยถาสันถติกงคกถาวณณนา

๑๒. พรรณนากถาว่าด้วย
 ยถาสันถติกังคะ

๓๕. เสนาสนโลลุปุปนุติ ปเรส
 ปตตเสนาสเนสุ โลเภน ภิกขุอุฏจาปน
 อนุปชชช สยนาทิกกรณี.

๓๕. คำว่า ความโลภในเสนาสนะ
 ความว่า การแทรกแซงที่บำรุงภิกษุด้วย
 ความโลภในเสนาสนะสังัดของชนอื่น แล้ว
 นอนเสียเป็นต้น.

จอมพลประภาส จารุเสถียร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เยน ชุตงค์ ภิชชติ. เตนาห 'น
อณโณ อฏฐาเปตพโพ'ติ. อิทํ หิ
ติณณมปิ ชุตงคภททการณํ โลลุปปี.
โตฏฐพพนติ ตุสิตพพ.

ทุเรติ วิหารปัจจนเต. อจจา-
สนุนติ พหุณํ สนนิปาตณฏฐานสส
สมิเป. น รุจจติติ อตตโน ปกตिया
วิเวกาทินํ วิรุทธตาย น รุจจติ.

อฏฐापนิยานมปิ อณูฏฐापเนน
สพฺรหมจารีหิตเสิตา.

ยถาสนุถตรามตุนติ ยถาคาหิต
เสนาสเน อภีรตภาว.

ยถาสนุถติกงกคภาวณณนา นิฏฐิตา.

ชุตงค์ ย่อมแตกเพราะเหตุใด. เพราะ
เหตุนั้น ท่านกล่าวว่า "ไม่พึงทำให้ภิกษุ
อื่นต้องย้าย". จริงอยู่ บรรดาเหตุ ๓ อย่าง
เหตุแห่งความขาดของชุตงค์นี้ ชื่อว่า
ความละโมบ. คำว่า พึงยินดี ความว่า
ควรยินดี.

คำว่า ในที่ไกล ได้แก่ ในที่สุด
วิหาร. คำว่า ในที่ใกล้ ได้แก่ ในที่ใกล้
ที่ประชุมของคนหมู่มาก. คำว่า ไม่พอใจ
ชื่อว่า ไม่ชอบใจ เพราะผิดไปจากที่
สังกัดเป็นต้นตามปกติแห่งตน.

ชื่อว่า ความเป็นผู้แสวงหา
ประโยชน์เกื้อกูลแก่เพื่อนพรหมจารี ด้วย
การไม่ให้ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ที่ควรให้
ย้ายต้องย้ายไป.

คำว่า ความยินดีในเสนาสนะ
ตามที่เขาจัดแจงให้ ความว่า ความเป็น
ผู้ยินดียิ่งในเสนาสนะตามที่เขาให้รับมา.

พรรณนากถาว่าด้วยยถาสันถติกัังคะ
จบ.

จอมพลประภาส จารุเสถียร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เป็นไปด้วยเงินจงกรมและนั่งตามสบาย
ในยามนอนนี้. ท่านหมายเอาเนื้อ
ความนี้เท่านั้น จึงกล่าวว่า 'ฟังลูกขึ้น
จงกรมเสียวยามหนึ่ง'.

ปิฎกอุปถัมภ์ชาติ จตุหิ ปาเทหิ
อฏฐินิยา ยุตุเตหิ. ตํ 'นิปชชิตวา
นิตุทายนุเต สตุตงคาปสฺสยณํ
โกสชชนิวารณน'ติ ทสฺเสตุ อภยตุเถโร
นิตสฺสโต.

สพฺพอิริยาปถสฺส นิสชฺชาปสนฺนํ
ปสาทาวหา, น อิตเรติ อาห
'ปาสาทิกอิริยาปถตา'ติ.

ปณฺธิชฺชาตติ จเปตฺวา. วิกรมเปตฺติ
อาณาทิกุกเมน จาเลติ. วตฺนติ ชฺตงคํ.

เนสชฺชิกงคกถาวณฺณนา นิฏฺฐิตา.

คำว่า **แก้้อมมีพนักหลัง** ความว่า
ประกอบด้วยแควมี ๔ เท้า. เพื่อแสดง
แก้้อมมีพนักหลังนั้นว่า 'เมื่อนอนหลับ
แก้้อมมีพนักหลังมีองค์ ๗ เป็นการป้องกัน
ความเกียดจรราน' ท่านยกพระอภัยเถระ
ขึ้นเป็นตัวอย่าง.

บรรดาอิริยาบถทั้งปวง อิริยาบถ
หนึ่งนำความเสื่อมไสมาให้แก่พวกผู้เสื่อมไส
การนั่ง นอกนี้หานำความเสื่อมไสมา
ได้ไม่ เหตุนั้น ท่านกล่าวว่า 'ความ
มีอิริยาบถน่าเสื่อมไส'.

คำว่า **ตั้ง** ความว่า ดำรง. คำว่า
ให้ห้วนไห ความว่า ให้ห้วนไห
ด้วยการก้าวล่วงอำนาจ. คำว่า **วัตร**
ความว่า ชุตงค.

พรรณนากถาว่าด้วยเนสัชชิกังคะ จบ.

จอมพลประภาส จารุเสถียร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๔. ชุดงค์ปกิณกกาถาวรณณา

๑๔. พรรณนาปกิณกกาเกี่ยวกับ
ชุดงค์

๓๗. ชีณาสวานํ วเสเนว
อพยากตชุดงค์มัจ เนสํ กิเลสธุนนา-
ภาเว ปจฺจเย พาทูลลวิเวเคน
ผาสุวิหารตถํ, ปเรสํ ทิฏฺฐานุกตฺติ
อาปชฺชนตถมฺจ. อิทมฺิธ ตณฺหา-
วิชฺฌนาธิกาเรนาธิปฺเปตํ. เสสานํ
กุสลชุดงค์, ตํ อิธาธิปฺเปตํ.

๓๗. ก็ชุดงค์ที่เป็นอภัยากฤต ด้วย
อำนาจพระชีณาสพเท่านั้น เพื่อท่าน
เหล่านั้นอยู่เป็นสุขด้วยวิเวกที่หนาแน่น
ในเมื่อไม่มีการกำจัดกิเลสเป็นปัจจัย
และเพื่อถึงความเอออย่างของชนเหล่าอื่น.
ในที่นี่ ชุดงค์นี้ ท่านประสงค์เอาโดย
การกระทำอันยิ่งด้วยการสร้างชฎคือ
ตณหา. สำหรับชนที่เหลือ มีชุดงค์ที่เป็น
กุศลเท่านั้น, กุศลชุดงค์นั้น ท่าน
ประสงค์เอาในที่นี่.

ยทิปิ อกุสลจิตฺเตนาปิ กาเยน
อรณฺเณ นิवासมตฺเตน 'อารณฺณิกโก'ติ
โวหารโร ปุคฺคฺลสฺส ลภเยย, อิธ
ปน ตาทิสฺสฺส ปุคฺคฺลสฺส อารณฺณิก-
ชุดงค์นฺติ อธิปฺเปตํ, ตถา
อนธิปฺเปโตติ อิมมตฺถํ เหฏฺฐา
วุดตชุดงค์สทฺทตถสฺสนปฺพุพกํ ทสฺเสตฺถุ
'ยสฺส หิ'ติอาทิ วุดตํ.

แม้ถ้าว่า บุคคลพึงได้ไวยาหารว่า 'ผู้อยู่
ป่า' ด้วยเหตุเพียงอยู่ในป่าด้วยกาย
แม้มีจิตเป็นอกุศลไซ้ แต่ในที่นี่ ท่าน
ประสงค์เอาว่า อารณญิกชุดงค์ สำหรับ
บุคคลเช่นนั้น, เมื่อเป็นเช่นนั้น หา
ประสงค์เอาบุคคลเช่นนั้นไม่ เหตุนั้น
เพื่อแสดงเนื้อความนี้ ที่เคยมีการแสดง
อรรถของศัพท์ชุดงค์ที่กล่าวไว้ในหนหลัง
จึงกล่าวคำมีอาทิว่า 'ด้วยว่าการอยู่ป่า
ของภิกษุใด'.

วสททธมวราจพญจก.ป-VI.๑-๑๕

จอมพลประภาส จารุเสถียร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ 'หี'ติ ยสฺมา องฺคตาย
 อตฺเตตสฺส, ตสฺมา สฺวตฺตฺนฺติ เอเตน
 สมฺพนฺโร. อิมานิ ปน ธฺตฺตฺกานีติ
 วตฺตฺนฺติ สมฺพนฺโร. 'วตฺตฺตานี'ติ วตฺตฺพเพ
 วจนฺกิริยาเปกฺขาย ภาเวน นปฺปฺสกตฺเตน
 'วตฺตฺน'ติ วตฺตฺ.

อถวา ตาทิสฺ วจนฺ เหฏฺฐา
 สทฺทตฺตฺวินิจฺฉเย วตฺตฺนฺติ อตฺโถ.
 ตทา ปน 'อิมานิ ปน ธฺตฺตฺกานี
 อุกฺทิสฺสา'ติ ปาทิสฺเสสฺ อชฺฉมาหริตฺวา
 อิติ-สทฺทตฺตฺจ เหฏฺฐา วจนฺนิทฺสฺสนฺตฺถ
 กตฺวา โยเชตฺพุพฺ, อิตฺรธา
 อยฺชฺชนโต.

ธฺตฺตฺส ภิภฺชฺโน องฺคานีติ ปจฺเม
 อตฺเต กิเลสฺฐนฺนสฺส การณฺ ภิภฺชฺโน
 องฺคฺ นามาติ อาท 'น จ

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า "ด้วยว่า"
 มีสัมพันธด้วยข้อความนี้ว่า เพราะเหตุที่
 ธุดงค์มีอยู่แก่ภิกษุนี้โดยความเป็นองค์
 ฉะนั้น ท่านจึงกล่าวไว้ดีแล้ว. มีสัมพันธ
 ว่า ชื่อว่า วัตร เพราะอรรถว่า ก็
 ข้อปฏิบัติเหล่านี้เป็นองค์กำจัดกิเลส.
 เมื่อควรกล่าวว่า "ท่านกล่าวธุดงค์
 ทั้งหลายไว้" กล่าววว่า "ท่านกล่าว
 ธุดงค์ไว้" โดยความเป็นนปฺปฺสกสิงค์
 โดยภาวะแห่งการเพ่งถึงกิริยาคำพูด.

อีกอย่างหนึ่ง มีอธิบายว่า คำพูดเช่นนี้
 ท่านกล่าวไว้ใน การวินิจฉัยเนื้อความ
 ของศัพท์ในหนหลัง. ก็ในกาลนั้น ท่าน
 นำบาลีที่เหลือว่า "แต่เจาะจงธุดงค์เหล่านี้"
 มาประกอบศัพท์ว่าเพราะเหตุฉนั้น เพื่อ
 แสดงคำพูดในหนหลัง, หานำมาประกอบ
 โดยประการนอกนี้ไม่.

คำว่า เป็นองค์ของภิกษุผู้ชื่อว่า ธุดะ
 ความว่า ในความหมายประการแรก
 เหตุแห่งการกำจัดกิเลส ชื่อว่า องค์ของ
 ภิกษุ เหตุฉนั้น ท่านจึงกล่าววว่า "ก็
 ใคร ๆ จะชื่อว่า เป็นธุดะด้วยอกุศล

จอมพลประภาส จารุเสถียร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อกุสเลน โภจิ ชุโต นาม โหตี'ติ. น
 จาติอาทินา ทูติเยนาปี อตถวิกปฺเปน
 'นตฺถิ อกุสลํ ชุตฺตงฺกนฺ'ติ ทสฺเสติ.
 นาปีติอาทินา ตติเยนาปี อตถวิกปฺเปน.
 ตตฺถ เยสนฺตฺติ ชุตฺตงฺกสมาทานานํ.
 องฺกนฺตฺติ อกุสลํ องฺกํ ฌานํ วีย
 องฺกนฺตฺติ กตฺวา.

ก็หาไม่'. ด้วยคำมีอาทิว่า ก็หาไม่ นี้
 ท่านแสดงด้วยกำหนดเนื้อความ แม้
 ประการที่ ๒ ว่า 'ชดงค์ที่เป็นอกุศลหา
 มีไม่'. ด้วยคำมีอาทิว่า แม้หาได้ไม่
 ท่านแสดงด้วยกำหนดเนื้อความ แม้
 ประการที่ ๓. บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า
 ของภิกษุเหล่าใด ความว่า ของภิกษุ
 ผู้สมาทานชดงค์. คำว่า เป็นองค์
 กระทำวิเคราะห์ว่า องค์ที่เป็นอกุศลก็
 เป็นองค์เหมือนญาน.

เยสนฺตฺติ อภยคีรีวาสิเก สนฺธายาห.
 เต हि 'ชฺตงฺกํ นาม ปณฺณตฺตี'ติ
 วทนฺตฺติ. ตนฺตฺติ ตํ เตสํ วจนํ.

คำว่า ภิกษุเหล่าใด ความว่า
 ท่านอาจารย์กล่าวหมายเอาภิกษุผู้อยู่ใน
 อภยคีรีวิหาร. จริงอยู่ ภิกษุเหล่านั้น
 กล่าววว่า 'ชื่อว่าชดงค์เป็นบัญญัติ'. คำว่า
 คำนั้น ความว่า คำพูดนั้นของภิกษุ
 เหล่านั้น.

ชฺตสฺส ชฺตชฺมมสฺส วาโท
 โอวาโท กถนํ ชฺตวาโท. โส
 อสฺส อตฺถีติ ชฺตวาโท ปุคฺคโล.
 ชฺตชฺมมํ วา วทตีติ ชฺตวาโท.

วาทะ คือ โอวาท 'ได้แก่
 การกล่าวชดธรรมของภิกษุผู้ชื่อว่าชดะ
 ชื่อว่า ชดวาท. ชดวาทนั้น มีอยู่แก่
 บุคคลนั้น เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า
 มีชดวาท. หรือบุคคลใด กล่าวชดธรรม
 เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า ชดวาท.'

จอมพลประภาส จารุเสถียร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชุตกิลไสติ ชุตงคสมาทาน-
 ปรีหรณมุเขน ชุตกิลไส กุลยาน-
 ปุณฺชชนาทโก ชีณาสวปรีโยसान
 ปุคฺคโล. กิลสชฺชนโนติ เตส
 สมาทานปณฺณาทโก อคฺคมคฺค-
 ปรีโยसान กุสลธมฺโม.

ยสฺมา สพฺเพ ชฺตา ชฺตวาทา
 น โหนฺติ, น ชฺตา จ ชฺตวาทา
 น โหนฺติ. ตสฺมา ตํ วิภาคํ
 ทสฺเสตฺถ "อตฺถิ ชฺโต"ติอาทิจตฺถกํ
 วุตฺตํ.

ตยิทนฺติ นิปาโต, โส อยฺนฺติ
 อตฺโต.

อิมํ ชฺตงคคฺคฺเณ อตฺถยติ
 สีเลนาคิ อิทมตฺถิ ปุคฺคโล. ตสฺส
 ภาโว อิทมตฺถิตา ชฺตงคสมาทาน-
 ปรีหรณสฺส ญาณํ. ปฏิกฺขเปวตฺถุสฺสุติ
 คหปติจิวราทิสฺส. เตเสววาติ ปฏิกฺขเปวตฺถุสฺสุ
 เอว. อนุญฺญาตานนฺติ นิจฺจนฺทราก-
 ปรีโกควเสน อนุญฺญาตานํ

คำว่า ผู้กำจัดกิเลสได้แล้ว ความว่า
 บุคคลผู้กำจัดกิเลสแล้วโดยมุ่งถึงการ
 ปฏิบัติชุตงคสมาทาน มีกัลยานปุณฺชน
 เป็นเบื้องต้น มีพระชีณาสพเป็นที่สุด.
 คำว่า ธรรมเครื่องกำจัดกิเลส ความว่า
 กุศลธรรม มีปัญญาเครื่องสมาทานชฺตงค
 เหล่านั้นเป็นเบื้องต้น มีอรหัตมรรคเป็น
 ที่สุด.

เพราะเหตุที่ บุคคลทั้งหมดเป็นชฺตตะ
 แต่ไม่เป็นชฺตวาท, และไม่เป็นทั้งชฺตตะ
 และทั้งชฺตวาท. ฉะนั้น เพื่อแสดง
 การจำแนกนั้น ท่านจึงกล่าวบุคคล ๔
 จำพวกว่า "บุคคลเป็นชฺตตะก็มี".

คำว่า นี่นั่น เป็นนิบาต, ความว่า
 บุคคลผู้นี้คือผู้มีชฺตตะนั้น.

บุคคลย่อมปรารถนาคุณชฺตงค
 เหล่านี้โดยปกติ เหตุนั้น ชื่อว่าบุคคลมี
 ความปรารถนาคุณชฺตงคนี้. ภาวะแห่ง
 บุคคลนั้น ชื่อว่า ความเป็นผู้มี
 ความปรารถนาคุณชฺตงคนี้ คือความรู้การ
 สมาทานและการรักษาชฺตงค. คำว่า
 ในวัตถุที่ต้องห้ามทั้งหลาย ความว่า

จอมพลประภาส จารุเสถียร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปัสกุกจิวราทิน. ปฏิเสวนมุเขนาติ
 ปฏิเสวนทวารเรน ปาวตติ เตส เจว
 ตมมุเขน ตทณฺเณสุ จ สวาชฺเชสุ
 กามสุขุเขสุ นีรวชฺชสณฺณิตาย อนฺุโยคํ
 อนฺุยุณฺชนํ ชฺุนาตตีติ โยชนา.

ในวัดผู้มีคฤหบดีจีวรเป็นต้น. คำว่า
เหล่านั้นนั่นแล ความว่า วัดที่ห้าม
 ทั้งหลายนั่นเอง. คำว่า **ปัจจัยที่ทรง**
อนุญาต ความว่า ผ้าบังสุกุลจีวรเป็นต้น
 ที่ทรงอนุญาตไว้ ด้วยอำนาจบริโภคที่
 ปราศจากความพอใจและความกำหนัด.
 คำว่า **ทางเสพปัจจัย** มีวาจาประกอบ
 ความว่า ย่อมกำจัด การประกอบเนื่อง ๆ
 คือการตามประกอบ โดยความเป็นผู้มี
 ความสำคัญในวัดที่ถูกปฏิเสธเหล่านั้น
 และในกามสุขที่มีโทษอันอื่นจากวัดที่ถูก
 ถูกปฏิเสธนั้นว่าไม่มีโทษ โดยการ
 เสนุนั้นเป็นมุข ซึ่งเป็นไปแล้วโดยการ
 เสนปัจจัยเป็นทวาร.

เอตฺถาติ เอเตสุ ชฺุตงฺเคสุ.
 ตตฺถาติ อรณฺณรูกฺขมฺุเลสุ.

คำว่า **เหล่านี้** ความว่า บรรดา
 ชฎงค์เหล่านี้. คำว่า **เหล่านั้น** ความว่า
 ในป่าและโคนไม้.

สีสงฺกานีติ ปเรสฺส เกสณฺุจิ
 นานนฺุตริยตฺาย สงฺกณฺุหนโต
 อุตฺตมงฺกานิ. อสมฺุภินฺุนงฺกานีติ อณฺุเณหิ

คำว่า **องค์เป็นประธาน** ความว่า
 องค์ที่สูงสุด เพราะสงเคราะห์ชฎงค์
 บางข้อเหล่านี้ โดยหาความขัดขวาง

๑ น. อนนฺุตริกตฺาย.

จอมพลประภาส จารุเสถียร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๓๕-๑๗-๗๑-๑๗-๑๗-๑๗

อมิสสงคามิ.

เอกเมว หิ ชุตงคํ เตราส-
วิธสุสาปิ ชุตงคสุส เจตนาสภาวตฺตา,
กีนฺตํ ชุตงคณฺติ อาห 'สมาทาน-
เจตนา'ติ. ปรีหฺรณเจตนาปิ. เอตฺถ
สงฺกหิตา. เตนาห 'ยา เจตนา ตํ
ชุตงคณฺ'ติ.

อารณฺณิกงฺคสมุปนฺนนฺติ คามุ-
จารโต ปญฺจชฺนฺสฺตปฺปมาณโต
พหิภาวสงฺขาเตน อารณฺณิกงฺเคน
สมุปนฺนํ. ฉนฺนปฏิกฺขเปเน รุกฺข-
มุสิกงฺคสุส อพฺโภกาเสปิ สีชฺฉนฺโต
อาห 'เอโกปิ ๗เปช สกฺโกตี'ติ.
ปฏิกฺขิตฺตานีติ อารณฺณิกงฺคํ
กรณฺปฏิกฺขเปวเสน ปฏิกฺขิตฺตํ, อิตฺรํ
อกรณฺปฏิกฺขเปวเสน. ตาสํ หิ
อารณฺณิกงฺคเมว สพฺพธา นตฺถิ,
อิตฺรํ สีกฺขาปเทเนว ปฏฺฐิสฺสทฺทนฺติ
ตมฺปิ ชุตงคํ น โหติ กปฺปิเย

กันมิได้. คำว่า **องค์ที่ไม่ระคนกัน**
ความว่า องค์ที่ไม่เจอกับธาตุองค์เหล่านี้.

จริงอยู่ **ธาตุก็มีอย่างเดียวกันนั้น**
เพราะธาตุก็แม้ทั้ง ๑๓ อย่างมีเจตนาเป็น
สภาพ, เพื่อเลี่ยงการถามว่าธาตุกันนั้น
เป็นอย่างไร ท่านจึงกล่าวว่า 'เจตนา
เครื่องสมาทาน'. แม้เจตนาเครื่องรักษา
ท่านก็สงเคราะห์เข้าในคำนี้เหมือนกัน.
เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า 'เจตนา
คือธาตุกันนั้น'.

คำว่า **ป่าช้าที่ถึงพร้อมด้วย**
อรัญญิกังคะ ความว่า สมบูรณ์ด้วย
อรัญญิกังคะ กล่าวคืออยู่ภายนอก
จากอุปัชฌาย์ประมาณ ๕๐๐ ชั่วคันธนู.
เพราะภิกษุผู้อยู่โคนไม้เป็นวัตรสำเร็จ
(การอยู่)แม้ในที่กลางแจ้งได้ด้วยการ
ห้ามที่มุ่งบังเสีย ท่านจึงกล่าวว่า 'แม้
ภิกษุรูปเดียว อาจบริโภครวมได้ทั้งหมด
ทุกข้อคราวเดียวกัน'. คำว่า **ทรงห้ามไว้**
ความว่า อรัญญิกังคะธาตุทรงห้ามไว้
ด้วยอำนาจห้ามปฏิบัติ, ธาตุกันนอกนี้
ทรงห้ามไว้ ด้วยอำนาจไม่ปฏิบัติ. จริงอยู่

คุณคณฺนิจ กัถมารศรี

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โลลุปตาปทานวิสยตตทา รูดงค์ส. ริกษุณีหนึ่ง สงกจฉิกอุทกสาติโยปี
 ติจีวรคตีกตตทา เตจีวรังกุเคน สห
 'อฏฐเว'ติ วุตต. ยถาวุตเตสุติ
 ริกษุณี วุตเตสุ เตรสสุ, ริกษุณี
 วุตเตสุ อฏฐสุ จ. ทวาทส
 สามณเธรานนติ เอตถ จ เอเตส กถ
 ขลุปัจฉาภัตติกงกั สิขมตติ, น. หิ
 เนส ปฏิกุเขปปวารณา ปริวาริต
 จ อติริตตวินยกมม วา อตติ,
 อติริตตโกชนปฏิกุเขปปวารณญเจต รูดงค์
 น ปฏิกุชิปีตวา ปุณ โภชนมตต-
 ปฏิกุเขปปร อุปาสกาทิมปิ สมภูวโต
 รัมสิตพุนนติ.

ริกษุณีเหล่านั้น ไม่มีอารัญญิกังค-
 รูดงค์ทีเดียว ในที่ทั้งปวง รูดงค์นอกนี้
 สำเร็จได้ด้วยสิกขาบทนั้นเทียว เหตุนั้น
 รูดงค์เหล่านั้นจึงไม่มี เพราะรูดงค์เป็น
 อารมณแห่งการละความโลเลในสิ่งเป็น
 กัมปิยะ. เพราะแม้ผ้ารัดหน้าอกและผ้า
 อาบหน้าของนางริกษุณีก็จัดอยู่ในไตรจีวร
 พร้อมกับเตจีวรึงค รูดงค์ ท่านจึงกล่าวว่า
 'จึงมีรูดงค์ ๘ เท่านั้น'. คำว่า ตามที่
 กล่าวแล้ว ความว่า ในรูดงค์ ๑๓ ที่กล่าว
 แล้ว เพื่อริกษุทั้งหลาย, และรูดงค์ ๘
 ที่กล่าวแล้วเพื่อริกษุณีทั้งหลาย. คำว่า
 รูดงค์ ๑๒ สำหรับสามณเธร ความว่า
 ก็ในคำนี้ บรรดา รูดงค์ ๑๒ เหล่านี้
 ขลุปัจฉาภัตติกังครูดงค์สำเร็จได้อย่างไร,
 จริงอยู่ ปวารณาที่ห้ามไว้หรือวินัยกรรม
 อันเป็นอติริตตะในสิกขาบทที่ห้ามไว้ ไม่มี
 แก่สามณเธรเหล่านั้น, อนึ่ง ควรพิจารณา
 ถึงการที่ท่านไม่ห้ามรูดงค์นี้ ซึ่งมีการ
 ห้ามโภชนะที่เกินและที่ได้ปวารณาไว้แล้ว

คุณคณิงนิจ คัทธมารศรี

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ห้ามประมาณแห่งโภชนะอื่นอีก เพราะ
มิได้แม่แก่อุบาสกเป็นต้นแล.

ธุดงค์ปิกิณณกถาวนุณนา

พรรณนาปิกิณณกถาเกี่ยวกับธุดงค์ จบ

ธุดงค์นิเทศวณุณนา

พรรณนาธุดงค์นิเทศจบ

ด้วยประการฉะนี้

อิติ ทุตติยปริจเจทวณุณนา นิฎฐิตา.

พรรณนาปริเจทที่ ๒ จบบริบูรณ์.

คุณคณิงนิจ กัถมารศรี

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ พหุวิโรติ กุสลาทิวเสน.
 นานุปการโก อารมมณมนสิการา-
 ธิปติอาทิเภทโต. ตํ สพฺพนฺตํ ตํ
 สพฺพํ กุสลาทิเภทํ สพฺพํ สมาริ
 สรูปโต อตฺตลกุขณรสาทิโต จ
 วิภาเวตุ อภิธมฺเม อากเตหิ
 สพฺเพหิ อารพฺภมานํ วิสฺสชฺชนํ
 อนนฺตนยตาย อติวิตฺติณฺณํ, โย
 จายํ โลกียกุสลสมาริ อธิธาปฺเปโต,
 ตํ อธิปฺเปตญจ^๑. อตฺถ, อยํ โสติ
 สพฺเพหิ ภาวนาทุกฺกเมหิ สทฺธิ วัตตํ
 โอภาสภาวเณ น สาเชยฺย, น
 เกวลญฺเจตํ, ตโต อุตฺตริปิ
 วิสฺสุทฺธิมคฺคกถํ โสตุ สณฺชาตาทธานํ
 โสตุณฺ อภิธมฺมตทกถาปฺปญฺเจน จิตฺต-
 วิกุเชปาย สํวตฺเตยฺย.

ดังนี้ ท่านอาจารย์จึงกล่าวคำมีอาทิว่า
 'สมาธิมีหลายอย่าง'.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า มี
 หลายอย่าง ความว่า สมาธิมีหลายอย่าง
 ด้วยอำนาจสมาธิที่เป็นกุศลเป็นต้น.
 สมาธิมีนานาประการ เพราะแยก
 ประเภทเป็นอารมณ์ มนสิการ และ
 อธิบัติเป็นต้น. คำว่า นั้นทั้งหมด ความว่า
 การเฉลยที่จะเริ่มด้วยสมาธิทั้งหมดที่มา
 ในพระอภิธรรมท่านขยายไว้โดยความ
 เป็นสมาธิมีนัยไม่สิ้นสุด เพื่อจะอธิบาย
 สมาธิทั้งหมดนั้น คือทั้งปวงแยกเป็น
 สมาธิที่เป็นกุศลเป็นต้น โดยสภาวะที่มี
 อยู่และโดยอรรถลักษณะและรสเป็นต้น
 ไม่พึงให้กุศลสมาธิฝ่ายโลกียะ ที่ท่าน
 ประสงค์ไว้ในที่นี้ นั้นและอรรถที่ท่าน
 ประสงค์เอาแล้วให้สำเร็จ เพราะไม่มี
 โอกาส เพื่อจะกล่าวพร้อมกับลำดับการ
 ภาวนาทั้งปวงว่า สมาธินี้คือสมาธินั้น
 ไม่พึงให้เนื้อความนั้นสำเร็จอย่างเดียว
 หามิได้, แมียงไปกว่านั้นพึงเป็นไปเพื่อ

^๑ ไป. อธิปฺเปตพฺโพว ?

อถวา สุตมยณาณน รูปาวธารณมปิ
 ตาว เอวมติปปญจ กถิ ตพภูาวนา
 ยาว หิตกามานัน โสตุณัน จิตต-
 วิกุเขปาย สัวตเตยยาติ อตฺโถ.
 กุสลจิตฺเตกคฺคตาติ กุสลภูตา
 จิตฺเตกคฺคตา.

สมํ สมฺมา จ อาธานนฺติ
 จิตฺตเจตสิกานัน อวิสารณวเสน สมํ,
 อวิกฺขิปนวเสน สมฺมา จ อาธานัน
 จปนัน. เตนหา 'อวิกฺขิปมานา
 อวิปฺปกิณฺณา จ หุตฺวา ติฏฺฐนฺตี'ติ.
 ตตฺถ อวิกฺขิปมานาติ อุกฺคจฺจาที-
 โทสวิริหิตา เอกการมฺมณเ สมฺปยุตฺตานัน
 สมฺปิณฺทนวเสน อวิกมฺปมานา
 วุปสมานาติ อตฺโถ. อวิปฺปกิณฺณาติ
 สนฺตทานภูจิติเหตุตฺาย สนฺตทานวเสนปิ

ความฟุ้งซ่านแห่งจิต เพราะความเนิ่นช้า
 แห่งถ้อยคำไม่ให้อึ้งแก่นักศึกษาทั้ง
 หลายผู้เกิดความใส่ใจ เพื่อจะฟัง
 การกล่าววิสุทธิมรรค.

อธิบายว่า อีกอย่างหนึ่ง แม้การทรง
 รูปไว้ด้วยสุตมยญาณ ฟังเป็นไปเพื่อจิต
 ฟุ้งซ่านของนักศึกษาผู้ต้องการประโยชน์
 เกื้อกูล ตั้งแต่ถ้อยคำที่เนิ่นช้าอย่างนี้
 จนถึงการอบรมถ้อยคำนั้น. คำว่า
 ความมีอารมณ์เดียวแห่งจิตที่เป็นกุศล
 ความว่า ความมีอารมณ์เลิศเป็นอันเดียว
 แห่งจิตอันเป็นกุศล.

คำว่า ตั้งมั่นอยู่เสมอสม่ำเสมอด้วย
 โดยชอบด้วย ความว่า ความตั้ง คือ
 ความดำรง ชื่อว่า สม่ำเสมอ
 ด้วยอำนาจความไม่ส่ายไปแห่งจิตและ
 เจตสิก และชื่อว่า โดยชอบ ด้วยอำนาจ
 ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิตและเจตสิก.
 เพราะเหตุนี้ ท่านกล่าวว่า "จิตและ
 เจตสิกเป็นธรรมชาติไม่ฟุ้งซ่านและไม่
 กระจัดกระจาย ตั้งอยู่". บรรดาคำ
 เหล่านั้น คำว่า ไม่ฟุ้งซ่าน ความว่า

คุณปริชา ตันตฤงมาร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

www.dhammadownload.com

นานารมมณเส อวิสฐา อวิสารณเหตุ-
ภูตาทิ อตุโถ. สนฺตทานภูจิติเหตุภาวเมว
หิ สนฺธาย เอกการมมณคฺคหณํ กตํ.

อวิสารณลกฺขณํ หิ สมภาติ
อวิกฺเขปลกฺขณํ จ. น วิกฺขิปติ,
สมฺปยุตฺตทา วา น วิกฺขิปนฺติ
เอเตน อวิกฺขิปนฺมตฺตํ วา เอตนฺติ
อวิกฺเขโป, โส ลกฺขณํ เอตสฺสชาติ
อวิกฺเขปลกฺขณํ. สนฺตทานภูจิติเหตุภูเตน
อวิกฺมฺปนากาเรน ปจฺจุปฺติภูจาทิตติ
อวิกฺมฺปนปจฺจุปฺฏจฺจาโน นินฺวาเต ทิปจฺจุ
วีย. น หิ วิกฺเขปสฺสาปิ เอกสฺมิ
ขณํ นานารมมณเส วิกฺมฺปนํ อตุถิ,
สนฺตทานวิกฺมฺปนเหตุภาเวน ปนสฺส
วิกฺมฺปนํ เอวมิธาปิ สนฺตทานภูจิติเหตุ-
ภาวํ อวิกฺมฺปนนฺติ ทภูจพฺพํ.

เว้นจากโทษมีความฟุ้งซ่านเป็นต้น ไม่
ฟุ้งซ่านไป คือสงบด้วยอำนาจรวม
สัมปยุตธรรมเข้าไปในอารมณ์เดียว.
คำว่า ไม่กระจัดกระจาย ความว่า
ไม่ซัดส่ายไปในอารมณ์ต่าง ๆ เป็นเหตุ
ไม่ซัดส่าย แม้ด้วยอำนาจความติดต่อกัน
เพราะเป็นเหตุตั้งอยู่โดยติดต่อกัน. จริงอยู่
ท่านหมายเอาความเป็นเหตุตั้งอยู่โดยติดต่อกัน
จึงถือเอาความว่าจิตมีอารมณ์เดียว.

ก็สมาธิ มีอันไม่ซัดส่ายเป็นลักษณะ
มีอันไม่ฟุ้งซ่านเป็นลักษณะ. ชื่อว่า
ความไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอรรถว่า สมาธิ
ย่อมไม่ฟุ้งซ่านหรือเป็นเหตุให้สัมปยุตธรรม
ไม่ฟุ้งซ่าน หรือเพียงความไม่ฟุ้งซ่านนี้,
ความไม่ฟุ้งซ่านนั้น เป็นลักษณะแห่ง
สมาธินี้ เหตุนั้น สมาธิจึงมีอันไม่
ฟุ้งซ่านเป็นลักษณะ. สมาธิย่อมปรากฏ
โดยอาการไม่หวั่นไหวอันเป็นเหตุตั้งมั่น
โดยติดต่อกัน เหตุนั้น สมาธิมีอันไม่หวั่น-
ไหวเป็นปัจจุภูฏฐาน เหมือนเปลวไฟใน
ที่ไม่มีลม. ก็แม้ความฟุ้งซ่านจะไม่มี
ความหวั่นไหวในอารมณ์ต่าง ๆ ใน
ขณะหนึ่ง แต่ความฟุ้งซ่านนั้นมีความ

คุณปริชา ตันตถุมาร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

หวั่นไหวโดยเป็นเหตุหวั่นไหวติดต่อกัน แม้
ในที่นี้ พึงเห็นว่าการไม่หวั่นไหวอัน
เป็นเหตุตั้งมั่น อยู่โดยติดต่อกัน อย่างนี้.

๓๙. อุปจารุปปนาวเสนาดีอาทิสฺ
สมฺปยุตฺตธมฺเม อารมฺมณฺเ จ
อภินิโรปนวเสน อปฺเปเนโต วิทย
ปวตฺตตีติ วิตกฺโก อปฺปนา, ตถา
หิ โส "อปฺปนา พุชฺชอปฺปนา"ติ^๑
นิตฺทิกฺกุโจ. ตพฺพลปฺปตฺตาย ปน
อวิตกฺเก สฺขิมหคฺคตานุตฺตเรสุ
ฉานงฺเกสุ "อปฺปนา"ติ อฏฺฐกถา-
โวหาโร, ตถา เตสํ สมิปฺภุเตสุ
อสมิปฺภุเตสุ จ พุทฺธานุสฺสดีอาทิสฺ
ปริตฺตชฺฉานงฺเกสุ อุปจารโวหาโรติ
ทฏฺฐพฺพ.

๓๙. พึงทราบวินิจฉัยในคำมีอาทิว่า
คืออุปจารสมาธิกับอัปปนาสมาธิ ดังต่อ-
ไปนี้ วิตก ชื่อว่า อัปปนา ด้วยอรรถว่า
เป็นไปดุจแนบแน่นด้วยอำนาจจดแน่นใน
สัมปยุตธรรมและในอารมณ์, จริงอย่าง-
นั้น วิตกนั้นท่านแสดงไขว่ว่า "ความ
แน่วแน่ ความแนบแน่น". ส่วนโวหาร
ในอรรถกถาว่า "อัปปนา" ในองค์ฉาน
ทั้งที่เป็นมหัคคตะและโลกุตระล้วน ๆ ใน
ธรรมที่ไม่มีวิตก เพราะสมาธิถึงความ
เป็นธรรมชาติมีกำลังด้วยอัปปนานั้น,
อนึ่ง พึงเห็นว่า มีโวหารว่าอุปจารสมาธิ
ในองค์ฉานที่เป็นปริตตะ แม้มีพุทธานุสติ
เป็นต้น ทั้งที่ใกล้และไม่ใกล้องค์ฉาน
เหล่านั้น.

สมฺปโยควเสน สห ปิตฺติยา วตฺตตีติ สมาธิ ชื่อว่า สัมปยุตด้วยปีติ
สปีติโก, ตถา นตฺถิ ปิตฺติ ด้วยอรรถว่า เป็นไปพร้อมปีติ ด้วย

^๑ อภ. ส. ๓๔/๑๐.

คุณปริชา ต้นศฤงฆาร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิสุทธิธรรมรังษณูปการ.ป-ท.๑-๑๖

เอตตสฺสาติ นิปฺปิตฺติโก. สมฺปโยควเสน
 ปวตฺตมาเนน สห วิตกฺกเณนาติ
 สวิตกฺโก สมาธิ, ตถา สฺวิจฺจาโร.
 อาทิจฺจ-สทฺทเทเน อวิตกฺกวิจฺจารมตฺโต
 อวิตกฺกอวิจฺจาโร จ คหิตฺโต. ปิตฺติ-
 สหคตาทิตฺติ อาทิจฺจ-สทฺทเทเน สุขสหคต-
 อุกฺกุเขสสหคตานิ สงฺคโห. ปริตฺตโต
 ตํ ขณฺฑํ ปริตฺตํ อปฺปมตฺตกนฺธุติ
 อตฺตโก.

อยมฺปิ อปฺปานุกฺกาวตาย ปริตฺตโต
 วิทยาติ ปริตฺตโต. ตโต มหคฺคตภาวํ
 คโตติ มหคฺคโต. อารมฺมณกรณ-
 วเสนาปิ นตฺถิ เอตตสฺส ปมาณกรณตฺตา
 ปมาณสงฺขาโต อุกฺกุศลธมฺโม ตปฺปปฏิปกฺโขติ
 วา อปฺปมาโณ.

อำนาจการประกอบรวม, หนึ่ง ชื่อว่า
ไม่สัมปยุตด้วยปิติ ด้วยอรรถว่า ปิติ
 ไม่มีแก่สมาธินี้. สมาธิ ชื่อว่า มีวิตก
 ด้วยอรรถว่า เป็นไปพร้อมวิตกที่เล่นไป
 ด้วยอำนาจการประกอบรวม, ชื่อว่า
 มีวิจาร์ ก็เหมือนกัน. ด้วยศัพท์ว่า
เป็นต้น ท่านสงเคราะห์สมาธิ ที่ไม่มี
 วิตกมีเพียงวิจาร์ และที่ไม่มีทั้งวิตกและ
 ไม่มีทั้งวิจาร์. ด้วยศัพท์ว่า **เป็นต้น**
 ในคำว่า **สมาธิสหคตด้วยปิติเป็นต้น**
 มีการสงเคราะห์สมาธิที่สหคตด้วยสุข
 และสมาธิที่สหคตด้วยอุเบกขา. อธิบาย
 ว่า สมาธิ ชื่อว่า **เป็นปริตตะ** คือ
 เป็นไปน้อย นิดหน่อย มีประมาณน้อย
 นั้น.

สมาธิแม้นี้ ชื่อว่า **เป็นปริตตะ** ด้วย
 อรรถว่า เป็นจุดน้อยเพราะมีอานุภาพ
 น้อย. ชื่อว่า **เป็นมหัคตะ** ด้วยอรรถว่า
 ถึงความมีอานุภาพมากกว่าปริตตะนั้น.
 ชื่อว่า **เป็นอัปปมานะ** ด้วยอรรถว่า
 อุกุศลธรรมที่รู้กันว่าประมาณ เพราะ
 เป็นตัวกระทำประมาณ ไม่มีแก่สมาธินี้

คุณปริชา ตันตถุมาร

สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตีสุ ฐมีสูติ กามาวจราทิภูมิตุตย-
ปริยาปนุเนสฺ ฐมฺเมสฺ.

สียา สปัปีติโก, สียา นิปัปีติโกติ
ปญฺจมชฺฌานสฺส เอกาวชฺชนุปจาโร
อุเปกฺขาสหคตวเสน นิปัปีติโก.
อวเสนชฺฌานูปจารา สพฺเพ สปัปีติกา
โสมนสฺสสหคตตตานิยตา. น เหตุถ
ปฏิกาคาทิอารมฺมณํ อุปจารชฺฌานํ
อุเปกฺขาสหคตํ อุปฺปชฺชติ.

สียา สุขสหคโต, สียา
อุเปกฺขาสหคโตติ เอตฺถาปิ เอเสว
นโย.

คำว่า ใน ๓ ฐมี ความว่า ใน
ธรรมที่นับเนื่องใน ๓ ฐมี มีกามาวจรฐมี
เป็นต้น.

คำว่า บางที่เป็นสปัปีติกะ, บางที่
เป็นนิปัปีติกะ ความว่า อุปจารสมาธิ
เว้นสุขอย่างเดียว แห่งปัญจมฌาน ชื่อว่า
เป็นนิปัปีติกะ ด้วยอำนาจสหรคด้วย
อุเบกขา. อุปจารสมาธิแห่งฌานที่เหลือ
ทั้งหมด ชื่อว่า เป็นสปัปีติกะทีเดียว
ซึ่งสหรคด้วยโสมนัสโดยแน่นอน. ก็ใน
ที่นี้ อุปจารฌานมีปฏิภาคนิมิตเป็นต้น
เป็นอารมณ์ สหรคด้วยอุเบกขา
หาเกิดขึ้นไม่.

นัยแม้ในคำว่า บางที่ก็สหรคด้วย
สุข, บางที่ก็สหรคด้วยอุเบกขา นี้
ก็นัยนี้เหมือนกัน.

สมาธิติกถาภาวณณา

พรรณนากถาว่าด้วยสมาธิหมวดที่มี ๓ อย่าง

ปฎิฐิตมุตโตติ อธิคมมุตโต
อนาเสวิโต. นาทิสุภาวิโตติ กิณฺจ
ปคฺคณิกโต.

คำว่า ที่สักว่าได้ ความว่า สมาธิ
เพียงได้บรรลุ ยังไม่เสพคุณ. คำว่า ที่
เจริญได้ไม่ติดนัก ความว่า สมาธิที่ทำให้
คล่องแคล่วบางส่วน.

สทฺธิ อุปจาเรนาติ เอตถ
ทุตฺติยาทิสฺสอานุปจารานมฺปิ สงฺคโห
เตสมฺปิ สวิตกฺกสฺวิจฺจารตฺตา, อธิ จ
ภาเวตพฺพสฺส สมาธิสฺส อธิปฺเปตตฺตา
อุปจารคฺคหณฺ, ตทณฺโณปิ ปน
กามาวจรสมาธิ สวิตกฺกสฺวิจฺจโรว.

ในคำว่า กับอุปจารสมาธิ นี้ มี
สงเคราะห์แม้อุปจารฌานที่ ๒ เป็นต้น
เข้าด้วย เพราะอุปจารฌานแม่เหล่านั้น
มีวิตกมีวิจารณ์, และในที่นี้มีศัพท์ว่า
อุปจารเพราะท่านประสงค์เอาสมาธิที่พึง
อบรม, แต่สมาธิที่เป็นกามาวจรเหมือน
จากอุปจารสมาธินั้น ชื่อว่า มีทั้งวิตก
ทั้งวิจารณ์ทีเดียว.

เตเสววาติ เตสุ จตฺตกฺกปญฺจก-
นเยสุ. ตติเย จ จตฺตเถ จ ฌานเนติ
อิทํ สบฺปีติสฺสขสฺส วิเสสทสฺสนตฺถํ
อคฺคหิตคฺคหณฺวเสน วุตฺตํ. ตทณฺโณปิ
ปีติสฺสทโต สมาธิ สฺขสฺสทโตติ.

คำว่า ในนัยเหล่านั้นนั้นแล ได้
แก่ ในจตฺกนฺยและปัญจกนฺยเหล่านั้น.
คำว่า ในฌานที่ ๓ และฌานที่ ๔ นี้
ท่านกล่าวด้วยอำนาจการถือเอาฌานที่ยัง
มิได้ถือเอา เพื่อแสดงถึงความต่างกันแห่ง
ฌานที่มีปีติและสุข. สมาธิสหรคต
ด้วยปีติ แม้อื่นจากสมาธิที่เป็นสัปปีติกะ
นั้น ชื่อว่า สมาธิสหรคตด้วยสุข แล.

คุณปริชา ตันตฤงมาร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปจารภูมियนต์ อุปจารานัน
 ฌานจิตเต, ตํ หิ สหชาตานิ
 อุปปตติภูมิ.

คำว่า ในภูมิอุปจาร ความว่า
 ในฌานจิตแห่งอุปจารทั้งหลาย, ก็ฌาน
 จิตนั้น เป็นภูมิที่เกิดแห่งธรรมที่เกิด
 ร่วมกัน.

สมาธิจตุกกกถาอนุฌานา

ปจฺมสมนฺนาหาโร นาม ปจฺม
 ภาวนํ อารภนฺตสฺส 'ปจฺวี ปจฺวี'ติ-
 อาทินา มนสิกาโร. อุปจารนีวรณสฺส
 วิตกฺกวิจาราทินิกนฺตียา จ อุปสเม
 จิตฺตํ ปจฺมทฺตียาทิชฺฌานปุเรจาริกํ
 กามาวจรชฺฌานํ. สมฺมาจารคฺคหณ-
 ตายาติ ปวตฺติพาหุสฺสโต. น สุขา
 กสิรา อาเสวนา ยสฺสํ ปฏิปทาญํ
 สายํ อสุขาเสวนา. มนฺทาติ
 อวิชฺชาทิจฺจนีภคฺมสมฺมาจารคฺคหณตาย
 อติชิตฺวา. อสึมฺปวตฺติตฺติ อุปฺรุปริ
 วิเสสสฺส สหสา อชานนโต วุตฺตํ.

พรรณนากถาว่าด้วยสมาธิหมวดที่มี ๔ อย่าง

การมนสิการโดยนัยเป็นต้นว่า
 'แผ่นดิน แผ่นดิน' ของบุคคลผู้เริ่ม
 ภาวนาครั้งแรก ชื่อว่า การประมวลจิต
 ตั้งลงในกรรมฐานที่แรก. ฌานที่เป็น
 กามาวจรมีปฐมฌานและทุติยฌาน
 เป็นต้นเป็นเบื้องหน้า ตั้งมั่นอยู่แล้วใน
 ความสงบระงับแห่งนิวรรณในอุปจาร-
 ฌานและแห่งความตั้งใจในวิตกและวิจารณ์
 เป็นต้น. คำว่า เพราะยึดการท่องเที่ยว
 ไปแห่งปัจจนิกธรรม ความว่า เพราะ
 ปัจจนิกธรรมมีความเป็นไปมาก. การ
 เสพคุ่นที่ไม่สะดวก คือเป็นการยากมี
 ในปฏิบัติใด ปฏิปทานี้ นั้นชื่อว่า มีการ

คุณทวี ธนบุญน้อย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปลิโพธฺปจฺเจทาทีนิตฺติ อาทิ-สทฺเทน
 ภาวนาวิธานาปริหาปนาที สงฺกณฺหาติ.
 อสฺปฺปายเสวีติ^๑ อุปจารชฺฌานาธิคมโต
 ปุพฺเพ อสฺปฺปายเสวิตาย ทุกฺขาปฏิปทา
 ปจฺฉา สฺปฺปายเสวิตาย ทนฺธาภิญฺญา
 โหติ. สฺปฺปายเสวเนปี ปุพฺพภาคา-
 ปรภาเคสุ . ตทฺถายเสวเนปี เอเสว
 นโย. โวมิสฺสกกตาติ ยถาวุตฺตानํ
 ปจฺมจตุตฺตानํ โวมิสฺสตาย ทุตฺติยตฺติยานํ
 สมฺภินฺนตา.

เสพคู้้นที่ไม่สะดวก. คำว่า เป็นการช้า
 ความว่า ชื่อว่า ไม่ฉับพลัน เพราะ
 ถือเอาความพุ่งขึ้นแห่งธรรมที่เป็นข้าศึก
 มีวิชาเป็นต้น. คำว่า ไม่เป็นไปฉับพลัน
 นี้ ท่านกล่าวไว้ เพราะไม่รู้ถึงคุณวิเศษ
 สูง ๆ ขึ้นได้อย่างฉับพลัน.

ด้วยศัพท์ว่า เป็นต้น ในคำว่า
 บุพกิจทั้งหลายมีการตัดปลิโพธเป็นต้น
 ท่านสงเคราะห์วิธีเจริญกรรมฐานและ
 การไม่ให้กรรมฐานเสื่อมเป็นต้นเข้าด้วย.
 คำว่า ได้เสพสิ่งอัสปายะ ความว่า
 พระโยคีนั้น ชื่อว่า มีปฏิปทาเป็นการ
 ลำบาก เพราะเสพสิ่งเป็นอัสปายะ
 ก่อนแต่บรรลุปุจฉารมาน และชื่อว่า มี
 อภิญญาเป็นการช้า เพราะเสพสิ่งเป็น
 สปฺปายะภายหลัง. นัยแม้ในการเสพสิ่ง
 เป็นสปฺปายะ และแม้ในการเสพสิ่งเป็น
 อสปฺปายะและสปฺปายะทั้งสอง ทั้งส่วน
 เบื้องต้นและส่วนภายหลัง ก็นัยนี้
 เหมือนกัน. คำว่า ความที่พระโยคีมี
 ปฏิปทาและอภิญญาที่คละกัน ความว่า

^๑ ไป. อปฺปสฺปฺปายเสวี ?

คุณทวี ธนบุญน้อย
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตณฺหาวิชฺชานํ ยถากุณฺม
 สมาริปญฺณานํ อชฺชุปฺปฏิปกฺขตายาห
 'ตณฺหาภิกฺกตสฺส หี'ติอาทิ. อกตาริ-
 กาโรติ ภาวนฺตเร อกตปริจโย.
 กิเลสินฺทฺริยวเสนาติ ตีติกุขานํ
 กิเลสินฺทฺริยวเสน. ตตฺถ กิเลสา
 กามจฺจนฺทาทโย อินฺทฺริยานิ สทฺธาทีนฺ.

อปฺปคุโณติ วสิตํ อปาปิโต,
 เตเนว ปริตฺโต. โยคิโน หิ
 ยถูปญฺจิตํ ปฏฺิภาคนิมิตฺตํ อุตฺถมโธ-
 ดิริยวทฺถมฺนวเสน ปริกมฺมจิตฺเตน
 มนสิกาโรนฺติ, ตโต ตํ วทฺถมิตํ
 อฺปฺปญฺจาติ, ตสฺมี วทฺถมิตเต ปฺน
 อปฺเปติ. สา จ อปฺปนา ปุริมาหิ

ความที่ปฏิบัติที่ ๒ และที่ ๓ ต่างกัน
 ก็โดยที่ปฏิบัติที่ ๑ และที่ ๔ ตามที่
 กล่าวแล้วคละกัน.

เพราะความที่ค้นหาและอวิชาเป็น
 ปฏิบัติโดยตรงต่อสมาธิและปัญญาตาม
 ลำดับ ท่านจึงกล่าวคำมีอาทิว่า 'แท้จริง
 ผู้ถูกค้นหาครอบงำ'. คำว่า เป็นผู้ไม่-
 ได้กระทำการไว้ ความว่า ไม่ได้ทำ
 การสั่งสมไว้ในภพอื่น. คำว่า ด้วย
 อำนาจกิเลสและอินทรีย์ ความว่า ด้วย
 อำนาจแห่งกิเลสและอินทรีย์ของผู้มี
 ปฏิบัติและอภิญญาคล้า. บรรดากิเลส
 และอินทรีย์เหล่านั้น กิเลสทั้งหลาย มี
 กามฉันทเป็นต้น อินทรีย์ทั้งหลายมีศรัทธา
 เป็นต้น.

คำว่า ยังไม่เชี่ยวชาญ ความว่า
 สมาธิที่ท่านยังไม่ให้ถึงความชำนาญ,
 เพราะเหตุที่นั่นนั่นเทียว สมาธินั้น ชื่อว่า
 มีอานุภาพน้อย. จริงอยู่ พระโยคีทั้งหลาย
 มนสิการซึ่งปฏิภาคนิมิตตามที่ปรากฏด้วย
 จิตปริกรรม ด้วยอำนาจขยายขึ้นเบื้องสูง
 ลงเบื้องต่ำ และส่วนกว้าง, แต่ณัน

คุณทวี ธนบุญน้อย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อานุกาสมปนะนา โหตีติ. อวทุมิตเต
ปน อปฺปนา ตโต หีนานุกา
ตํ สนฺธายาห 'โย ปน อวทุมิตเต'ติ-
อาที.

ปฏิภาคนิมิตนั้นที่ขยายอารมณ์แล้ว จะ
ปรากฏ, เมื่ออารมณ์นั้นขยายออกไปแล้ว
จิตย่อมกลับแนวแน่อีก. และอัปฺปนานั้น
ย่อมเพียบพร้อมด้วยอานุกาพกว่าอัปฺปนา
ก่อนแล. แต่เมื่ออารมณ์นั้นไม่ขยาย
อัปฺปนามีอานุกาพน้อยกว่าปฏิภาคนิมิต
นั้น ท่านหมายเอาอัปฺปนานั้น จึงกล่าว
คำมีอาทิว่า 'ส่วนสมาธิใดเป็นไปใน
อารมณ์ที่ไม่ขยาย'.

ตโตติ ปจฺมชฺฌานโต อุกฺขํ.
'วิตกฺกวิจารณ์ํ รูปสฺมา ปีติยา จ
วิราคา สุขสฺส จ ปหฺนนา'ติ เอว
ฌานวิภงฺกปาพิยํ อาคตฺปาจฺานุสฺสारेณ
รูปสนฺตวิตกฺกวิจารณ์ํ. **วิรตฺตปฺปีติกํ**
๔เปฯ **ปหีนฺสุขนฺติ** เอว
วิภาเคน ฌานงฺคปฺปหฺนํ ทสฺสิตํ.
วิรตฺตปฺปีติกนฺติ , **อติกฺกนฺตปฺปีติกํ**
ชิกฺขุจฺฉิตปฺปีติกํ วา.

คำว่า นั้น ความว่า สูงกว่า
ปฐมฌาน. ทุตติยฌาน ชื่อว่า **มีวิตก**
วิจารณ์สงบแล้ว ตามแนวปาฐะที่มาแล้ว
ในบาลีฌานวิภังค์อย่างนี้ว่า 'เพราะ
วิตกวิจารณ์สงบ ปีติคลายไป และละสุข
เสียได้. โดยการจำแนกอย่างนี้ว่า
ตติยฌานอันมีปีติคลายไป เหลือองค์ ๒
ต่อแต่นั้นจตุตถฌานละสุขเสีย เป็นอัน
ท่านแสดงการละองค์ฌานไว้แล้ว. คำว่า
คลายปีติ ความว่า ปีติสว่างไปแล้วหรือ
ปีติถูกรังเกี้ยวแล้ว.

หฺนํ ภชฺติ, หานภาโค วา
อสฺส อตฺถิติ **หฺนภาคิโย,**
ปฺริหฺนโกฏฺฐาสิโกติ **อตฺถิโก.** ฌาน-

สมาธิ ชื่อว่า เป็นไปทางฝ่ายเสื่อม
ด้วยอรรถว่า คบความเสื่อมหรือมีส่วน
แห่งความเสื่อม, อธิบายว่า ประกอบ

คุณทวี ธนบุญน้อย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิกนฺตียา อปริชฺชนโต จิตฺติ ภาชิตฺติ
 จิตฺติภาคิโย. / ปจฺจนิกสมฺมาทวารวเสนาคี
 ฌานปจฺจนิกานํ วิตกฺกวิจาร์นิกนฺตฺติ-
 อาทีนญฺจ ปวตฺติวเสน. อปฺปหีน-
 นิกนฺตฺติตา ตํ ยถาทิคตํ ฌานเมว
 อนุกตสภาวาย ปริจาลนสตียา
 นิกนฺตฺติสมฺปยุตฺตตาย มิจฺฉาสตียาตีปี
 วทนฺตฺติ. สณฺฐานวเสนาคี สณฺจหนวเสน
 ปตฺติฏฺจหนวเสน, อฺปริวิเสสหานี วา
 อากมนวเสน. นิพฺพิทาณานาทินา
 สหคตาย มนสิการสฺส จ
 สมฺมาทวารปจฺจยวเสน สมฺมาทวารนฺตฺติ
 เอเตน สมာธิวิปสฺสนาคี กตฺวา.
 มนสิการาคี เจตฺถ วิปสฺสนาวีถียา
 อาวชฺชนํ อธิปฺเปตํ วิปสฺสนาสณฺญาย
 ตทา ชวนสฺส จ ปวตฺตติปจฺจย-
 วเสนาคี อตฺถ. กามสหคตาคี
 กามจฺจนฺทสมฺปยุตฺตตา. อวิตกฺกสหคตา
 สณฺญามนสิการาคี อวิตกฺกทฺตฺติยชฺฌาน-
 สมฺปยุตฺตตา สณฺญา จ มนสิกาโร
 จาติ ทฺตฺติยชฺฌานํ สนฺธาย วุตฺตํ.

ด้วยส่วนแห่งความเสื่อมรอบ. ชื่อว่า
 เป็นไปทางฝ่ายตรงตัวอยู่ ด้วยอรรถว่า
 คบความตรงตัวอยู่เพราะยังตัดซึ่งความ
 ตัดใจในฌานไม่ขาด. คำว่า ด้วยอำนาจ
 ความฟุ้งขึ้นแห่งปัจจนิกธรรม ความว่า
 ด้วยอำนาจความเป็นไปแห่งปัจจนิกธรรม
 ของฌาน มีความตัดใจในวิตกวิจารณ์
 เป็นต้น. อาจารย์ทั้งหลายกล่าวว่
 ความตัดใจในฌานที่ยังไม่เสื่อม ย่อม
 เป็นไปด้วยสติที่หวั่นไหว มีสภาพคล้อย-
 ตามฌานที่บรรลุแล้วนั้นนั่นเอง และ
 ด้วยมิจฉาสติที่เกี่ยวข้องกับความตัดใจ
 ดังนี้ก็มี. คำว่า ด้วยอำนาจความหยุดอยู่
 ความว่า ด้วยอำนาจความพักอยู่ คือ
 ด้วยอำนาจการดำรงอยู่, หรือด้วย
 อำนาจถึงความเสื่อมจากคุณวิเศษเบื้อง-
 สูง. เพราะทำวิเคราะห์ว่า สมာธิและ
 วิปัสสนาย่อมฟุ้งขึ้นเพราะความเสื่อมนั้น
 ด้วยอำนาจปัจจัยแห่งการฟุ้งขึ้นของ
 มนสิการ ที่สหคตด้วยนิพพิทาญาณ
 เป็นต้น. ก็ในคำว่า มนสิการ นี้ มี

^๑ ฉ. อปริชฺชนโต, ปรมคตมณฺชฺสา, อปริชฺชนโต.

อธิบายว่า ท่านประสงค์เอาอาวัชชนจิตแห่งวิถีวิปัสสนา ด้วยอำนาจปัจจัยแห่งการเป็นไป แห่งวิปัสสนาสัญญา และชวนจิตขณะนั้น. คำว่า สหระคตด้วย กาม ได้แก่ ประกอบด้วยกามฉันท. คำว่า สัญญาและมณสิการที่สหระคตด้วยความไม่มีวิตก นี้ ท่านกล่าวหมายเอา ทุตติยฉานว่า สัญญาและมณสิการที่ ประกอบด้วยทุตติยฉานไม่มีวิตก.

สุภาวิตสุส ฌานสุส อิธาธิป-
เปตตุดา "อุปจาเรกคุดตา กามาวจโร
สมาธิ"ติ วุตต.

เพราะฌานที่อบรมดีแล้ว ท่าน
ประสงค์เอาในที่นี้ จึงกล่าวว่า "เอกัคตา
ชั้นอุปจาร จัดเป็นกามาวจรสมาธิ".

ลภติ สมาธินฺติ ฉนฺทํ อธิปตี
กริตฺวา ยถิ สมาธิ ลภติ,
เอวํ-สทุโท อยํ สมาธิติ โยเชตพพ.
จตุกฺเกติ จตุกฺกวเสน สมาธิปฺปเภท-
นิตฺเตเส.

คำว่า ได้สมาธิ ความว่า ถ้า
ภิกษุทำฉันทะให้เป็นใหญ่ไชรย่อมนได้
สมาธิ, ศัพท์ว่า อย่างนี้ ฟังประกอบว่า
นี้ ชื่อว่า สมาธิ. คำว่า ในหมวด ๔
ความว่า ในการแสดงประเภทสมาธิ
ด้วยอำนาจสมาธิ ๔ หมวด.

๑ ไป. จตุกุกภเท.

๔๐. วิภังคเต ฌาณวตฺตวิภังเก.
 ตตฺถ 'ฌานสมาธิสมาปตฺตินํ สงฺกิลเส-
 โวทานนุ'ติ เอตฺถ 'สงฺกิลเสนุ'ติอาทิ
 วุตฺตํ. ตตฺถ หานภากิโย ฌมฺโมติ
 กามสณฺญาทิวีสเสภากิโย ฌมฺโมติ
 ทุตฺติยชฺฌานาทิอนุปกฺขนฺทณฺ. เตนาห
 'ปฺจมฺมสฺส ฌานสฺส ลามินุ'ติอาทิ.
 หานภากิณี ปญฺญาติ จ อิทํ เยหิ
 กามสทฺทสณฺญาทึหิ สงฺกิลเสฏฺเฐหิ
 ปฺจมฺมชฺฌานปญฺญา หานภากิณี โหติ,
 เตหิ ตสฺสา สงฺกิลเสตฺตํ ทสฺเสตฺตํ
 วุตฺตํ. เอวํ วิเสสภากิณี ปญฺญาติ
 เอตฺถาปิ. อวิตกฺกสทฺทตาติ สณฺญาทึหิ
 โวทานภฺเฐหิ ปฺจมฺมชฺฌานปญฺญา
 ปรีโยทาตํ ทสฺเสตฺตํ วุตฺตนฺติ ทฏฺฐพฺพ.
 อิมินา นเยนาติ อิมินา ปฺจมฺมชฺฌาน
 วุตฺเตน วิธินา ทุตฺติยชฺฌานาทิสฺสปี
 หานภากิยฌมฺโม วิเสสภากิยฌมฺโม จ
 เวทิตพฺโพ.

๔๐. คำว่า ในวิภังค์ ความว่า
 ในวิภังค์แห่งฌาณวตฺต. ในวิภังค์แห่ง
 ฌาณวตฺตุนั้น คำว่า 'ความเศร้าหมอง'
 เป็นต้น ในคำว่า 'ฌาน สมาธิ และ
 สมาบัติ มีความเศร้าหมองและความ
 ผ่องแผ้ว' นี้ ท่านกล่าวไว้แล้ว. บรรดา
 คำเหล่านั้น คำว่า ธรรมอันเป็นไปทาง
 ฝ่ายเสื่อม นี้ เป็นการแล่นไปตาม
 ทุตฺติยฌานเป็นต้นว่า ธรรมอันเป็นทาง
 ฝ่ายคุณพิเศษมีกามสัญญา เป็นต้น.
 เพราะเหตุนั้น ท่านกล่าวคำมีอาทิว่า
 'ผู้ได้ปฐมฌาน'. อนึ่ง คำว่า ปัญญา
 อันเป็นไปฝ่ายข้างเสื่อม นี้ ท่านกล่าว
 ไว้เพื่อแสดงว่า ปัญญาในปฐมฌานอัน
 เป็นไปฝ่ายข้างเสื่อม เพราะธรรมมี
 สัญญาที่สทฺทด้วยกามเป็นต้น อัน
 เป็นความเศร้าหมอง. แม้ในคำว่า
 ปัญญาอันเป็นไปทางฝ่ายวิเศษ นี้ พึง
 ทราบอย่างนี้. คำว่า สทฺทด้วยความ
 ไม่มีวิตก นี้ พึงเห็นว่า ท่านกล่าวไว้
 เพื่อแสดงว่าปัญญาในปฐมฌานผ่องแผ้ว
 เพราะธรรมมีสัญญาเป็นต้น อันเป็น
 ความผ่องแผ้ว. คำว่า ตามนัยนี้ ความว่า

คุณสุกัณฺฐา ดุจศรีวัชร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พึงทราบธรรมอันเป็นไปทางฝ่ายเสื่อม และธรรมอันเป็นไปทางฝ่ายวิเศษ แม้ในทุติยฉานเป็นต้น ตามวิธีที่กล่าวในปฐมฉานนี้.

ทสปติโพธกถาฉนวน

พรรณนากถาว่าด้วยปติโพธ ๑๐

๔๑. **ตนุติ อริยมคฺคสมฺปยุตฺตํ**
สมาธิ. น กิณฺจิ วิสุํ วทามาติ^๑
ปญฺญาภาวนาย วิสุํ กิณฺจิมตฺตปิ น
วทาม.^๑

๔๑. คำว่า นั้น ได้แก่ สมาธิ ที่สัมปยุตด้วยอริยมรรค. คำว่า เราจะ ไม่กล่าวคำอะไรเป็นแผนกหนึ่ง ความว่า เราจะไม่กล่าวแม้เพียงคำอะไรเป็นแผนกหนึ่ง จากการเจริญปัญญา.

โส ภาเวตพฺโพติ สมฺพนฺโธ.
ตตฺถ ปติพฺชฺฌติ อฺปรโรเชตฺติ
ปติโพธ. ภาวนากมฺมเมว อฺปรูปริ
วิเสสสฺส การณคฺคาถานํ ตสฺส วา
กมฺมสฺส จานํ วิสโย กมฺมฏฺฐานํ,
ตสฺส ภาวนากมฺมกถเนน ทายกํ
วิญญาปกํ. จรียานุกฺกุลนฺติ โทสคฺคฺเนหิ

สัมพันธ์ความว่า พึงเจริญสมาธิ ที่สัมปยุตกับอริยมรรคนั้น. บรรดาธรรมเหล่านั้น ชื่อว่า **ปติโพธ** ด้วยอรรถว่า ย่อมกังวล ย่อมผูกพัน. ชื่อว่า กรรม คือการเจริญนั่นเอง เป็นฐาน คือเป็น อารมณ์แห่งคาถาที่เป็นเหตุแห่งคุณวิเศษ สูง ๆ ขึ้นไป หรือแห่งกรรมนั้น ชื่อว่า

^๑ ไป. วุฑฺฒ.

อริมตเตหิ ยถารหํ โยคโต **กรรมฐาน**, ผู้ให้คือผู้บอกให้รู้ ด้วย
จิตตสฺส ปวตฺตือนุคฺณ. การบอกกรรมคือการเจริญกรรมฐานนั้น.
คำว่า **อนุภูลแก่จริต** ความว่า คล้อย
ตามความเป็นไปแห่งจิต เพราะประกอบ
ด้วยโทษและคุณอันยิ่ง ตามควร.

ปริจฺเจทวเสณ เวทียติ ฌายตีติ **ชื่อว่า บริเวณ** ด้วยอรรถว่า
บริเวณ. จงกมรตฺติจฺจฺจฺจนาทิสหิตอ **อันเขาประกาศ** อันเขารู้กันด้วยอำนาจ
ปากการาทิปริจฺฉินฺโน ภิกฺขุณฺโณ ปจฺเจโก **การกำหนด**. ชื่อว่า **อาวาส** ที่อยู่เฉพาะ
อวาโส. สุวายนฺติ อวาโส. ส่วนหนึ่งของภิกษุทั้งหลาย กำหนดด้วย
กำแพงเป็นต้น ประกอบด้วยสถานที่
จงกรมและที่พักรยามราตรีเป็นต้น. คำว่า
นั้นนั้น ความว่า อาวาส.

ตตฺตราติ ปลิโพธามาเว. อนุรธา- **คำว่า นั้น** ความว่า ในความไม่มี
ปุรฺสฺส ปาจิณทิสาย ปพฺพตขณฺฑานํ **ความกังวล**. ประเทศมีแนวป่าอย่างนี้
อนฺตเร นีรนฺตรวณฺราชิตาย เอว **อันได้ชื่ออย่างนี้** เพราะมีแนวป่าติดต่อกัน
ลทฺธโวหารํ เอว อรณฺณายตณฺ **ระหว่างภูเขาแต่ละลูก** ด้านทิศ
"ปาจิณขณฺฑทฺราชินฺ"ติ วุตฺตํ. ตตฺถเววติ **ปราจีน** แห่งเมืองอนุรธาบุรี ท่านกล่าววว่า
ถูปารามเ เอว. วุฑฺฒสฺสสาปี **"ประเทศปราจีนชั้นทฺราชี"**. คำว่า **นั้น**
อวาสิกสฺส ปจฺจुकฺคมนาทิกฺรณ **นั้น** เทียว คำว่า ในถูปารามนั่นเอง.
นิमितฺตํ เปมํ ทสฺเสตฺถุ "สมาน- **เพื่อแสดงความรักอันเป็นเครื่องหมายใน**

๑ โป. อาวาสโก.

วสุสิกตเถโร^๑ติ วุตต^๒; เอกโต
ลทฐุปสมบทาจรียสหาโยติ อดุโธ.

การทำการต้อนรับเป็นต้นของภิกษุเจ้าถิ่น
แม้ผู้เฒ่ากว่า ท่านจึงกล่าวคำว่า
'พระเถระผู้มีพรรษาเท่ากัน', อธิบายว่า
ผู้ได้การอุปสมบทพร้อมกัน และเป็น
สหายร่วมอาจารย์เดียวกัน.

ลทฐเมวาติ อเนกกุล ลทฐ^๓
มิสสุกภตตเมว. ผาสูกาติ สทฐาวนุเตหิ
สกกจจ^๔ ทิยฺยมานโกชนสปปายาทีหิ
ผาสุวิหารา. กุมภการคามมคฺคนฺติ
ถูปารามมคฺค^๕ ปหาย ปาจีนทิสากิมุข^๖
กุมภการคามมชฺฌเนน คมนมคฺค^๗.

คำว่า ที่ตนได้แล้วนั้นแหละ ความว่า
ภักตร์ที่คละกัน ซึ่งได้แล้วในหลายตระกูล.
คำว่า เป็นที่ผาสูก ความว่า เป็น
สถานที่อยู่สบายด้วยโกชนสปปายะเป็น-
ต้น ที่ชนผู้มีศรัทธาถวายโดยเคารพ.
คำว่า ทางที่จะไปหมู่บ้านช่างหม้อ
ความว่า ทางที่ไปผ่านบ้านช่างหม้อ ซึ่ง
ละทางไปถูปาราม ตรงไปทิศปราจีน.
ด้วยคำว่า เก็บไว้แล้วทีเดียว นี้ พระ-
เถระแสดงว่า 'เราจัดเก็บไว้เรียบร้อย
แล้วเทียว จึงจักออกไปจากวิหาร
ตลอดกาลเป็นนิจ'. ด้วยคำนี้ ท่านให้
โอวาทว่า 'ชื่อว่า อันภิกษุ'. คำว่า
สถานที่บรรจุพระธาตุ ความว่า สถานที่
บรรจุผ้ารัดประคด กระบอกกรองน้ำ

ปฎิสามิตเมวาติ "นิจจกัล
ปฎิสาเมตวาว วิหารโต นิกฺขมิสฺสามิ^๘ติ
ทสฺเสติ. เอเตน "ภิกฺขุณา นามา^๙ติ.
ธาตุนิธานฎฺฐานนฺติ กายพนฺธนธมฺมกรก-
นฺทานสาฎิกอกุขกธาตุน^{๑๐} นินฺทิตฎฺฐาน^{๑๑}.
อิทิสฺสสาติ อิมินา เถเรน สทิสฺส
อลคฺคสฺส. เอเตน "ภิกฺขุณา นาม
อาวาเส เอวรฺูเปน ภวิตพฺพน^{๑๒}ติ
โอวาทิ.^{๑๓} อิตฺ ปเรสุปี วตฺถุสุ เอเสว

^๑ น. นิกขมามี.

^๒ น. นินทิตฎฐาน.

^๓ ปรมตฺถมณฺฑลสา. เอเตน "ภิกฺขุณา นาม อาวาเส
เอวรฺูเปน ภวิตพฺพน^{๑๒}ติ โอวาทิ ทินฺโน โหติ.

สงวนลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๒๖

นโย.

ผ้าสรองน้ำ และพระธาตุนาคขวัณ.
 คำว่า ภิกษุผู้เช่นนี้ ความว่า ผู้ไม่
 ข้องอยู่เช่นกับพระเถระนี้. ด้วยคำนี้
 พระเถระให้โอวาทว่า 'ชื่อว่า อันภิกษุ
 ฟังเป็นเห็นปานนี้อยู่ในอาวาส'. นัยใน
 เรื่องแม้อื่นจากเรื่องนี้ ก็นัยนี้เหมือนกัน.

กุนฺหิตี กุลคฺคหณฺน กุลมานุสฺสกา
 คหิตาติ อาห 'สุขิตฺเต'ติอาทิ.

ความว่า ท่านถือเอาหม่อมมนุษย์ใน
 ตระกูล ด้วยศัพท์ว่า ตระกูล ในคำว่า
 ตระกูล เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวคำมีอาทิ
 ว่า 'เมื่อเขาเป็นสุข'.

อิเชวาติ อาสนฺนคาเม วิหารํ
 สนฺธายาห. อิถญจ ภคินิยา พหุณํ
 นิจฺจูปฏฺฐานํ ทุกฺขนฺหิตี สญฺฉาย
 ทหฺรสุเสว อญฺโยชนํ กตํ.

คำว่า ณ ที่นี้แหละ ความว่า
 พระเถระกล่าวหมายถึงวิหารใกล้บ้าน.
 พระเถระทำการส่งพระหนุ่มนั้นแลไป
 ด้วยหมายใจว่า ก็การบำรุงภิกษุจำนวน
 มากเป็นกิจของน้องหญิงนี้เป็นการ
 ลำบาก.

สทาติ เถรสุส คตกาลโต
 ปฏฺติ สพฺพกาลํ.

คำว่า ตลอดเวลา ความว่า
 ตลอดกาลทั้งปวง จำเดิมแต่กาลที่พระ-
 เถระไปแล้ว.

ภควตา เทสิตปฏฺิพทํ นามกาเยน
 สมมุขา ปฏฺิคฺคหณฺวเสน สจฺฉิกโรติ

พระเถระ กระทำให้แจ้งรู้ยู่ซึ่ง
 ปฏิปทาที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว

คุณสุนารถ นันทวิทยา และลูก ๆ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ลพภูตีสติ ลาภิตี อาห
 'จตุตถาโร ปจฺจยา'ติ. มหาปริวารเรติ
 สพุเพหิ วาสีพรสุอาทีหิ มหนฺเตหิ
 ปริวารปริกฺขาเรหิ ยุตฺเต จีวราทิ-
 ปจฺจเย. พาทุลลิกปิณฺฑปาตีกาติ
 ปิณฺฑปาตีกา หุตฺวา ปจฺจยพาทุลลิกา.

ชื่อว่า ลาภ ด้วยอรรถว่า อัน
 เขาย่อมได้ เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่า
 'ปัจจัย ๔'. คำว่า อันมีของบริวารมาก
 ความว่า มนุษย์ทั้งหลายถวายปัจจัยมี
 จีวรเป็นต้น พร้อมบริวารอันเป็นบริวาร
 จำนวนมากมีมีดและขวานเป็นต้นทั้งหมด.
 คำว่า ผู้ถือบิณฑบาตมักมากเป็นวัตร
 ความว่า พวกภิกษุเป็นผู้ถือบิณฑบาต
 เป็นวัตร แต่มักมากด้วยปัจจัย.

สุตฺตุนฺตปิฎกํ ปริยาปุณฺณโต
 คณเณ สุตฺตุนฺตีกคณเณ. ตสุสาติ
 คณสฺส. โสติ คณปฺลิโพโร.
 โยชนโต ปรี อคฺนฺตฺวา คณวาทก-
 ปริเยสนํ ลหุคเมว อิจฺฉิตพุพฺพุนฺติ
 อาห 'โยชนโต ปรี อคฺนฺตฺวา'ติ.
 อตฺตโน กมฺมุนฺติ สมณธมฺมมาห.

คณะผู้เรียนพระสุตตันตปิฎก ชื่อว่า
 คณะภิกษุผู้เรียนพระสูตร. คำว่า นั้น
 คือ แก่คณะ. คำว่า นั้น ได้แก่
 ความกังวลถึงคณะ. อันภิกษุไม่พึงไป
 ไกลกว่า ๑ โยชน์ ต้องการแสวงหา
 คณวาทก (ผู้สอนหมู่) ให้เร็วที่สุด
 เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า "อย่าพึงไปไกล
 เลย ๑ โยชน์". ท่านกล่าวสมณธรรมว่า
 การงานของตน.

กตาทเตติ เอตถ กเตปิ กมฺเม
 'ภตฺติยา อิทํ นปฺปโหติ ปโหติ'ติ

ในคำว่า ที่ทำแล้วและยังไม่ได้ทำ
 นี้ พึงทราบการถึงความขวนขวาย ด้วย

๑ คณวาทกปริโยสานิ คัมภีร์ปิฎก.

วา 'สุนุทร' อสุนุทรนุ'ติ วา
ชานนวเสน, ออกเตปิ 'เอวณฺจ
ภโรธา'ติ วิชานวเสน อสุสุกุกาปชชนํ
เวทิตพฺพ. สเจ พหุ อวสิฏฺจนฺติ
สมฺพนุโธ. ภาหารกา สํกิจจ-
ปริณายกา.

สเจ ตํ อลภนุโตติ สเจ
คฺนฺตฺวา ตํ ปพฺพชฺชาเปกฺขํ วา
ปพฺพาเชตฺตุ วา คฺเหตฺตุ วา อลภนุโต.
น สกฺโกตีติ ตํ อลาภํ 'กึ
อิมินา'ติ นีรเปกฺขตฺยา อธิวาเสตฺตุ
น สกฺโกติ.

ตถาติ 'ยาวชีวํ ปฏฺิซคฺคิตพฺโพ'ติ
เอวํ อติทิสฺสติ. อุปสมฺปาทิต-
อนฺเตวาสิโก อตฺตนา กมฺมวาจํ วตฺวา
อุปสมฺปาทิต. สมานุปชฺฌายกคฺคฺคฺคฺค
อุปสมฺปทาจริยปพฺพชฺชาจริยวเสน
สมานาจริยกา สงฺกฺคิตา. สมานา-
จริยกาติ นิสฺสยอฺทุเทสาจริยวเสน
สมานาจริยกา. เตนานห 'ยาว

อำนาจรู้ว่า 'สิ่งนี้ไม่พอสิ่งนี้พอแก้ค่าจ้าง'
หรือว่า 'สิ่งนี้งามหรือสิ่งนี้ไม่งาม' ใน
การงานแม้ที่ทำแล้ว, ด้วยการจัดแจงว่า
'ก็พวกท่านจงทำอย่างนี้' ในงานแม้ที่
เขามิได้ทำแล้ว. เชื่อมความว่า ถ้า
งานยังเหลืออยู่มาก. ภิกษุผู้รับภารกิจ
ของสงฆ์ ชื่อว่า ภิกษุผู้นำภาระทั้งหลาย.

คำว่า ถ้าภิกษุนั้นยังมิได้สิ่งนั้น
ความว่า ถ้าว่า ภิกษุนั้นไปแล้วยังมิได้
ให้บรรพชาเปกขณะนั้นบวช หรือถือเอา
ปัจจัยนั้นไป. คำว่า 'ไม่อาจ' ความว่า
ไม่สามารถหยุดสิ่งที่ไม่ได้เอาไปนั้น
เพราะหมดความอาลัยว่า 'ประโยชน์
อะไรด้วยสิ่งนี้'.

คำว่า อย่างนั้น นี้ จักปรากฏ
อย่างนี้ว่า 'บรรพชาจารย์เป็นต้นนั้นอัน
ภิกษุพึงปฏิบัติตลอดชีวิต'. อันเตวาสิก
ที่ให้อุปสมบทแล้ว ย่อมเป็นอันท่านเอง
กล่าวกรรมวาจาให้อุปสมบทแล้ว. ท่าน
สงเคราะห์ภิกษุผู้ร่วมอาจารย์ ด้วย
อำนาจอุปสัมปทาจารย์และบรรพชาจารย์
ด้วยศัพท์ว่า ร่วมอุปชฌาจารย์. คำว่า

คุณเหมือน ทองบุศย์ และคณะ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิสฺสยอุทฺทเสสา อนุปฺจฺฉินฺนา ตาว
ปฏฺิษคฺคิตพฺพา^๑ติ.

ผู้ร่วมอาจารย์ ความว่า ผู้ร่วมอาจารย์
ด้วยอำนาจนิตยาจารย์และอุทเทสอาจารย์.
เพราะเหตุนั้น ท่านกล่าวว่า 'พึงปฏิบัติ
ตลอดเวลาที่นิสสัยและอุทเทสยังไม่ขาด'.

อุปชฺฌายเ วียติ อิทํ ปิตรํ
สนฺธาย วุตฺตํ, มาตา ปน
อนามสนฺเตเนว อุปฺภูจฺจาทพฺพา.
^๑ภคินิยา สาโลหิตฺโตปิ สามิโก
โหตี^๑ติ ตนฺนินฺวตฺตตฺตํ "อณฺเฑตกสฺส
ภคินิยา สามิกสฺสชาติ^๑ติ วุตฺตํ.

คำว่า เหมือนในอุปชฌาย์ นี้ ท่าน
กล่าวหมายถึงบิดา, ส่วนมารดา ภิกษุ
ไม่ถูกต้องเลย พึงบำรุง. เพื่อคล้ายตาม
มารดานั้นว่า 'สามีของพี่น้องสาวแม่
เป็นญาติสายโลหิตกัน' ท่านจึงกล่าวว่า
'ไม่ควรกระทำไม่ควรให้ยาแก่สามีของพี่
น้องสาวผู้ไม่เป็นญาติกัน'.

อนมตฺตคฺคเติ อนุ อมตฺตคฺคเ
อนาทิมติ.

คำว่า อันไม่ปรากฏเบื้องต้น
ความว่า อันมีเบื้องต้นไม่มีใครรู้ตาม
คืออันไม่มีเบื้องต้น.

สขฺฌายาทิหิติ อาทิสทฺเทน
อตฺถปฺริปฺุจฺฉาทิ สงฺกณฺหาติ. ตตฺตราติ
อพฺยวาวุสฺส อปฺลิโพธภาเว.

ด้วยศัพท์ เป็นต้น ในคำว่า ด้วย
กิจทั้งหลายมีการสาธยาย เป็นต้น นี้ ท่าน
สงเคราะห์การสอบถามผล เป็นต้น. คำว่า
นั้น ได้แก่ ในความที่ภิกษุผู้มีความ
ขวนขวายไม่มีความกังวล.

^๑ ฉ. อนุ อนุ อมตคฺคเ, ปรมคฺคณฺชสา.
อนุอนุมตคฺคเ.